

ตอนที่ 2

พัฒนาการวัยรุ่น

บทที่ 3

พัฒนาการวัยรุ่น

การสอนวิชาแนะแนวจะมีลักษณะการเรียนการสอนแบบยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลาง ดังนั้นอาจารย์จึงจำเป็นต้องเข้าใจธรรมชาติของนักเรียนซึ่งอยู่ในวัยรุ่น (ระดับมัธยมศึกษา) เพื่อที่อาจารย์จะได้เตรียมการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ และไม่ทำตนเองให้เป็นสิ่งแวดล้อมที่ทำลายนักเรียนด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ คล้ายกับสำนวนที่ว่า “รู้เขา รู้เรา , รบร้อยครั้ง ชนะร้อยครั้ง” ดังนั้นเราจึงเริ่มทำความเข้าใจความหมายและลักษณะพัฒนาการวัยรุ่นดังนี้

ความหมายของวัยรุ่น

“วัยรุ่น (Adolescence) เป็นวัยหัวเลี้ยวหัวต่อจากวัยเด็กไปสู่ผู้ใหญ่” นักจิตวิทยาพัฒนาการได้แบ่งวัยรุ่นออกเป็น 3 ระยะคือ

วัยรุ่นตอนต้น (อายุประมาณ 11-14 ปี) เป็นระยะเริ่มแรกจากการเปลี่ยนแปลงจากเด็กไปสู่วัยรุ่น โดยวัยรุ่นจะสังเกตตัวเองได้จากการเริ่มมีขนขึ้นในที่ลับ และต่อมาเกิดขนขึ้นตามลำตัว ระยะนี้ได้รับการขนานนามว่า “เจริญเต็มไปด้วยขน”

วัยรุ่นตอนกลาง (อายุประมาณ 15-18 ปี) ระยะนี้บางครั้งถูกเรียกว่า วัยหนุ่มสาว เพราะวัยรุ่นชายและวัยรุ่นหญิงจะมีวุฒิภาวะทางเพศ เมื่อวัยรุ่นหญิงหรือชายมีเพศสัมพันธ์ก็จะสามารถให้กำเนิดลูกได้ ระยะนี้ได้รับการขนานนามว่า “ยุคของความเป็นมนุษย์” ในระยะนี้พฤติกรรมแบบเด็กจะค่อยๆ หายไปและมีการแสดงออกของความเป็นหญิงสาวหรือชายหนุ่มเข้ามาแทนที่ ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงส่วนใหญ่จึงเป็นด้านจิตใจที่เกิดจากการพัฒนาทางร่างกาย

วัยรุ่นตอนปลาย (อายุประมาณ 18-21 ปี) ระยะนี้ได้รับการขนานนามว่า “ขั้นบรรลุมวุฒิภาวะ (Maturity)” วัยรุ่นจะมีสภาพร่างกาย อารมณ์ สังคม การรู้จักคิด และจริยธรรม

เท่าเทียมผู้ใหญ่ ได้แก่ รูปร่างแบบบุรุษหรือสตรี สังคมที่มีเพื่อนสนิทหรือเพื่อนร่วมทุกข์ร่วมสุข แบบผู้ใหญ่ เป็นต้น

พัฒนาการ (Development) หมายถึง “การเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม การรู้คิด และจริยธรรมที่ต่อเนื่องกันไปอย่างมีระบบ” ซึ่งพัฒนาการของวัยรุ่นแตกต่างกัน เนื่องจากอิทธิพลของพันธุกรรมและสิ่งแวดล้อม

จากการศึกษา วัยรุ่นที่มีความฉลาดมากหรือน้อย เป็นผลมาจากการถ่ายทอดโครโมโซม จากพ่อ และแม่มาสู่ลูกเป็นส่วนใหญ่ ตัวอย่างเช่น การศึกษาอิทธิพลของพันธุกรรมต่อพัฒนาการของทางสติปัญญา ของนายโรเบิร์ต โพลมิน (นักจิตเวช ชาวอังกฤษ) ได้แยกยีน (Genes) หรือหน่วยถ่ายทอดพันธุกรรมจากเลือดของเด็กอัจฉริยะมาศึกษาเปรียบเทียบกับเด็กธรรมดาทั่วไป ที่มหาวิทยาลัยไอโอวา ประเทศสหรัฐอเมริกา การศึกษาเรื่องนี้ใช้เวลา 6 ปี พบว่า ยีนไอจีเอฟ 2 อาร์ (IGF 2 R) ในโครโมโซม 6 อยู่ใน DNA (Deoxyribonucleic Acid) ของเด็กอัจฉริยะ มีมากกว่าเด็กธรรมดาทั่วไป (จากหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ปีที่ 48 ฉบับที่ 14543, 2540 : 7) แต่มนุษย์ได้พยายามสร้างสิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมสนับสนุนพัฒนาการวัยรุ่นให้ดียิ่งขึ้น เช่น การจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระวิชาต่างๆ เพื่อให้วัยรุ่นมีความคิดความเข้าใจ มีความรู้ และทักษะต่างๆมากขึ้น ตลอดจนใช้เทคนิคการสอนที่ทำให้วัยรุ่นมีความจำ ความเข้าใจ ความสามารถในการสื่อสาร และทักษะชีวิตในการดำรงชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพด้วยการเปิดโอกาสให้วัยรุ่นได้เรียนรู้ด้วยการกระทำ

ในโลกปัจจุบันวัยรุ่นได้รับการศึกษาในโรงเรียน หรือเฝ้าหาความรู้จากแหล่งข้อมูลต่างๆ ได้แก่ การอ่านหนังสือพิมพ์ หรือความรู้จากสื่อหลากหลายประเภท โดยเฉพาะวัยรุ่นนิยมใช้ Internet ในการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง จะพบว่าวัยรุ่นมีความรู้ ความคิดเห็น และความสามารถมากกว่าผู้ใหญ่บางคน นั่นคือ สิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลต่อพัฒนาการทางความคิด ความเข้าใจเพิ่มขึ้น แต่ในทางตรงกันข้าม ถ้าวัยรุ่นที่ใช้เทคโนโลยีไปในทางหาความสุขส่วนตัว มากจนเกินไป เช่น การใช้คอมพิวเตอร์ไปในการ Chat หรือเล่น Facebook กับเพื่อนจนหารู้งห้ามค่า ใช้ในการเล่นเกมส์เกินกว่า 3 ชั่วโมงติดต่อกัน หรือไม่มีการนอนหลับพักผ่อนอย่างเพียงพอ อาจจะทำให้เกิดปัญหาต่างๆ เช่น การหนีออกจากบ้านไปพบเพื่อนที่รู้จักกันใน

Internet การติดเกมส์ สัมฤทธิ์ผลทางการเรียนต่ำลง เป็นต้น เพื่อให้เข้าใจพัฒนาการวัยรุ่นโดยละเอียด จึงแบ่งแยกพัฒนาการวัยรุ่นเป็นรายด้าน ดังนี้

ลักษณะพัฒนาการวัยรุ่น แบ่งออกได้เป็น 5 ด้าน ดังนี้

1. พัฒนาการทางด้านร่างกาย เกิดจากการที่ต่อมพิทูอิทารีผลิตฮอร์โมน ทำให้วัยรุ่นมีการเจริญเติบโตแบบพุ่งพรวด (Growth Spurt) และกระตุ้นให้ต่อมไร้ท่ออื่นๆ ทำงานมากกว่าวัยที่ผ่านการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายแบ่งเป็น 4 ด้าน คือ

1.1 การเปลี่ยนแปลงขนาดของร่างกาย เป็นการเติบโตทางด้านส่วนสูงและน้ำหนัก ที่เพิ่มขึ้นอย่างพุ่งพรวดในเด็กหญิงอายุ 10-13 ปี ส่วนเด็กชายอายุ 12-14 ปี นั่นคือเด็กหญิงโตเร็วกว่าเด็กชาย 1-2 ปี (ผศ. น.พ. สาธิต วรรณแสง 2525 : 19) โดยเฉลี่ยวัยรุ่นจะมีส่วนสูงเพิ่มขึ้น 4-6 นิ้วต่อปี และจะเริ่มคงที่เมื่อวัยรุ่นหญิงอายุประมาณ 15-16 ปี ส่วนวัยรุ่นชายอาจจะสูงได้จนกระทั่งอายุประมาณ 20 ปี

1.2 การเปลี่ยนแปลงสัดส่วนของร่างกาย จากรูปร่างแบบเด็กที่มีลักษณะเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้า วัยรุ่นชายจะกลายเป็นมีสัดส่วนคล้ายสามเหลี่ยมคว่ำ และวัยรุ่นหญิงจะมีรูปร่างคล้ายนาฬิกาทรายบอกเวลา แขนขายาวเร็วขึ้น ทำให้ดูเก้งก้าง มือและเท้าโตมากขึ้น ใบหน้าของวัยรุ่นหญิงจะเป็นรูปไข่มากขึ้น ส่วนวัยรุ่นชายมีรูปเป็นสี่เหลี่ยมและมุมมากขึ้น

1.3 ลักษณะปฐมภูมิทางเพศ วัยรุ่นจะมีการเปลี่ยนแปลงที่อวัยวะเพศซึ่งมีมาแต่กำเนิด ในด้านปริมาณ คือขยายใหญ่ขึ้น และด้านคุณภาพคือมีการหลั่งน้ำอสุจิ (วัยรุ่นชาย) หรือการผลิตไข่ (วัยรุ่นหญิง) ผลที่ตามมาทำให้วัยรุ่นชายและหญิง ถ้ามีเพศสัมพันธ์กันจะสามารถให้กำเนิดลูกได้ (แต่เนื่องจากวัยรุ่นยังอยู่ในวัยเรียน จึงมักจะแก้ไขปัญหาด้วยการทำแท้ง)

1.4 คุณลักษณะทุติยภูมิทางเพศ (Secondary Characteristic) หมายถึงลักษณะทางร่างกายที่แสดงความแตกต่างระหว่างเพศ (ไม่เกี่ยวกับการสืบพันธุ์) แต่ปรากฏให้เห็นชัดว่าเป็นหญิงหรือชายอย่างแท้จริง

ตารางที่ 3.1 การเปรียบเทียบคุณลักษณะพฤติกรรมทางเพศระหว่างวัยรุ่นชาย - หญิง

วัยรุ่นชาย	วัยรุ่นหญิง
ผม - แข็งกระด้าง แนวผมที่ขมับเว้าเข้า	- ผมอ่อน นุ่มสลวย
ขน - มีหนวด มีเครา ขนขึ้นบริเวณหน้าอก และรักแร้	- มีขนขึ้นตามร่างกาย และรักแร้
เสียง - แดกหรือห้าว - กล้ามเนื้อขึ้นเป็นมัดๆ และไหล่กว้าง “ชายอกสามศอก” - มีลูกกระเดือกแหลมยื่นออกมา - การหลั่งน้ำอสุจิ	- แหลมเล็ก - หน้าอกขยาย - สะโพกผายออกมา - การเดินบิดไปบิดมา อ่อนแอ่น - การมีประจำเดือน

2. พัฒนาการทางอารมณ์

วัยรุ่นได้รับการขนานนามว่าเป็น “วัยพายุบูแคม (Storm and Stress)” หรือมีอารมณ์ที่รุนแรงและบีบคั้น บางครั้งก็กล่าวว่า วัยรุ่นมีอารมณ์ที่มากกว่าปกติ

อารมณ์ที่มากกว่าปกติ เป็นผลลัพธ์ที่ได้จากการเปรียบเทียบระหว่างปฏิกริยาทางอารมณ์ของบุคคลในเวลาเฉพาะ กับปฏิกริยาทางอารมณ์ของบุคคลนั้นในเวลาปกติ เช่น ความทุกข์ทรมานและชอกช้ำที่คนรักตีตัวออกห่างจากวัยรุ่น ความอิจฉาริษยาเพื่อนที่มีฐานะร่ำรวย หรือมีสิ่งของราคาแพงใช้ การเก็บกดอารมณ์โกรธที่ถูกเพื่อนดูถูกเหยียดหยาม เป็นต้น ในเรื่องอารมณ์ที่มากกว่าปกตินี้ นักจิตวิทยามีความคิดเห็นที่ขัดแย้งกันอยู่ กลุ่มหนึ่งเชื่อว่าวัยรุ่นต้องมีอารมณ์ที่มากกว่าปกติ และแสดงอารมณ์ที่มากกว่าปกติแตกต่างกันตามเอกลักษณ์ของแต่ละบุคคล (Gesell และคณะ 1956) เช่น วัยรุ่นชายคนหนึ่งถูกต่อว่าจากแฟนเรื่องไม่ได้รับโทรศัพท์จากเธอทั้งวันเมื่อวัยรุ่นชายไปร่วมงาน “ปฐมนิเทศนักศึกษาใหม่” ปรากฏว่าวัยรุ่นชายเกิดความเครียด และฆ่าตัวตายในคืนวันนั้น แต่นักจิตวิทยาอีกฝ่ายหนึ่งมีความคิดเห็นว่า วัยรุ่นไม่มีอารมณ์ที่มากกว่าปกติ โดยแสดงให้เห็นว่าวัยรุ่นบางคนไม่รู้สึกรู้สิด

อัตในตนเอง หรือไม่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ พ่อแม่ หรือผู้ใหญ่ (ชีวิตของวัยรุ่นก็ราบเรียบเหมือนวัยเด็กที่ผ่านมา)

ลักษณะของอารมณ์ที่มากกว่าปกติของวัยรุ่น วัยรุ่นจะแสดงพฤติกรรมของอารมณ์รุนแรงและบีบคั้นในลักษณะสำคัญ 4 ประเภท ดังนี้

2.1 ความรู้สึกที่รุนแรงและไวเกินไป เมื่อวัยรุ่นได้รับความกระทบกระเทือนเพียงเล็กน้อย ก็จะแสดงพฤติกรรมที่ร้ายแรงกับตนเอง ได้แก่ พ่อแม่ตำหนิ ทำให้วัยรุ่นกินยาตายหรือหนีออกจากบ้าน

2.2 อารมณ์ที่ไม่คงที่ เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา วัยรุ่นจะมีอารมณ์ที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็ว และหายไ้ได้ง่าย ได้แก่ วัยรุ่นร้องไห้เพราะเพื่อนแหย่ แต่เมื่อเพื่อนง้อก็ยิ้มแย้มได้ทันที (แต่ในกรณีที่มีอคติเข้ามาเกี่ยวข้อง วัยรุ่นบางคนจะมีอารมณ์ที่ถาวร อาทิเช่น ความรักชาติ - สถาบัน การรักความยุติธรรม เป็นต้น) ดังนั้นผู้ใหญ่บางคนจึงใช้วัยรุ่นให้ร่วมมือในการเรียกร้องความยุติธรรม โดยอ้างเหตุผลว่า เป็นการกระทำของผู้รักชาติไทย หรือคืนความยุติธรรมกลับสู่ปวงชน

2.3 การควบคุมอารมณ์ไม่ค่อยได้ เนื่องจากวัยรุ่นมีอารมณ์มากมายหลายประเภท และมีความรุนแรง บางครั้งจึงแสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมกับกาลเทศะ เช่น วัยรุ่นรักเพื่อน เมื่อใครพูดตู่ถูกเพื่อนก็อาจทำร้ายด้วยกำลังเพื่อปกป้องเพื่อน (โดยไม่ใช้เหตุผล หรือหาต้นเหตุในเรื่องนั้นก่อนการแก้แค้น)

2.4 อารมณ์ค้ำ (Moody) เป็นอารมณ์ที่เกิดจากความผิดหวัง และลดความรุนแรงลง (แต่ยังติดอยู่ภายในใจ) ถ้าเป็นเวลานาน วัยรุ่นจะมีพฤติกรรมเครียด ซึมเศร้า หรือฆ่าตัวตาย เช่น วัยรุ่นชายอายุ 14 ปี ต้องการมีคอมพิวเตอร์เป็นของตนเองเพื่อเล่นเกม แต่พ่อแม่มีฐานะยากจนจึงไม่ได้ซื้อให้ ต่อมาเด็กชายผูกคอตายพร้อมจดหมายลาตายว่า อธิษฐานจะไปเกิดที่ประเทศญี่ปุ่น เพื่อจะได้มีเกมส์เล่นสมความปรารถนา

ส่วนอารมณ์โดยทั่วไปที่พบในวัยรุ่น ก็มีอารมณ์เช่นเดียวกับวัยเด็กที่ผ่านมา ได้แก่ ความกลัว ความวิตกกังวล ความโกรธ ความอิจฉาริษยา ความรัก ความอยากรู้ อยากเห็น ความโศกเศร้า และความสุข แต่เขาจะพบการแสดงพฤติกรรมเหล่านี้แตกต่างจากวัยเด็กในด้านสิ่งเร้า เช่น เด็กจะอิจฉาริษยาพี่หรือน้องที่มีสิ่งของหรือได้รับการเอาใจใส่จากพ่อแม่มากกว่าตนเอง แต่เมื่อเป็นวัยรุ่นจะแสดงความอิจฉาริษยาเพื่อน ๆ ที่มีแฟนหรือสถานภาพทาง

เศรษฐกิจที่สูงกว่าเพราะวัยรุ่นที่ร่ำรวยมีโอกาสใช้เวลาว่างทำกิจกรรมที่สนุกสนาน ซื้ของใช้ราคาแพง หรือไปเที่ยวต่างประเทศ เป็นต้น

อารมณ์ที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของวัยรุ่นมากและอาจทำให้วัยรุ่นบางคนหมดอนาคตคือ **ความรัก**ระหว่างหญิงชายที่มีความรู้สึกทางเพศเข้ามาแทรกแซง จึงมีการเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างความรักกับ**ความรักใคร่** ดังนี้

ความรักใคร่ (Sexuality) หมายถึง สภาพอารมณ์ที่รุนแรงกว่าความรัก มีทิศทางโดยตรงคือ วัยรุ่นเพศที่ตรงกันข้ามกับตนเอง และมีองค์ประกอบมาจาก**ความปรารถนาทางเพศ** เมื่อวัยรุ่นรักแฟนอย่างรุนแรงจะมีลักษณะหลงใหลใฝ่ฝันและทุ่มเททุกสิ่งทุกอย่างให้แฟน เพื่อคาดหวังให้แฟนรักตอบ พฤติกรรมที่แสดงออกมา เช่น การให้สิ่งของหรือออกเงินเลี้ยงดูแฟน (โดยตนเองหรือพ่อแม่จะลำบากเพียงใดก็ไม่สนใจ) สิ่งที่เป็นปัญหาสังคมตามมาคือ วัยรุ่นตั้งครรภ์ในวัยเรียนและโยงไปสู่วิธีการแก้ไขที่ผิดพลาด เช่น ฆ่าลูกตนเองตาย วัยรุ่นที่เป็นแม่รู้สึกผิดมาก ๆ กลายเป็นแม่เสียสติ หรือบางคนต้องออกจากโรงเรียนและหาเงินด้วยอาชีพขายตัวเลี้ยงลูกเพราะเพื่อนชายไม่รับผิดชอบหรือไม่แน่ใจว่าวัยรุ่นหญิงมีเพศสัมพันธ์กับคนอื่นด้วย ตรงกันข้ามกับ**ความรัก (Love)** เป็นสภาพอารมณ์ที่เป็นสุข เกิดขึ้นกับบุคคลทุกเพศทุกวัย โดยพัฒนามาจากความชอบซึ่งกันและกัน หรือมีประสบการณ์ที่มีความสุขด้วยกัน และมักจะมีการสนับสนุนให้คนที่ตนรักมีความเจริญก้าวหน้าในทางที่ดี

นักจิตวิทยาศึกษาพบว่า อารมณ์ของวัยรุ่นบางส่วนได้ถูกสะสมมาตั้งแต่เกิด และในวัยรุ่นจะมีอารมณ์ที่สับสนวุ่นวายมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับสังคมที่วัยรุ่นอาศัยอยู่ว่าจะมีมาตรฐาน หรือเงื่อนไขทางสังคมเข้มงวดหรือให้อิสระตามความแตกต่างของวัยรุ่น เพื่อให้เข้าใจในเรื่องนี้ จึงนำเอาทฤษฎีจิตสังคมของอีริกสัน (Psychosocial Theory of Erik H. Erikson) มาอธิบายประกอบ ดังนี้

อัตชีวประวัติของอีริกสัน (Erikson)

อีริกสันเกิดวันที่ 15 มิถุนายน ค.ศ. 1902 ใกล้เมือง Frankfurt, ประเทศเยอรมัน เป็นลูกชายของนาง Karla Abraham (ชาวยิว) กับพ่อชาวเดนมาร์ก (ที่ระบุเอกลักษณ์ไม่ได้) อีริกสันเป็นเด็กซีโรค อยู่กับแม่ตามลำพังจนกระทั่งอีริกสันอายุ 3 ปี แม่จึงแต่งงานกับ Dr. Theodor Homburger (กุมารแพทย์ชาวยิว) ที่เมือง Karlsruhe, (ตอนใต้ของ

ประเทศเยอรมัน) ดังนั้นอิริคสันจึงเติบโตมาด้วยความเชื่อว่า ตนเป็นลูกของ Dr. Theodor Homburger

ปี ค.ศ. 1975 อิริคสันประกาศว่า แม่ปิดบังความจริงเรื่องที่แม่แต่งงานมาก่อน และอิริคสันก็เป็นลูกของคนเดนมาร์กคนหนึ่ง ซึ่งทอดทิ้งแม่ไปก่อนที่อิริคสันจะเกิดมา (Paul Roazen, 1967 อ้างคำพูดของอิริคสันว่า พ่อทิ้งไปขณะที่อิริคสันเพิ่งเกิดมา อิริคสันอาจจะเกิดจากพ่อแม่ที่ไม่ได้แต่งงานกัน และเชื้อสายที่ไม่รู้ว่าพ่อเป็นใครก็สนับสนุนให้อิริคสันจินตนาการว่า อิริคสันเป็นลูกเลี้ยงตลอดชั่วกัลปาวสาน) Dr. Theodor Homburger แต่งงานกับ Karla มีบุตรสาว 3 คน แต่อิริคสันไม่รู้สึกลำบากกับน้องสาวต่างพ่อเลย เมื่ออิริคสันอายุ 18 ปี ได้สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนเตรียมเข้าสู่มหาวิทยาลัย และเป็นระดับการศึกษาสูงสุดในชีวิตของอิริคสัน ความรู้สึกแปลกแยกจากทุกสิ่งในครอบครัวชนชั้นกลาง ทำให้อิริคสันเริ่มเดินทางค้นหาสไตลชีวิตที่แตกต่างมากมาย (Erikson, 1975)

อิริคสันมีพรสวรรค์ทางด้านสเก็ตภาพ และได้ท่องเที่ยวไปในประเทศฝรั่งเศส เยอรมันตอนใต้ และอิตาลีตอนเหนือ ในฐานะที่อิริคสันเป็นนักศิลปะป๊อปเนเจอร์ การเป็นนักศิลปะจึงมีความหมายเพียงการแสวงหาเอกลักษณ์และเป็นการขัดแย้งวิถีชีวิตแบบหนึ่ง (ไม่ใช่อาชีพที่เฉพาะเจาะจงของอิริคสัน) ซึ่งอิริคสันได้อ้างว่าช่วงเวลานั้นของชีวิตมีแต่ความไม่น่าพึงพอใจ มีการขัดแย้ง และสับสนวุ่นวาย จนกระทั่งอิริคสันได้รับจดหมายจาก Peter Blos (เพื่อนที่พบกันสมัยเป็นวัยรุ่นที่เมือง Karlsruhe และไปเที่ยวอิตาลีด้วยกัน ทั้งสองคนกลายเป็นนักจิตวิเคราะห์ที่มีชื่อเสียงในเวลาต่อมา)

อิริคสัน (1975) พิจารณาจดหมายของ Blos ว่าน่าจะสามารถช่วยให้อิริคสันพ้นจากการเป็นศิลปะป๊อปเนเจอร์ได้ และอิริคสันเปรียบเทียบกับ Blos ว่าคล้ายกับ Wilhelm Fliess ที่ช่วยเหลือ Freud ให้รอดพ้นจากชีวิตที่ยากลำบาก (Friedmar, 1999) ในจดหมายนั้น Blos ถูกรับอิริคสันว่าจะมาทำงานร่วมกันในโรงเรียนที่สร้างขึ้นแบบใหม่สำหรับเด็ก Vienna โรงเรียนที่ก่อตั้งโดยนาง Dorothy Tiffany Burlingham (เศรษฐีชาวอเมริกันและเป็นเพื่อนตลอดชีพของ Anna Freud) ใหม่ ในที่สุด Erikson ตัดสินใจเดินทางไปทำหน้าที่เป็นติวเตอร์ ให้ลูก 4 คนของ Burlingham ในขณะที่ Anna Freud ทำจิตวิเคราะห์เด็ก 4 คนนี้ และในระหว่าง 6 เดือนที่อิริคสันใช้เวลาใน Vienna. อิริคสันได้ศึกษาแนวคิดของพวกจิตวิเคราะห์ และการศึกษาแบบไม่มีชั้นเรียน

อิริคสันสำเร็จการฝึกอบรมเกี่ยวกับจิตวิเคราะห์จาก Anna Freud ซึ่งแก่กว่าอิริคสัน เพียง 7 ปี และได้รับการยอมรับให้เป็นนักจิตวิเคราะห์ในโครงการฝึกอบรมนักจิตวิเคราะห์และได้เป็นสมาชิกถาวรของสมาคม **“Vienna Psychoanalytic Society”**

Anna Freud ทำงานอยู่ในห้องเดียวกันกับ Freud (ซึ่งมีอายุ 70 ปี และป่วยเป็นมะเร็งที่ขากรรไกรจึงเจ็บปวดเวลาที่ Freud พุด) อิริคสันมีความสัมพันธ์กับ Freud น้อยมาก แต่อิริคสันก็ให้ความเคารพยกย่อง Freud ว่าเป็นบิดาแห่งจิตวิเคราะห์ตลอดมา (ในเวลาต่อมา มีนักจิตวิทยาหลายท่านยอมรับว่าทฤษฎีจิตสังคมของอิริคสันช่วยสนับสนุนทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของ Freud ให้สมบูรณ์แบบ)

ในขณะที่อยู่ที่เวียนนา อิริคสันได้แต่งงานกับ โจน เซอร์สัน (Joan Serson) ซึ่งเป็นนักเต้นรำที่เกิดในประเทศแคนาดา เซอร์สันเป็นศิลปิน และครูผู้ใช้นาฬิกาจิตวิเคราะห์ด้วย เซอร์สันมีความเก่งด้านภาษาอังกฤษ ต่อมาจึงกลายเป็นบรรณาธิการที่มีคุณค่า และผู้ร่วมเขียนตำราของอิริคสันโดยบังเอิญ อิริคสันมีลูก 4 คน : ลูกชาย 3 คน คือ ไค (Kai), จอน (Jon), เนล (Neil) และลูกสาว 1 คน คือ ซู Sue

ในวัยผู้ใหญ่ ไค (Kai) และ ซู (Sue) ทำอาชีพเป็นนักวิชาการที่มีชื่อเสียง แต่ จอน (Jon) ผู้ซึ่งแบ่งปันประสบการณ์ของพ่อในฐานะที่เป็นศิลปินพเนจร ทำงานเป็นกรรมกร และไม่เคยมีความรู้สึกใกล้ชิดกับพ่อแม่ ส่วน เนล (Neil) ลูกคนเล็กสุด เกิดมาเป็น Down Syndrome และมีชีวิตสั้นมากประมาณ 20 ปี ทันทีที่เนลเกิด อิริคสันบอกลูกทั้งสามคนว่าน้องของพวกเขาเสียชีวิตตั้งแต่เกิด ถึงแม้ว่าในเวลาต่อมาอิริคสันได้สารภาพความจริงให้ไค (Kai) ฟังเพราะเกิดความขัดแย้งใจระหว่างความซื่อสัตย์ต่อเด็กคนหนึ่งกับการไปบดเด็กอีก 2 คน รวมทั้งอิริคสันรู้สึกฝ่าฝืนคำแนะนำที่ตนให้คนไข้เสมอๆ ว่า “เราต้องมีความซื่อสัตย์ต่อปัญหาที่เกิดขึ้นในครอบครัว และอย่าทำให้สมาชิกคนใดคนหนึ่งของครอบครัวต่อต้านกับคนอื่น ๆ” (Friedman, 1999)

ในปี ค.ศ. 1933 ลัทธิเผด็จการ (พวกนาซีที่มีฮิตเลอร์เป็นผู้นำ) ได้เกิดขึ้นในยุโรป อิริคสันและครอบครัว (Jon และ Kai) จึงย้ายออกจาก Vienna ไปอยู่ที่เดนมาร์ก ด้วยความหวังว่าจะได้รับการยอมรับเป็นพลเมืองของชาวเดนมาร์ก

เมื่อรัฐบาลเดนมาร์กปฏิเสธคำขอเป็นพลเมือง อิริคสัน ภรรยา และลูก 2 คน จึงออกจากโคเปนเฮเกน และอพยพไปอยู่ประเทศสหรัฐอเมริกา ในสหรัฐอเมริกา อิริคสันยังคงใช้ชีวิตย้ายจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง อิริคสันตั้งหลักแหล่งครั้งแรกที่เมืองบอสตัน สถานที่ที่อิริคสันตั้งสถาบันการฝึกหัดจิตวิเคราะห์ที่ปรับปรุงใหม่กับเด็ก วัยรุ่น และผู้ใหญ่ ภายหลังการมี

ชื่อเสียงอย่างรวดเร็ว ในฐานะที่เป็นนักจิตวิเคราะห์ (แต่ไม่มีหนังสือแนะนำตัวทางการแพทย์ หรือใบปริญญาจากมหาวิทยาลัยใดๆ) อิริคสันยอมรับตำแหน่งเป็นนักวิจัยที่ Massachusetts General Hospital Harvard Medical School, และ Harvard Psychological Clinic ในระหว่าง 2 ปีที่อยู่ Harvard Psychological Clinic อิริคสันได้ทำงานกับ Henry Murray นักจิตวิทยาที่มีชื่อเสียง เมอเรย์ ได้สอนอิริคสันใช้เทคนิคการวิจัยเกี่ยวกับ **Projective** และเป็นผู้ให้คำแนะนำเกี่ยวกับโน้ตทัศน์ของ “พัฒนาการของวิชาที่ว่าด้วยการศึกษาปฏิกิริยาของสิ่งแวดล้อมกับ **พันธุกรรม**” (**Epigenetic development**) ในฐานะที่เป็นเงื่อนไขเพื่อใช้ในคลินิก ดังนั้น อิริคสันจึงถูกบังคับจากสังคมว่าจะมีวุฒิปริญญาเอก และอิริคสันจึงเข้าเรียนโปรแกรมดุษฎีบัณฑิตที่ Harvard แต่ก็พบว่ายากมากจึงยุติการเรียนก่อนได้รับปริญญาเอก

อิริคสันต้องจัดตารางเวลาที่ยุ่งยากมากสำหรับคลินิกในบอสตัน และแคมบริดจ์ อิริคสัน (ในขณะนั้นอิริคสันเป็นที่รู้จักในนาม Erik Homburger) ดำรงตำแหน่งในมหาวิทยาลัย Yale ปี 1936 อย่างไรก็ตามเขาได้บอกความจริงแก่คนบางคนที่ยale ว่าตนเป็นชาวยิว เพราะวิตกกังวลกับการมีชัยชนะของพวกเขาต่อต้านยิวในสถานศึกษาแห่งนี้ ต่อมาอีกสองปีครึ่งอิริคสันก็ได้ออกจากมหาวิทยาลัย Yale และย้ายไปอยู่ University of California at Berkeley หลังจากนั้นอิริคสันได้ใช้ชีวิตและศึกษาประชาชนของชาวอินเดียนแดง (Sinox) ในสถานกักกัน Ridge ที่ South Dakota ต่อมาอิริคสันจึงได้ไปอยู่กับประชาชนของชาว Yurok ที่ Northern California และประสบการณ์ต่างๆเหล่านี้ในด้านมนุษยวิทยาทางวัฒนธรรมได้เพิ่มความรู้อันเนื่อง (Cultural anthropology) และความสมบูรณ์ของทฤษฎีบุคลิกภาพของอิริคสันมากยิ่งขึ้น

ในขณะที่อิริคสันย้ายไป California อิริคสันได้รับการรับรองให้เป็นประชาชนของสหรัฐอเมริกาและได้เปลี่ยนนามสกุลของตนเองเป็น **Erikson** ในอัตชีวประวัติของอิริคสันไม่ค่อยชัดเจนในเรื่องเหตุผลสำหรับการเลือกเป็นชาวอเมริกัน แต่อิริคสันได้เปิดเผยว่าเป็นพลเมืองชาวอเมริกาของตนได้เปิดโอกาสยิ่งใหญ่คล้ายกับของ Leif Ericsson ซึ่งเป็นนักสำรวจชาวยุโรปคนแรกที่ค้นพบดินแดนใน North America

ในระหว่างที่อาศัยอยู่ใน California อิริคสันเกี่ยวข้องกับทฤษฎีบุคลิกภาพอย่างค่อยเป็นค่อยไป และในที่สุดแยกทฤษฎีของตนออกจากทฤษฎีของ Freud ต่อมาในปี ค.ศ. 1950 ได้พิมพ์ตำราชื่อ “**Childhood and Society**” เป็นครั้งแรกเพื่อเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับแนวคิดของอิริคสันในหัวข้อเรื่องต่างๆ เช่น วัยเด็กในชนเผ่าอเมริกาพื้นเมือง 2 เผ่า, การเจริญเติบโตของ Ego, 8 ขั้นของพัฒนาการมนุษย์ และวัยเด็กของฮิตเลอร์ อย่างไรก็ตาม ใน

ที่สุดอิริคสันสรุปว่าอิทธิพลขององค์ประกอบทางจิตวิทยา วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์มีอิทธิพลต่อเอกลักษณ์ (Identity) ของบุคคลและเป็นปัจจัยที่แท้จริงภายใต้การยึดถือบทบาทต่างๆที่หลากหลายมารวมกัน **“Childhood and Society”** เป็นผลงานชิ้นเอก และทำให้อิริคสันมีชื่อเสียงระหว่างประเทศในฐานะที่เป็นนักคิดเชิงจิตนาการ และมีบทบาทการเป็นผู้นำที่ดีที่สุดคนหนึ่งของนักทฤษฎีบุคลิกภาพเชิงจิตวิเคราะห์รุ่นใหม่ (Neo - Freudian)

ปี ค.ศ. 1949 อิริคสันกลายเป็นนักวิชาการที่เต็มไปด้วยความมั่นคงใน Berkely แต่เกือบจะทันทีที่ทันใดที่ข้าราชการของ University of California เรียกร้องว่าสมาชิกของคณะทุกคนต้องเซ็นต์ชื่อแสดงความจงรักภักดีเพื่อเป็นหลักประกันในคำสาบานต่อสหรัฐอเมริกา การเรียกร้องเช่นนั้นเกิดขึ้นโดยทั่วไปเพราะมีคนอเมริกันจำนวนมากขึ้นที่ฝักใฝ่ลัทธิคอมมิวนิสต์และพยายามจะล้มล้างรัฐบาลสหรัฐอเมริกา อิริคสันไม่ได้เป็นคอมมิวนิสต์ แต่อิริคสันก็ต้องออกจาก California และกลับไปอยู่ที่ Massachusetts.

ต่อมาอีก 10 ปี อิริคสันได้ทำงานเป็นนักบำบัดที่ Austen Riggs, ศูนย์การปฏิบัติเกี่ยวกับการฝึกรวมและการวิจัยทางจิตวิเคราะห์ในเมือง Stockbridge รัฐ Massachusetts. อิริคสันกลับไปมหาวิทยาลัย Harvard ในปี ค.ศ. 1960 ในฐานะที่เป็นนักวิชาการเกี่ยวกับมนุษย์ เป็นตำแหน่งที่ให้สอนนักศึกษาระดับปริญญาตรี ในปี ค.ศ. 1970 อิริคสันเกษียณจากตำแหน่งนี้ไปประกอบอาชีพอิสระด้วยการเขียน การบรรยาย ดูแลคนไข้ 2-3 คน อย่างขยันขันแข็ง โดยทำงานร่วมกับภรรยาของอิริคสันและ Helen Kivnick ในการทำวิจัยเรื่องผู้สูงอายุ (Aging (ดู J.M. Erikson, 1988; Erikson, Erikson & Kivnick,1986) ในระหว่างหลายปีแรกของการเกษียณอายุ อิริคสัน อยู่ที่เมือง Marin รัฐ California และกลับไปอยู่ที่ Cambridge, Massachusetts ในปี ค.ศ.1987 Erik H. and Joan M. Erikson ได้ก่อตั้งศูนย์การบำบัดที่นี้ ต่อมาครอบครัวของอิริคสันได้ย้ายครั้งล่าสุดอีก 1 ครั้ง ไปที่ Cape Cod เป็นสถานที่ที่อิริคสันพักอาศัยโดยมีสุขภาพที่ไม่ดี อิริคสันได้เสียชีวิตในสถานดูแลคนสูงอายุในวันที่ 12 พฤษภาคม 1994 เมื่อเขาอายุ 91 ปี

ผลงานของอิริคสันที่มีชื่อเสียงได้แก่ **Childhood and Society** (1950, 1963, 1985) **Young Man Luther** (1985) **Identity : Youth and Crisis** (1968) **Gandhi's Truth** (1969) **Dimensions of a New Identity** (1974) **Life History and the Historical Moment** (1975) **Identity and the Life Cycle** (1980) และ **The Life Cycle Completed** (1982)

ทฤษฎีจิตสังคมของอีริกสัน (Erikson's Psychosocial Theory)

สาระสำคัญ

1. บุคลิกภาพ คือ Ego “Ego หมายถึง ความสามารถในการปรับตัวที่เอาชนะวิกฤตทางจิตสังคมของแต่ละบุคคล” โดยรวบรวมมาจากประสบการณ์และการกระทำในรูปของความรู้สึกผสม ซึ่งแปรผันตามบทบาทในแต่ละวัย

อีโก้ (Ego) มี 3 ประเภท คือ

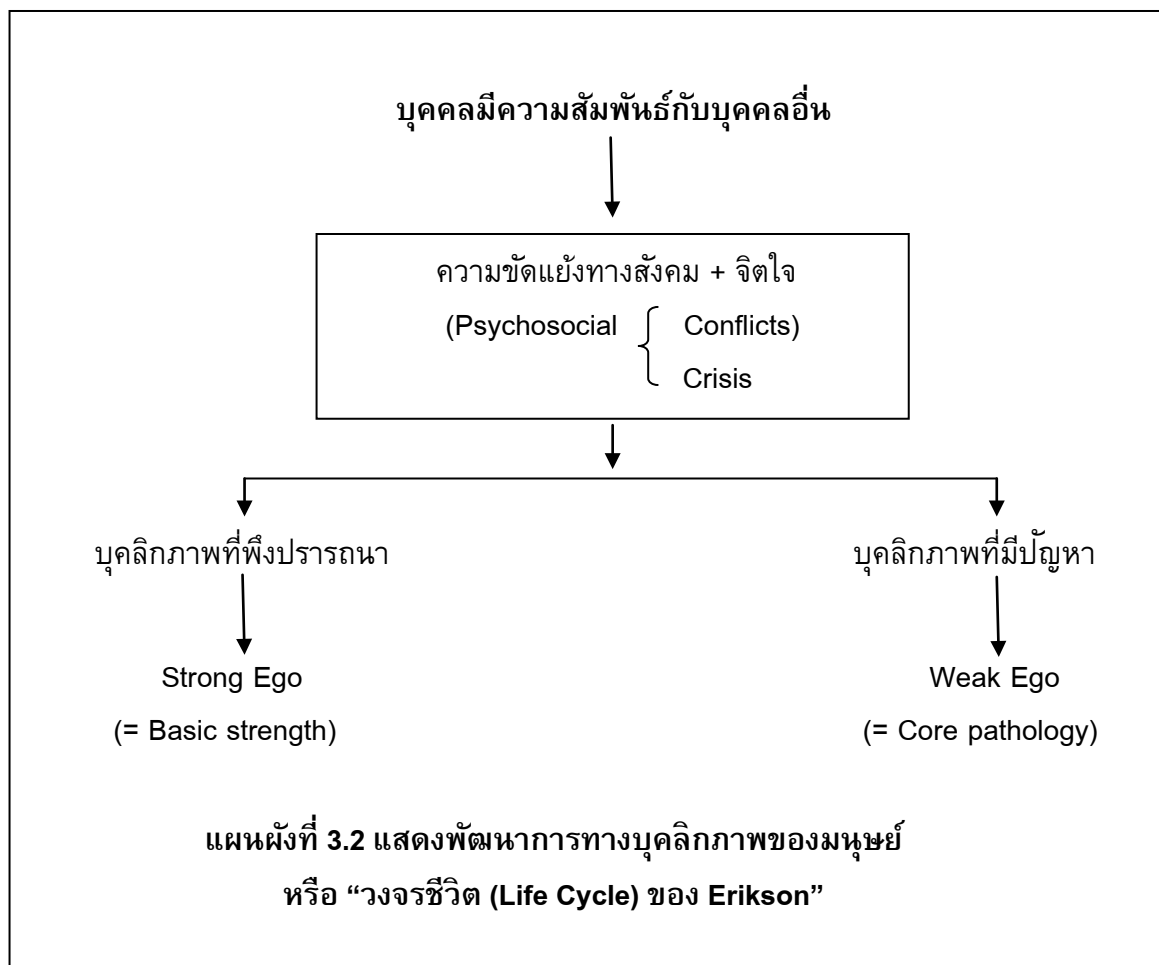
1.1 อีโก้ทางร่างกาย (Body Ego) คือ ประสบการณ์เกี่ยวกับร่างกาย ซึ่งบุคคลมองเห็นว่าตนเอง (Self) ทางร่างกายแตกต่างจากบุคคลอื่น ทำให้บุคคลนั้นเกิดความพึงพอใจหรือไม่พึงพอใจ นั่นคือบุคคลที่พึงพอใจในสภาพร่างกายของตนเอง จะมีบุคลิกภาพที่ดี (Strong Ego) ตรงกันข้ามกับบุคคลที่มีสภาพร่างกายไม่เป็นไปตามที่ตนเองต้องการก็จะเกิดความไม่พึงพอใจตนเอง (Weak Ego)

1.2 อีโก้ในอุดมคติ (Ego Ideal) คือ จินตนาการของบุคคลที่เกี่ยวกับตนเอง ที่สร้างขึ้นในรูปของภาพรวมของเอกลักษณ์ส่วนตัว (Entire personal identity) เช่น คนมีรูปร่างใหญ่โตจะรู้สึกแข็งแรง มีความภาคภูมิใจ และเป็นนักกีฬาได้ ในกรณีที่พบปัญหาคนรูปร่างใหญ่โตจะคิดว่าตนสู้ได้แน่ๆ

1.3 อีโก้ที่เป็นเอกลักษณ์ (Ego Identity หรือ Variety of social roles they play) คือ จินตนาการของบุคคลเกี่ยวกับการแสดงบทบาทต่างๆ ในสังคมที่บุคคลนั้นเกี่ยวข้อง เช่น บุคคลคนหนึ่งอาจจะมีบทบาทเป็นลูก หรือพี่คนโต หรือนักเรียน ซึ่งคนแต่ละคนมีหลายบทบาทจึงทำให้ตนเองสับสน หรือแสวงหาเอกลักษณ์ของตนเองง่ายหรือยาก

2. ช่วงวิกฤตมีได้ตลอดชีวิต หมายความว่า บุคลิกภาพของบุคคลสามารถเปลี่ยนแปลงได้ทุกๆ ช่วงของชีวิต (ตั้งแต่เกิดจนตาย) ขึ้นอยู่กับสังคมที่บุคคลนั้นเกี่ยวข้องด้วย เช่น บางคนตอนเด็กเรียนหนังสือเก่งแต่พอถึงวัยรุ่นหนีเรียนเพราะคบเพื่อนชอบเที่ยว ตรงกันข้ามเด็กอีกคนเรียนไปเรื่อยๆ แต่พอถึงวัยรุ่นจะต้องสอบแข่งขันเข้าเรียนต่อกลายเป็นคนขยัน เก่งและสอบได้เกรด 4 หลายวิชา

ทฤษฎีจิตสังคมของอีริกสัน บางครั้งถูกเรียกว่า “วัฏจักรชีวิต 8 ขั้นของอีริกสัน” ทฤษฎีนี้อธิบายว่าบุคลิกภาพของบุคคลเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลาตั้งแต่เกิดจนตาย ขึ้นอยู่กับสังคมที่บุคคลนั้นเกี่ยวข้องกับ บุคคลจึงมีบุคลิกภาพ 2 แบบ คือ บุคลิกภาพที่พึงปรารถนา (Strong Ego) เมื่อบุคคลสามารถแก้ไขความขัดแย้งทางจิตสังคมได้ แต่ถ้าบุคคลไม่สามารถแก้ไขความขัดแย้งทางจิตสังคมได้ บุคคลนั้นจะเป็นบุคคลที่มีปัญหา (Weak Ego) ได้ดังนี้

อีริกสัน มีความเชื่อว่า พัฒนาการทางบุคลิกภาพ (Ego) หรือการปรับตัวของบุคคลต่อสังคมจะเกิดขึ้นและเปลี่ยนแปลงได้ทุกๆ ช่วงของชีวิตมิใช่เกิดได้เฉพาะช่วง 5 ปีแรกของชีวิต (ตามแนวคิดของ Freud) เท่านั้น เพราะสังคมที่ล้อมรอบบุคคลมีบทบาทที่สำคัญต่อพัฒนาการทางบุคลิกภาพในรูปของการปรับตัว โดยบุคคลจะพยายามปรับตัวให้เป็นไปตามการเรียกร้อง

ของสังคมเฉพาะที่บุคคลนั้นเป็นเจ้าของ เพื่อวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ (1) ทำให้สังคมนั้นคงมีอยู่ต่อไป (2) บุคคลสามารถมีชีวิตอยู่ต่อไป โดยลักษณะของการปรับตัวของบุคคลอาจจะเหมาะสมกับสังคมหนึ่ง แต่อาจจะไม่เหมาะสมสำหรับสังคมอื่นก็ได้

ธรรมชาติการปรับตัวของสังคม เนื่องจากสังคมจะคงมีอยู่ต่อไปได้ ถ้าการปฏิสัมพันธ์ของร่างกาย จิตใจและสังคมของมนุษย์ดำเนินต่อเนื่องกันไปอย่างมีแบบแผน เช่น การสืบพันธุ์ของเพศชายและเพศหญิงก่อให้เกิดสังคมหน่วยแรกคือ ครอบครัว ลักษณะความเป็นอยู่ของมนุษย์ที่ทารกจะต้องพึ่งพาอาศัยผู้ใหญ่ หรือลักษณะการทำงานตามความแตกต่างระหว่างเพศ ซึ่งสังคมคาดหวังไว้ ตัวอย่างเช่น ผู้ใหญ่ที่เป็นชายจะมีร่างกายที่แข็งแรง อาจจะต้องออกไปล่าสัตว์ ตกป่า เข้าร่วมในสมาคมต่างๆ หรือทำงานด้านกลสิกรรม แต่ผู้ใหญ่ที่เป็นหญิงอาจต้องถูกผูกมัดกับงานบ้านมากกว่า เช่น การตั้งครก การให้กำเนิดทารก และการเลี้ยงลูกด้วยนม เป็นต้น เพราะฉะนั้น บทบาทต่างๆ ทางสังคมที่ถูกสร้างขึ้นมา จึงเป็นการให้รางวัลแก่บุคคลแต่ละคนที่แสดงพฤติกรรมตามบทบาทนั้น และมีผลพลอยได้คือ ทำให้สังคมหนึ่งดำเนินต่อไปหรือบางครั้งอาจเกิดสังคมแบบใหม่ขึ้น

นอกจากนี้ สิ่งแวดล้อมภายในสังคมที่มนุษย์อาศัยอยู่มีการเปลี่ยนแปลง มีความซับซ้อนมากขึ้น มีความแตกต่างกันมากขึ้น จึงทำให้บุคคลจำเป็นต้องมีการปรับตัวที่ซับซ้อน เช่น มีทักษะและการผูกพันที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตทางสังคมที่ยุ่ยากมากขึ้น โดยสมาชิกทั้งหลายจะต้องมีพฤติกรรมและบุคลิกภาพในการทำให้เป็นไปตามที่สังคมนิยมในแต่ละช่วงวัยกำหนด เช่นเด็กจะได้รับการสอนว่าอะไรที่จำเป็นต้องทำเพื่อการอยู่ร่วมกับผู้อื่นและเพื่อการมีชีวิตอยู่ต่อไป แต่ถึงแม้ว่าทุกสังคมจะสอนสิ่งนี้แก่สมาชิกใหม่ ผลปรากฏว่าคุณสมบัติที่ถูกต้องในการดำรงชีวิตแตกต่างกันจากสังคมหนึ่งไปสู่อีกสังคมหนึ่ง เช่น การประกอบอาชีพหาเลี้ยงตนเองของวัยรุ่นอเมริกันอาจเริ่มต้นตั้งแต่อายุ 16 ปีขึ้นไป แต่ในสังคมไทย วัยรุ่นกลับได้รับการอุปการะเลี้ยงดูจากพ่อแม่ต่อไปจนกระทั่งถึงวัยผู้ใหญ่ตอนต้น (คือประมาณอายุ 23 ปี)

ตัวอย่างอื่นๆ ของอิริคสัน ในเรื่องการใช้ปากเป็นทางหาความสุขของทารกได้มีการอธิบายว่าทารกทุกคนต้องผ่านตลอดขั้นปากเหมือนกันอย่างเหมาะสม แต่หนทางของการตอบสนองขั้นนี้อาจแตกต่างกันตามสังคมที่ต่างกัน เช่น ในสังคมหนึ่ง อาจมีการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เป็นระยะเวลายาวนาน และแม่จะเลี้ยงดูลูกด้วยตนเองไม่ห่างไกลลูกไปไหน แต่สังคมอื่นๆ ลูกอาจถูกหย่านมจากแม่ตั้งแต่หลังคลอดมาเพียง 2 - 3 วันเพราะแม่ต้องกลับไปทำงาน และทิ้งทารกให้อยู่ในความดูแลของปู่ย่าตายาย หรือญาติพี่น้องที่มีอายุมากกว่า (Du Bois, 1944)

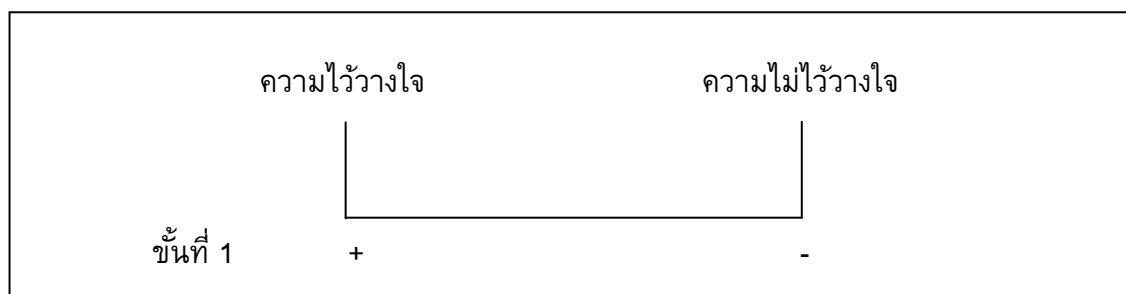
สรุปได้ว่าสังคมและบทบาทต่างๆ ที่สังคมประดิษฐ์ขึ้นมาตามกระแสนิยมของสังคมในช่วงเวลาต่างๆ กลายเป็นส่วนประกอบทั้งหมดของการทำหน้าที่ของแต่ละบุคคลและสังคมที่มีการปรับตัว อิริคสันความสามารถปรับตัวให้เข้ากับสังคมได้สำเร็จว่า “Ego” นอกจากนี้ อีโก้ยังสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตลอดชีวิต แม้ว่าสังคมอาจจะคาดหวังพฤติกรรมที่แน่นอนจากผู้ใหญ่ ในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคมคือ ผู้ใหญ่ต้องแสดงพฤติกรรมเพื่อรักษาและทำให้สังคมนั้นคงมีอยู่ตลอดชั่วกาลปาวสาน แต่ความคาดหวังที่คล้ายคลึงกันนี้จะไม่ถูกนำมาใช้สำหรับทารก เด็ก และวัยรุ่นในบางสังคม เพราะฉะนั้นอิริคสันจึงเชื่อว่า **มนุษย์ทุกคนเป็นผลิตผลของชีววิทยา จิตวิทยาสังคมและพฤติกรรม**การปรับตัวในเวลาที่แตกต่างกันในชีวิตของบุคคลนั้น เช่น ชีวิตในครอบครัวสำหรับทารกคือการมีผู้ดูแลให้ทารกบริโภคอาหาร และครอบครัวไม่ได้คาดหวังให้ทารกทำงานพิเศษในภาคฤดูร้อน แต่ครอบครัวอาจจะคาดหวังให้วัยรุ่นทำงานในภาคฤดูร้อน หรือมีเป้าหมายของการประกอบอาชีพ และถ้าวัยรุ่นคนใดยังแสดงพฤติกรรมแบบเด็กก็ต้องมีผู้ดูแลให้บริโภคอาหารต่อไป วัยรุ่นนั้นย่อมจะถูกตำหนิว่ามีพฤติกรรมหรือบุคลิกภาพที่ไม่เหมาะสม ดังนั้น พฤติกรรมหนึ่งจะเป็นสิ่งที่เหมาะสมในการปรับตัว ในระยะเวลาหนึ่งของชีวิต แต่ไม่จำเป็นว่าพฤติกรรมนั้นจะต้องดำเนินต่อไปในส่วนที่เหลือของชีวิต และพฤติกรรมใหม่บางอย่างจะต้องค่อยๆ ปรากฏขึ้นมาแทนที่ตามความต้องการของสังคม หรืออาจจะถูกดัดแปลงในบางส่วนเพื่อดำเนินติดต่อกันไปตลอดชีวิตของบุคคล ดังนั้น อิริคสันจึงเชื่อว่าอีโก้ต้องพัฒนาความสามารถที่แตกต่างกัน 8 ประการหรือพัฒนาการทางจิตสังคมของมนุษย์มี 8 ขั้นนั่นเอง

3. ธรรมชาติเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงในแต่ละขั้นของพัฒนาการทางบุคลิกภาพตามทฤษฎีจิตสังคม มีดังต่อไปนี้

3.1 ในแต่ละขั้นของพัฒนาการทางบุคลิกภาพจะมีช่วงวิกฤติของสังคมสำหรับที่จะพัฒนาในเรื่องนั้น ๆ โดยเฉพาะ เช่น ระยะเวลาวัยรุ่นจะมีสิ่งที่ต้องพัฒนาในเรื่องนั้นๆ โดยเฉพาะคือการรู้จักตนเอง - ความสับสนไม่รู้จักตนเอง ถ้าอีโก้ที่กำลังพัฒนาบรรลุความสามารถที่เหมาะสม ช่วงวิกฤติของอารมณ์ก็จะถูกแก้ไขปัญหาได้และพัฒนาการของอีโก้ที่สมบูรณ์จะสามารถดำเนินต่อไป ในทางกลับกันถ้าคุณสมบัติของอีโก้ที่เหมาะสมไม่ถูกพัฒนาผลที่ตามมาคืออารมณ์ที่ไม่ดี นั่นคือถ้าวัยรุ่นสามารถรู้จักตนเองหรือแสวงหาเอกลักษณ์ของตนเองได้ ปัญหาช่วงวิกฤติในระยะเวลาวัยรุ่นก็จะหมดไป แต่ถ้าวัยรุ่นไม่สามารถแสวงหาเอกลักษณ์ของตนเองได้ก็จะมีปัญหาบุคลิกภาพ หรือมีความสับสนไม่รู้จักตนเอง

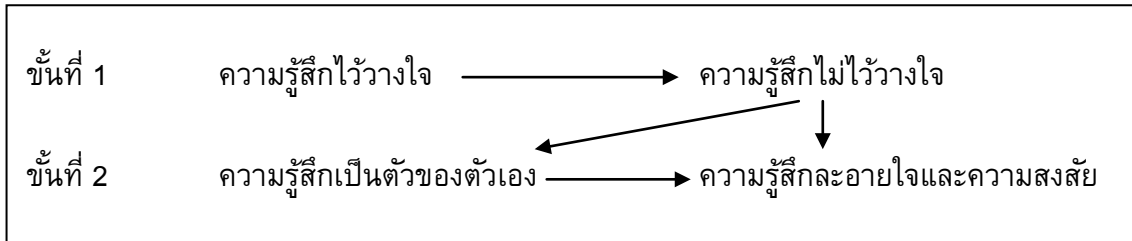

เพราะฉะนั้นในแต่ละขั้นของพัฒนาการจึงมีโอกาที่จะพัฒนาไปได้ทั้งทางบวกหรือทางลบ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบต่างๆ ทางสังคม และพัฒนาการทั้งทางบวกและลบไม่สามารถแบ่งแยกกันโดยเด็ดขาด เช่น

บุคคลจะเกิดอารมณ์ในลักษณะของความรู้สึกผสมระหว่างความรู้สึกทั้ง 2 ด้าน คือบวกและลบ ถ้าบุคคลมีความรู้สึกโน้มเอียงไปทางบวกมากกว่าทางลบ บุคคลนั้นก็จะมีการพัฒนาการทางบุคลิกภาพที่ดี เช่น ในการข้ามถนน เรามักเลียขววาแลซ้ายก่อน ซึ่งแสดงว่าเรามีความรู้สึกไม่ไว้วางใจแฝงอยู่ เมื่อเห็นว่าไม่มีรถหรือรถยังแล่นอยู่ไกล เราจึงข้ามถนน นั่นคือเรามีความรู้สึกไว้วางใจมากกว่าไม่ไว้วางใจ ซึ่งแสดงว่าเราเป็นคนมีบุคลิกภาพที่ดี แต่ถ้าเราทำท่าจะข้ามช้าๆ แต่ข้ามไม่ได้เพราะไม่ไว้วางใจมากกว่า ย่อมทำให้เห็นว่าเรามีบุคลิกภาพไม่ดี หรือผู้ที่พบเห็นอาจเข้าใจว่าเราเป็นคนบ้า เป็นต้น

3.2 ในแต่ละขั้นของพัฒนาการทางบุคลิกภาพจะมีความสัมพันธ์กันอย่างไร
ใกล้ชิดกับขั้นถัดไป และมีผลต่อเนื่องกันไปอย่างมีแบบแผนทั้งแนวตั้งและแนวนอนตลอดชีวิต นั่นคือ ความขัดแย้งระหว่างความรู้สึกบวกและลบในแต่ละขั้นตอนจะต้องได้รับการแก้ไขให้สำเร็จก่อนที่จะไปถึงขั้นต่อไป เพราะถ้าหากไม่สามารถทำได้สำเร็จในขั้นใดขั้นหนึ่ง จะเป็นเหตุให้เกิดการชะงักงันของพัฒนาการขั้นต่อไปหรือมีปัญหาทางบุคลิกภาพได้ เช่น ทารกที่ได้รับความรู้สึกไม่ไว้วางใจจากสังคมในขั้นแรก เมื่อโตขึ้นย่อมมีความรู้สึกละอายใจและความสงสัย ส่วนพัฒนาการอาจจะเป็นไปในแนวนอน เช่น ทารกแรกเกิดได้รับการเลี้ยงดูจากคุณแม่ออย่างดีย่อมเกิดความรู้สึกไว้วางใจ แต่เมื่อคุณแม่ไปทำงาน ทารกต้องอยู่กับพี่เลี้ยงซึ่งไม่ค่อยรักเด็กและให้อาหารแบบอดๆ อดยากๆ ทารกอาจมีความรู้สึกไม่ไว้วางใจแทน นอกจากนี้ พัฒนาการในขั้นแรกไม่ดี ในขั้นต่อไปอาจมีพัฒนาการในทางที่ดีหรือไม่ดีก็ได้ เช่น ทารกที่มีความรู้สึกไม่ไว้วางใจอาจพัฒนากลายเป็นความรู้สึกเป็นตัวของตัวเองหรือมีความรู้สึกละอายใจและความสงสัยในวัยเด็กได้ตั้งแผนผังต่อไปนี้

4. ขั้นต่าง ๆ ของทฤษฎีจิตสังคมของอีริกสัน

เนื่องจาก อีริกสันเป็นผู้ติดตามแนวความคิดของ فروยด์ จึงมีขั้นต่าง ๆ ของจิตสังคมที่คล้ายคลึงกับขั้นต่าง ๆ ของทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของ فروยด์ คือขั้นพัฒนาการ 8 ขั้นตอนของอีริกสันนั้น 5 ขั้นแรกเป็นขั้นคู่ขนานกับ 5 ขั้นของ فروยด์ ซึ่งจะอยู่ในวัยทารก วัยเด็กและวัยรุ่น ส่วนอีก 3 ขั้นหลังอยู่ในช่วงวัยผู้ใหญ่ โดยอีริกสันจะให้ความสนใจใน 5 ขั้นแรกมากกว่า 3 ขั้นหลัง และอธิบายขั้นต่าง ๆ ในลักษณะของการทำหน้าที่ต่อเนื่องกันของอีโก้ เพื่อให้เกิดความเข้าใจพัฒนาการทางบุคลิกภาพของวัยรุ่นว่าเกิดขึ้นมาจากประสบการณ์ในขั้นต้นอย่างไร และมีแนวทางในการพัฒนาต่อไป จึงควรมาพิจารณาขั้นต่าง ๆ ของจิตสังคม

พัฒนาการ 8 ขั้นและช่วงวิกฤติของจิตวิทยาสังคม ตามทฤษฎีของอีริกสัน (ดัดแปลงจาก Steinberg, 1963 : 266)

1. วัยทารก (0-1 ปี)	ความไว้วางใจกับความไม่ไว้วางใจ							
2. วัยเด็กตอนต้น (1 - 3 ปี)		ความเป็นตัวของตัวเองกับความละอายใจ ความสงสัย						

3. วัยเล่น (3 - 5 ปี)			ความคิด ที่เริ่มกับ ความรู้สึกลึกซึ้ง					
4. วัยเรียน (6 - 11 ปี)				ความขยัน หมั่นเพียร กับความรู้ สึกต่ำต้อย				
5. วัยรุ่น (12 - 16 ปี)					การรู้จัก ตนเองกับ ความสับสน ไม่รู้จัก ตนเอง			
6. วัยผู้ใหญ่ ตอนต้น (18 - 21 ปี)						ความรู้สึกลึก ผูกพันกับ การแยกตัว		
7. วัยผู้ใหญ่ (22 - 40 ปี)							การทำ ประโยชน์ ให้สังคมกับ การคิดถึงแต่ ตนเอง	
8. วัยที่มีวุฒิภาวะ (40 ปีขึ้นไป)								ความรู้สึกลึก มั่นคงใน ชีวิตกับ ความรู้สึกลึก สิ้นหวัง

ขั้น 1 ความรู้สึกไว้วางใจ - ความรู้สึกไม่ไว้วางใจ คือ ระยะแรกเกิดถึง 1 ปี ตรงกับขั้นปากของฟรอยด์ ขั้นนี้ทารกจะไขว่คว้ารับความรู้สึกทั้งหมดภายในตนเอง เช่น ตา หู จมูก และอื่นๆ รวมทั้งทางปากด้วย (ตามทฤษฎีจิตวิเคราะห์) เพื่อปรับตัวเข้ากับโลกทางสังคม หรือรวบรวมรายละเอียดเกี่ยวกับความรู้สึกไว้วางใจทั้งหมดอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะพัฒนาเป็นความรู้สึกไว้วางใจและความรู้สึกไม่ไว้วางใจต่อตนเองและบุคคลอื่น โดยจะขึ้นอยู่กับวิธีการเลี้ยงดูของแม่หรือคนที่เลี้ยงทารกเป็นสิ่งสำคัญมากกว่าปริมาณของอาหารหรือการแสดงความรักใคร่อย่างผิวเผิน โดยทารกที่ได้รับประสบการณ์ที่ทำให้ความสุขหรือความพอใจจากการติดต่อกับโลกภายนอก จะมีการแสดงพฤติกรรมแบบยึดตนเองเป็นศูนย์กลางด้วย เช่น ถ้าความสัมพันธ์ระหว่างแม่กับลูกและความรักใคร่ผูกพันของพ่อแม่เป็นไปอย่างจริงจัง และ

พอเหมาะกับความต้องการของทารก ตัวอย่างเช่น เวลาทารกหิวก็ได้ทานนมหรือทารกได้อยู่ในบรรยากาศที่อบอุ่นอย่างพอเหมาะ ทารกก็จะเกิดความรู้สึกต่อโลกในทางที่ดีอย่างมีความสัมพันธ์กัน โลกเป็นสถานที่ที่ให้การสนับสนุนและไม่ทำร้ายทารกให้บุคคลตกตะลึง เพราะฉะนั้น ทารกจะพัฒนาความรู้สึกเกี่ยวกับความไว้วางใจขั้นพื้นฐานขึ้น แต่ถ้าทารกได้ประสบความเจ็บปวดและไม่สะดวกสบาย ทารกจะรู้สึกว่าโลกไม่ได้สนับสนุน หรือเต็มไปด้วยอันตราย ทารกก็จะพัฒนาความรู้สึกไม่ไว้วางใจขึ้น

ดังนั้น ทารกเผชิญกับช่วงวิกฤติของอารมณ์อย่างรวดเร็วโดยธรรมชาติ ระหว่างความไว้วางใจกับความไม่ไว้วางใจ (อิริคสันได้เสนอแนะว่าพัฒนาการของแต่ละขั้นสามารถละคำว่า “ความรู้สึก” ได้เพื่อความสะดวกในการใช้มากขึ้น) อิริคสันมีความเชื่อว่าความรู้สึก 2 ชนิดนี้อยู่ในฐานะที่เป็น 2 ชั้นหรือจุดปลายของทางเลือกในมิติอันเดียวกัน ดังนี้

ความไว้วางใจ

ความไม่ไว้วางใจ

อิริคสันเน้นว่าบุคคลไม่ควรพัฒนาความไว้วางใจอย่างเต็มที่หรือความไม่ไว้วางใจอย่างเต็มที่ เพราะถ้าบุคคลหนึ่งพัฒนาความไว้วางใจอย่างเต็มที่ บุคคลนั้นจะดูเหมือนเป็นคนที่ไม่มีการปรับตัว ถ้าบุคคลพัฒนาความไม่ไว้วางใจอย่างเต็มที่ บุคคลนั้นก็อยู่ในอันตรายอย่างแท้จริง (ตัวอย่างเช่นบุคคลไม่มองดูรถก่อนจะข้ามถนนเพราะบุคคลนั้นมีความไว้วางใจว่าคนขับรถจะไม่ชนหรือทำร้ายเขา ตรงกันข้ามกับบุคคลที่เป็นเจ้าของความรู้สึกไม่ไว้วางใจ อาจจะหวาดระแวงและรู้สึกว่าโลกนี้เต็มไปด้วยอันตรายอย่างแน่นอน และบุคคลจะไม่ยิ่งเกี่ยวกับบุคคลหรือสังคม ดังนั้น อิริคสันเชื่อว่า ถ้าบุคคลพัฒนาความไว้วางใจมากกว่าความไม่ไว้วางใจ ย่อมทำให้พัฒนาการของอีโก้ที่สมบูรณ์หรือมีบุคลิกภาพที่ดีต่อไป และถ้าบุคคลพัฒนาความไม่ไว้วางใจมากกว่าความไว้วางใจแล้ว ย่อมพัฒนาอีโก้ที่อ่อนแอหรือมองโลกทางลบ

ขั้น 2 ความรู้สึกเป็นตัวของตัวเอง - ความรู้สึกละอายใจและความสงสัย (อายุ 1 - 3 ปี) เทียบเท่ากับขั้นทวารหนักของ فروยด์ อิริคสันเชื่อว่าเด็กในวัยนี้ได้รับความพอใจโดยผ่านตลอดการฝึกหัดเกี่ยวกับการใช้กล้ามเนื้อส่วนต่างๆ ของร่างกายมากพอๆ กับกล้ามเนื้อทวารหนัก เด็กต้องเรียนรู้ว่า เวลาใดที่เด็กควรฝึกหัดกล้ามเนื้อทางร่างกายของแต่ละบุคคล (Erikson, 1963) ดังนั้น เด็กในระยะนี้จึงมีกล้ามเนื้อที่แข็งแรง และเป็นวัยแห่งการทดลองใช้กล้ามเนื้อส่วนต่างๆ เพราะเด็กมีความรู้สึกไว้วางใจพ่อแม่และสิ่งแวดล้อม และทำให้เด็กรู้สึก

ว่าเขาสามารถควบคุมร่างกายหรือการเคลื่อนไหวของกล้ามเนื้อของตนเองได้ (เช่น แต่งกายเอง รับประทานอาหารด้วยตนเอง) เด็กจึงเกิดความรู้สึกเป็นอิสระหรือมีความรู้สึกเป็นตัวของตัวเอง แต่ในทางตรงกันข้าม ถ้าเด็กพบว่าตนเองไม่สามารถควบคุมตนเองได้อย่างอิสระ และเด็กรับรู้ว่าคุณอื่น ๆ ทำสิ่งต่าง ๆ แทน (เช่น พ่อแม่ป้อนอาหารหรือช่วยเด็กทำกิจวัตรประจำของเด็กทุกอย่าง) เด็กก็อาจจะพัฒนาความรู้สึกกลายใจและความสงสัย เพราะฉะนั้น พ่อแม่จึงสามารถฝึกให้เด็กรู้จักการขยับถ่ายเป็นเวลาและเป็นสถานที่ โดยต้องมีการยืดหยุ่นอย่างเหมาะสม ตลอดจนเปิดโอกาสให้เด็กได้ฝึกทำกิจวัตรประจำวันช่วยตนเองด้วย จึงจะทำให้โอกาสพัฒนาอย่างสมบูรณ์และดำเนินต่อไปในขั้นสูงขึ้น

ขั้น 3 ความคิดริเริ่ม - ความรู้สึกผิด (อายุ 3 - 5 ปี) ตรงกับขั้นอวัยวะเพศของฟรอยด์ ในวัยนี้เด็กจะพยายามเอาชนะปม Oedipus (หรือ Electra) โดยมีสังคมเข้ามาเกี่ยวข้อง ด้วยการคาดหวังให้เด็กก้าวออกมาสู่สังคมและละทิ้ง “ลักษณะการติดแม่ (หรือพ่อ)” ถ้าเด็กสามารถก้าวมาสู่โลกภายนอกได้โดยปราศจากการนำหรือการกระตุ้นจากพ่อแม่ เด็กก็จะเริ่มต้นพัฒนาความคิดริเริ่มในรูปแบบของพฤติกรรมแบบต่างๆ เช่น เด็กมักจะซักถามด้วยคำถามว่า “ทำไม...” อยู่เสมอ เด็กชอบเล่นกับเพื่อนๆ แทนการอยู่กับพ่อแม่ตลอดเวลา หรือเด็กอาจจะเลียนแบบพฤติกรรมของผู้ใหญ่ที่เป็นพ่อแม่หรือบุคคลอื่นที่มีเพศเดียวกันกับเด็ก เพราะฉะนั้น ในวัยนี้ผู้ใหญ่จึงสามารถจะสอนจริยธรรมแก่เด็กได้ เช่น มารยาท ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เป็นต้น นอกจากนี้เด็กยังจะรู้สึกว่าตนเองสามารถตัดสินใจได้ว่าเมื่อไหร่จะใช้ความสามารถ ในการเคลื่อนไหวเพื่อสัมพันธ์กับโลก แต่ในทางตรงกันข้าม ถ้าเด็กยังคงมี “ลักษณะการติดแม่” และต้องเคลื่อนไหวไปในทิศทางที่พ่อแม่บังคับ เด็กก็จะไม่เกิดความคิดริเริ่ม แต่จะเกิดความรู้สึกผิดแทน

ขั้น 4 ความขยันหมั่นเพียร - ความรู้สึกต่ำต้อย (อายุ 6 - 11 ปี) ตรงกับขั้นแฝงของฟรอยด์ ฟรอยด์ไม่ได้ให้ความสนใจกับขั้นนี้มากนักเพราะเชื่อว่าพลังแรงขับสัญชาตญาณอยู่อย่างสงบ แต่อิริคสันกลับให้ความสำคัญกับขั้นนี้มาก เพราะเด็กในทุกสังคมมีชีวิตความเป็นอยู่ภายในโรงเรียน และเด็กเริ่มต้นเรียนรู้เกี่ยวกับงานที่จำเป็นสำหรับการเป็นสมาชิกของสังคมในฐานะที่เป็นผู้ใหญ่ โดยเด็กอาจจะได้รับการสั่งสอนทักษะชีวิตด้านต่างๆ เช่น การมีมารยาท การแต่งกาย การปรุงอาหาร การซ่อมแซมเครื่องใช้ต่างๆ เป็นต้น ถ้าเด็กเรียนรู้ความชำนาญเหล่านี้ได้อย่างดี เด็กก็จะมีความรู้สึกขยันหมั่นเพียร แต่ในทางตรงกันข้าม ถ้าเด็กรู้สึกว่าตนเองไม่มีความสามารถเรียนรู้งานที่จำเป็นในฐานะสมาชิกคนหนึ่งของสังคม และเด็กก็รู้สึกว่าบุคคลรอบตัวและเพื่อนรุ่นราวคราวเดียวกันสามารถทำได้ เด็กจะรู้สึกต่ำต้อย

ขั้น 5 การรู้จักตนเอง - ความสับสนไม่รู้จักตนเอง (หรือขั้นวัยรุ่น อายุ 12 - 17 ปี)

ตรงกับขั้นสนใจเพศตรงข้ามของฟรอยด์ ซึ่งขั้นนี้เกี่ยวกับการสืบพันธุ์ตามแรงขับสัญชาตญาณที่กำลังบังเกิดขึ้นในระยะวัยรุ่น แต่อิริคสันมองวัยรุ่นนี้กว้างขวางกว่าคือขั้นนี้วัยรุ่นจะเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทั้งหมดทางด้านร่างกาย สรีรวิทยาและจิตวิทยา และการเปลี่ยนแปลงทั้งหมดนี้เป็นปัญหาทางจิตสังคมที่สำคัญ เพราะบุคคลได้มีชีวิตอยู่มาถึง 12 ปี และวัยรุ่นได้พัฒนาความรู้เกี่ยวกับเขาคือใคร อะไรบ้างที่ตนสามารถจะทำได้หรือทำไม่ได้ ถ้าวัยรุ่นได้พัฒนาอย่างประสบความสำเร็จ วัยรุ่นจะมีพัฒนาการของความไว้วางใจมากกว่าความไม่ไว้วางใจ ความเป็นตัวของตัวเองมากกว่าความละเอียดใจและความสงสัย ความคิดริเริ่มมากกว่าความรู้สึกผิด และความขยันหมั่นเพียรมากกว่าความรู้สึกต่ำต้อย ในเหตุการณ์ใดๆ ก็ตามความรู้สึกทั้งหมดนี้จะพัฒนาไปสู่การเข้าใจว่าบุคคลนี้เป็นใคร และบุคคลสามารถทำอะไรได้ ซึ่งในระยะวัยรุ่นความรู้สึกนี้กำลังถูกทำลาย โดยวัยรุ่นพยายามค้นหาตนเองจากสภาพร่างกายที่มองเห็น และจากความรู้สึกที่แตกต่างกันรวมทั้งจากความคิดเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ ในแนวทางใหม่ เพื่อให้เกิดความเข้าใจในเรื่องตน (Self) เพราะความต้องการรู้จักตนเองอย่างปะติดปะต่อกัน โดยเหตุผลคือ การปรับตัว วัยรุ่นจึงมักจะมีคำถามพื้นฐานเกี่ยวกับคำจำกัดความของตนเองนั่นเอง เนื่องจากในระหว่างระยะวัยรุ่นบุคคลจะมีความรู้สึกและความสามารถใหม่เกิดขึ้น (ตัวอย่างเช่น แรงขับทางเพศและความคิดที่เป็นนามธรรม) มากพอๆ กับการต้องการชนิดใหม่ที่จะบังเกิดขึ้นในสถานภาพของวัยรุ่นในสังคม ทำให้วัยรุ่นพยายามค้นหาบทบาทที่มีความสมดุลระหว่างความต้องการของแต่ละบุคคลและสังคมเพื่อประสบความสำเร็จเกี่ยวกับการแสวงหาเอกลักษณ์ (Identity) อิริคสัน (1959) จึงเรียกการเปลี่ยนแปลงขนาดใหญ่ของอารมณ์ที่ปลุกเร้าในช่วงวิกฤตินี้ว่า “ช่วงวิกฤติของการแสวงหาเอกลักษณ์ (Identity Crisis)” และมองดูว่าช่วงวิกฤตินี้อยู่ในฐานะของความจำเป็นเพื่อรวมกระบวนการทางจิตวิทยาเป้าหมายของสังคม และคำสั่งต่างๆ เข้ามาใช้ในการปรับตัวของแต่ละบุคคล โดยแสดงออกในรูปของความรู้สึกผิดถูก คุณลักษณะส่วนตัว อุดมคติ และเอกลักษณ์ของวัยรุ่น

ขั้น 6 ความรู้สึกผูกพัน - การแยกตัว (อายุ 18 - 21 ปี) ขั้นที่ 6 ถึงขั้นที่ 8 เป็นขั้น

ที่อิริคสัน มีความคิดแตกต่างจากฟรอยด์ บุคคลที่พัฒนาผ่านขั้นที่ 5 มาด้วยดี บุคคลนั้นจะเกิดความรู้สึกต้องการมีเพื่อนสนิทเพื่อจะแบ่งปันสิ่งที่ตนมีอยู่ บุคคลในวัยนี้จึงมุ่งอยู่กับการทำงานเพื่อสร้างฐานะให้เป็นปึกแผ่น มีความรับผิดชอบ เริ่มเลือกคู่ครอง และในที่สุดก็มีการสมรสซึ่งเป็นการทำตามที่สังคมนิยม ผลที่ตามมาคือ ครอบครัว ซึ่งถือว่าเป็นหน่วยพื้นฐานของสังคม และสังคมเรียกร้องจากผู้ใหญ่ในวัยนี้มากกว่าวัยที่ผ่านมาเพื่อผลิตสมาชิกใหม่ โดยสมาชิกใหม่

จะได้รับการสั่งสอนจากครอบครัวและสังคมทุกแห่งเพื่อยอมรับและปฏิบัติตามที่สังคมนิยมชมชอบ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อรักษาให้สังคมมีอยู่ตลอดชั่วกาลปาวสานและมีความมั่นคง ดังนั้นในวัยผู้ใหญ่ตอนต้นจะเกิดความรู้สึกใกล้ชิดทั้งทางด้านเพศ และมีการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกันทั้งสองฝ่ายในด้านความรู้สึก ความคิด และเป้าหมาย แต่ในทางกลับกัน ถ้าบุคคลไม่สามารถสร้างความผูกพันใกล้ชิดกับบุคคลอื่นได้ บุคคลนั้นจะมีความรู้สึกแข่งขันชิงดีชิงเด่น และทะเลาะวิวาทกับบุคคลอื่น ดังนั้น บุคคลจึงเกิดความรู้สึกแยกตัวเองออกมา

ขั้น 7 การทำประโยชน์ให้สังคม - การคิดถึงแต่ตนเอง (หรือวัยผู้ใหญ่ อายุ 22 - 40 ปี) ในขั้นนี้ สังคมต้องการให้ผู้ใหญ่แสดงบทบาทต่างๆ ในฐานะสมาชิกของสังคมที่ก่อประโยชน์และมีส่วนช่วยเหลือสังคม เช่น การมีลูกหลานเพื่อสืบวงศ์ตระกูลและเป็นคนดี คนทำงานมาดได้ต้องเสียภาษี จิตรกรต้องวาดภาพ และผู้เชี่ยวชาญต้องเผยแพร่ความคิด เป็นต้น ถ้าผู้ใหญ่แสดงบทบาทที่สังคมคาดหวังได้อย่างประสบความสำเร็จ และกำลังมีส่วนช่วยเหลือหรือกำลังผลิตสิ่งที่ถูกคาดหวังแล้ว (หรือถ้าบุคคลมีพัฒนาการในขั้นที่ 5 และขั้นที่ 6 มาดี ก็จะทำให้เกิดพัฒนาการขั้นที่ 7) คือบุคคลจะมีความพร้อมหรือความรู้สึกต้องการการทำประโยชน์ให้สังคมและรู้จักอบรมชนรุ่นหลัง แต่ถ้าบุคคลใดไม่พัฒนามาถึงขั้นนี้บุคคลนั้นก็เกิดความรู้สึกท้อถอยต่อชีวิตและการคิดถึงแต่ตนเอง

ขั้น 8 ความรู้สึกมั่นคงในชีวิต - ความรู้สึกสิ้นหวัง (อายุ 40 ปีขึ้นไป) ในขั้นสุดท้ายของพัฒนาการทางจิตสังคมนี้ บุคคลตระหนักว่าตนเองกำลังไปถึงจุดจบของช่วงชีวิต ถ้าบุคคลได้ก้าวหน้าอย่างประสบความสำเร็จโดยผ่านตลอดขั้นต่างๆ ของพัฒนาการที่มาก่อน นั่นคือบุคคลได้รับความไว้วางใจมากกว่าไม่ไว้วางใจเป็นตัวของตัวเองมากกว่าความละอายใจ และสงสัย ถ้าบุคคลได้มีเอกลักษณ์ ได้มีความรู้สึกผูกพันและได้ก่อประโยชน์ บุคคลนั้นก็เผชิญหน้ากับหลายปีสุดท้ายของชีวิตด้วยความกระตือรือร้น ยอมรับความจริงในวัยที่เปลี่ยนแปลงไปมีความสุขในชีวิต ยอมรับการแก่ การเจ็บ การตายที่จะเกิดขึ้น ทำให้บุคคลเกิด **ความรู้สึกมั่นคงในชีวิต** ในทางตรงกันข้าม ถ้าอดีตบุคคลได้รับแต่ความล้มเหลว มีปมด้อย มีเอกลักษณ์ที่สับสนและไม่พอใจในชีวิตที่ผ่านมา บุคคลก็จะไม่กระตือรือร้นในหลายปีสุดท้ายของชีวิต และไม่ยอมรับสภาพการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น บุคคลจะเกิด **ความรู้สึกสิ้นหวัง** ทอดอาลัยในชีวิต และมักจะกลัวตายเพราะบุคคลรู้สึกว่าเวลากำลังจะหมดและตนเองยังไม่ได้รับสิ่งที่ต้องการในชีวิตตลอดจนไม่มีญาติมิตรหรือเพื่อนฝูง

ความหมายของเอกลักษณ์ (Identity)

เบอร์เจอร์และทอมสัน (Berger & Thompson < 1995 : 581) ได้ให้ความหมายของคำว่าเอกลักษณ์ (Identity) คือการให้คำจำกัดความตนเองของบุคคล ในฐานะที่แยกแต่ละบุคคลออกมาในรูปของบทบาท เจตคติ ความเชื่อและความปรารถนา” โดยเกิดจากการสังเคราะห์ความต้องการเกี่ยวกับการปรับตัวทางด้านชีววิทยา จิตวิทยา และสังคมของวัยรุ่นแต่ละบุคคล

เอกลักษณ์กับความสับสนของเอกลักษณ์ ตามแนวคิดของอิริคสัน

ก่อนระยะวัยรุ่น เอกลักษณ์ของเด็กจะแยกเป็นส่วนๆกระจายอยู่ แต่เมื่อใกล้สิ้นสุดระยะวัยรุ่นจะมีการผสมผสานและปะติดปะต่อส่วนต่างๆ เหล่านี้กลายเป็นเอกลักษณ์ของวัยรุ่นแต่ละบุคคล กระบวนการบูรณาการนี้เป็นศูนย์กลางของช่วงวิกฤติทางจิตวิทยาสังคมขั้นที่ 5 ของอิริคสัน : ช่วงวิกฤติเกี่ยวกับเอกลักษณ์กับความสับสนของเอกลักษณ์ จากการคัดเลือกชุดต่างๆ ของข้อผูกมัดขั้นพื้นฐาน เช่น อาชีพ ศาสนา จรรยาบรรณ เพศ และอุดมการณ์ทางสังคม (Erikson, 1975; Bourne, 1978a) ด้วยความสัมพันธ์ที่เป็นไปได้และจินตนาการทั้งหมด ทำให้การคัดเลือกเรื่องเหล่านี้แคบลง แรงกดดันจากวุฒิภาวะและสังคมรวมกันบังคับให้วัยรุ่นสะท้อนการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบของสถานที่ที่วัยรุ่นควรจะอยู่ในสังคม แนวคิดที่บุคคลอื่นมีต่อวัยรุ่นและความคิดเห็นของวัยรุ่นต่อชีวิตในอนาคต ซึ่งสัมฤทธิ์ผลของความรู้สึกเกี่ยวกับเอกลักษณ์ของวัยรุ่นจะมีความสมดุลและติดต่อเรื่องราวดังกล่าวอย่างได้เรื่องได้ราว โดยเป็นกระบวนการที่ใช้ทั้งสติปัญญาและอารมณ์อย่างเต็มที่ ซึ่งอิริคสันเชื่อว่าไม่ใช่วัยรุ่นทุกคนที่ประสบความสำเร็จในการแสวงหาเอกลักษณ์ในระยะวัยรุ่น นั่นคือ **วัยรุ่นทุกคนจะมีปัญหาการแสวงหาเอกลักษณ์ไม่มากก็น้อย**

นอกจากนี้ อิริคสันเสนอความคิดว่า เงื่อนไขหรือกฎเกณฑ์เพื่อให้ช่วงวิกฤติเกี่ยวกับเอกลักษณ์หมดไปอยู่ที่การปฏิสัมพันธ์ระหว่างวัยรุ่นกับคนอื่นๆ โดยผ่านตลอดการตอบสนองต่อปฏิริยาโต้ตอบจากบุคคลสำคัญในชีวิตของวัยรุ่น นอกจากนี้ วัยรุ่นจะคัดเลือกความรู้เบื้องต้นจำนวนมากมายืนยันอยู่กับความเชื่อ เจตคติ และค่านิยมของแต่ละบุคคล และกลายเป็นส่วนหนึ่งของเอกลักษณ์สุดท้ายของวัยรุ่น การปฏิสัมพันธ์กับระหว่างคนอื่นกับวัยรุ่นเป็นกระจุกสะท้อนข้อมูลว่า วัยรุ่นเป็นใคร และวัยรุ่นควรจะเป็นใคร วัยรุ่นเรียนรู้จากคนอื่นว่าอะไรที่วัยรุ่นควรจะทำต่อไป และอะไรที่วัยรุ่นทำแต่ควรจะไม่ทำต่อไป วิกฤติของช่วงวัยรุ่นจึง

เกี่ยวข้องกับการให้คำจำกัดความตนเอง (Self - definition) และเพื่อแก้ไขวิกฤติของวัยรุ่น จึงต้องผูกมัด (commitment) ตนเองกับบทบาทใดบทบาทหนึ่ง

ดังนั้นการบวบบั้นเพื่อเอกลักษณ์จึงเป็นกระบวนการทางสังคมมากพอ ๆ กับทางสมอง โดยเฉพาะเน้นบทบาททางสังคมของวัยรุ่น เอกลักษณ์สุดท้ายของวัยรุ่นเป็นผลของการรู้จักซึ่งกันและกันระหว่างวัยรุ่นกับสังคม : วัยรุ่นพยายามบวบบั้นเพื่อแสวงหาเอกลักษณ์ของตนเอง ในเวลาเดียวกันสังคมก็พิสูจน์ชื่อเสียงและหลักฐานจากวัยรุ่นด้วย

บริบททางสังคมเกี่ยวกับพัฒนาการของเอกลักษณ์ (The Social Context of Identity Development)

ธรรมชาติและผลลัพธ์ของกระบวนการในบริบททางสังคมมากมายมีผลต่อความพยายามของวัยรุ่นเพื่อสร้างความรู้สึเกี่ยวกับเอกลักษณ์ เช่น เอกลักษณ์ของวัยรุ่นจะเริ่มกระบวนการด้วยการเป็นที่รู้จักในสังคม สังคมจะมีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจว่าเอกลักษณ์ใดเป็นทางเลือกที่ดี และทางเลือกที่พึงปรารถนาหรือไม่พึงปรารถนา

ผลที่ตามมาคือ วิธีทางเกี่ยวกับพัฒนาการของเอกลักษณ์จะแปรผันตามวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน (ทั้งวัฒนธรรมย่อย วัฒนธรรมในอดีตและปัจจุบัน) ดังนั้น เอกลักษณ์จึงอยู่ในฐานะที่เป็นปรากฏการณ์ที่ไร้พรมแดน (A global phenomenon, Marcia 1964, 1966 อ้างถึงใน Learner Spainer, 1980 : 347)

ยิ่งบริบททางสังคมที่วัยรุ่นใช้ประกอบการตัดสินใจเกี่ยวกับช่วงวิกฤติของเอกลักษณ์มีขอบเขตกว้างมากเท่าใด ก็ทำให้ความรู้สึเกี่ยวกับเอกลักษณ์ยากลำบากมากเท่านั้น เช่น วัยรุ่นกับช่วงวิกฤติของเอกลักษณ์ในด้านอาชีพ ถ้าวัยรุ่นติดตามเส้นทางแคบเพื่อเข้าสู่อาชีพแบบผู้ใหญ่ในอดีต (ได้แก่ การแต่งงานและมีลูก วัยรุ่นจะแบ่งหน้าที่โดยการทำงานหารายได้สำหรับบุรุษ และงานบ้านสำหรับสตรี) แต่ทุกวันนี้วัยรุ่นชายและวัยรุ่นหญิงต้องถามตนเองเหมือนกันว่า ถ้าต้องการเป็นโสทรหรือมีชีวิตคู่แบบอยู่กันตามความพอใจไม่มีข้อผูกมัดใดๆ หรือการแต่งงานตามประเพณี หรือถามตนเองว่า ถ้าเลือกอย่างนั้น จะทำเมื่อไหร่ (เช่น จะมีลูกเมื่อไหร่) และวัยรุ่นชายและหญิงจะต้องรวบรวมตัวเลือกต่างๆเข้ามาสู่การวางแผนอาชีพและชีวิต ความน่าจะเป็นไปได้ของวัยรุ่นยุคนี้ จึงผ่านช่วงวิกฤติของเอกลักษณ์ด้วยเวลาที่ยืดยาวมากขึ้น และมีความยากลำบากยิ่งขึ้น (เช่น วัยรุ่นไทยในช่วงปี พ.ศ. 2540-2543 ประสบกับช่วงวิกฤติของเอกลักษณ์มากมายใน “ยุคต้มยำกุ้ง” ทำให้วัยรุ่นส่วนใหญ่ต้องปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตในการเลือกเรียนในสถาบัน อุดมศึกษาที่พ่อแม่มีรายได้พอที่จะสนับสนุนหรือกู้เงินของ

รัฐบาลเรียน การใช้สิ่งของต่างๆ เปลี่ยนจากนิยมของต่างประเทศมาใช้ของไทย การหางานทำก็ยากมากเพราะหน่วยงานต่างๆไม่มีการเปิดรับแต่มีนโยบายให้เกษียณก่อนกำหนดหรือลดอัตราผู้ทำงานหรือยอมรับเงินเดือนน้อยลง การแต่งกายที่ถูกต้องตามกาลเทศะหรือตามสบายเป็นต้น) วัยรุ่นจึงมีลักษณะคล้าย “คนไร้แนวทางชีวิต” และใช้ชีวิตสบายๆ วันแล้ววันเล่า เพราะคิดว่าตนเองจบการศึกษาตามที่พ่อแม่สั่งสอนมา แต่ไม่สามารถหางานทำได้ (บันทึกตัวระดับปริญญาตรีทำงานถึง 8 แสนคนในปี 2554)

ดังนั้น การแสวงหาเอกลักษณ์จึงเป็นการค้นหาเพื่อสร้างตนเองในฐานะที่เป็นแต่ละบุคคลแยกออกมาต่างหาก ในเวลาเดียวกันวัยรุ่นก็กำลังรักษาความเชื่อมโยงเกี่ยวกับความรู้สึกเบื้องต้นที่มีความหมายทั้งในอดีตและการยอมรับค่านิยมของกลุ่มเพื่อนและ/หรือบุคคลอื่นในกระบวนการเกี่ยวกับ “การค้นหาตนเอง” วัยรุ่นพยายามเพื่อพัฒนาเอกลักษณ์ทางด้านเพศ จริยธรรม การเมือง และศาสนา ให้มันคงสอดคล้องกัน และอย่างมีวุฒิภาวะไปสู่เอกลักษณ์แบบผู้ใหญ่ โดยเชื่อมโยงช่องว่างระหว่างประสบการณ์ในวัยเด็กกับเป้าหมายส่วนตัว ค่านิยม และตัดสินใจว่าทางเลือกใดบ้างที่จะเกิดขึ้นแก่ตนเอง (Erikson, 1975)

สถานภาพของเอกลักษณ์

การศึกษาประวัติพัฒนาการเกี่ยวกับเอกลักษณ์ของวัยรุ่นแต่ละคน และการแปรผันของสิ่งแวดล้อมที่กว้างขวางซึ่งวัยรุ่นประสบมา ปรากฏว่าวัยรุ่นเริ่มแสวงหาเอกลักษณ์และแก้ไขช่วงวิกฤติเกี่ยวกับเอกลักษณ์ในแนวทางที่แตกต่างกัน โดยวัยรุ่นอาจจะประสบปัญหาในพัฒนาการของเอกลักษณ์ที่สำคัญ 3 ปัญหา คือ **ความสับสนของเอกลักษณ์ การป้องกันเอกลักษณ์** และ **การหยุดการกระทำบางอย่าง** วัยรุ่นจึงต้องปฏิเสธด้วยการคัดเลือกแนวทางบางอย่าง แต่ดูซึมหรือเลียนแบบคุณลักษณะบางอย่างตามเป้าหมาย ค่านิยม และอุดมการณ์ของวัยรุ่น ซึ่งสิ่งแวดล้อมในยุคสารสนเทศ (หรือ IT) มีการเปลี่ยนแปลงรวดเร็วมากและกว้างขวางทั่วโลก ปัญหาที่วัยรุ่นประสบจึงมีอุปสรรคและความรุนแรงที่แตกต่างจากพ่อแม่หรือบุคคลสำคัญที่เป็นต้นแบบซึ่งวัยรุ่นนิยมยกย่อง การแสวงหาเอกลักษณ์ของวัยรุ่นกระทำได้ยากลำบาก แต่เป้าหมายสุดท้ายของการแสวงหาเอกลักษณ์ของวัยรุ่นทุกคนคือ **สัมฤทธิ์ผลของเอกลักษณ์** หรือเอกลักษณ์ที่ประสบผลสำเร็จ

		ข้อตกลง (Commitment)	
		มี (Present)	ไม่มี (Absent)
การสำรวจ (Exploration)	มี (Present)	เอกลักษณ์ที่ประสบผลสำเร็จ (Identity Achievement)	การหยุดการกระทำบางอย่าง (Moratorium)
	ไม่มี (Absent)	การป้องกันเอกลักษณ์ (Identity Foreclosure)	ความสับสนเกี่ยวกับเอกลักษณ์ (Identity Diffusion)

**แผนผังที่ 3.3 ลำดับขั้นต่าง ๆ ของสถานภาพเกี่ยวกับเอกลักษณ์
ได้มาจากการวัดของ Marcia
(อ้างจาก Laurence Steinberg, Adolescence, 1993 : 274)**

เจมส์ มาร์เซียร์ (James Marcia, 1980) ได้ทำการศึกษาพัฒนาการเกี่ยวกับเอกลักษณ์เป็นระยะเวลาตามทฤษฎีของอีริคสันเป็นเวลาหลายปีและใช้วิธีการวิจัยทั้งแบบข้ามวัฒนธรรมและแบบระยะยาวกับกลุ่มตัวอย่างวัยรุ่นอายุ 12-24 ปี ผลปรากฏว่า การแสวงหาเอกลักษณ์จะเริ่มต้นขึ้นเมื่อวัยรุ่นมีอายุ 18 ปีขึ้นไป และการสร้างเอกลักษณ์ของวัยรุ่นแต่ละบุคคลจะแตกต่างกันตลอดช่วงอายุ 18-24 ปี และจากการวิจัยโดยใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษา 86 คน ด้วยการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างและใช้คำถามปลายเปิดเกี่ยวกับเอกลักษณ์และข้อผูกมัด สามารถสรุปสถานภาพเกี่ยวกับเอกลักษณ์ (Identity Status) ของวัยรุ่นได้เป็น 4 สถานภาพ คือ ความสับสนเกี่ยวกับเอกลักษณ์ การป้องกันเอกลักษณ์ การหยุดการกระทำบางอย่าง และเอกลักษณ์ที่ประสบผลสำเร็จ นอกจากนี้มาร์เซียร์พบว่าวัยรุ่นมีความแตกต่างเกี่ยวกับสถานภาพของเอกลักษณ์มากที่สุดเมื่อมีอายุระหว่าง 18-21 ปี เพื่อให้เข้าใจแต่ละสถานภาพเกี่ยวกับเอกลักษณ์ จึงแยกเป็นหัวข้อย่อยดังนี้

1. ความสับสนเกี่ยวกับเอกลักษณ์ หมายถึง กระบวนการสร้างเอกลักษณ์ของวัยรุ่นที่มีแนวทางไม่แน่นอน สับสน และกระจัดกระจาย หรือวัยรุ่นไม่ใช้ความพยายามในปัจจุบันเพื่อสร้างข้อผูกมัดต่างๆ ทำให้วัยรุ่นกลายเป็นคนที่เอาแน่เอานอนอะไรไม่ได้ เฉื่อยชา และไม่มี

แนวโน้ม (Berger and Thompson, 1995 : 583) เช่น วัยรุ่นไม่รู้ว่าจะเรียนต่อสาขาวิชาใด ในขณะที่วัยรุ่นสับสนต่อการแสวงหาเอกลักษณ์ทำให้วัยรุ่นบางคนจึงมีปัญหาการแสวงหาเอกลักษณ์ เช่น วัยรุ่นจะพูดว่า “ทุกคนอยากเป็นคนดีแต่ไม่รู้ว่าเป็นอย่างไร” หรือ “ทำดีก็ไม่เห็นมีอะไรเกิดขึ้น” เป็นต้น

เอกลักษณ์ที่ไม่ดี (Negative Identity) หมายถึง **เอกลักษณ์ที่วัยรุ่นเอาเอกลักษณ์ที่ไม่ดีจากบุคคลในสิ่งแวดล้อม และคัดเลือกมาแสดงพฤติกรรมในทางตรงกันข้ามกับเอกลักษณ์ที่พ่อแม่หรือมาตรฐานทางสังคมคาดหวังให้วัยรุ่นนำไปปฏิบัติเพื่อเป็นคนที่สมบูรณ์แบบ** (Berger and Thompson, 1995 : 583) เช่น วัยรุ่นที่เป็นลูกของครู แต่ไม่สนใจเรียน ต้องออกจากโรงเรียนกลางคัน หรือหนีไปเล่นดนตรี หรือลูกของพ่อแม่ที่เคร่งศาสนาแต่ลูกชอบกระทำผิดศีลธรรมหรือไม่เชื่อว่าพระเจ้ามีจริง การค้ายาเสพติดเพื่อเป็นคนรวยโดยเชื่ออย่างผิดๆ ว่า “ทำชั่วได้ดีมีถมไป” เป็นต้น

2. การหยุดการกระทำบางอย่าง หมายถึง การหยุดเกี่ยวกับการสร้างเอกลักษณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง จึงเปิดโอกาสให้วัยรุ่นมีเวลาค้นหาอย่างกระตือรือร้น หรือได้สำรวจหรือทดลองทางเลือกที่เป็นไปได้ โดยปราศจากการสร้างตัวเลือกสุดท้าย (Berger and Thompson, 1995 : 583) เช่น วัยรุ่นบางคนหลีกเลี่ยงคำอบรมสั่งสอนของพ่อแม่ด้วยการนอนและใส่หูฟังวิทยุ หรือทุ่มเทเวลาทั้งหมดฝึกงานที่วัยรุ่นสนใจ โดยการเข้าประกวดแข่งขันเวทีต่างๆ เพื่อความสุขไปเรื่อยๆ เป็นต้น

3. การป้องกันเอกลักษณ์ หมายถึง สถานภาพที่ไม่เคยประสบกับวิกฤติใด เพราะช่วงเวลาเกี่ยวกับการสำรวจและทดลองในการสร้างเอกลักษณ์ด้วยบทบาทหนึ่ง หรือชุดของบทบาทต่างๆ ถูกกำหนดไว้เรียบร้อยแล้ว (ก่อนวัยรุ่นจะมีวุฒิภาวะ) โดยวัยรุ่นประเภทนี้จะยอมรับค่านิยมและเป้าหมายของพ่อแม่ (หรือบุคคลที่มีอำนาจ) โดยปราศจากการสำรวจหรือทดลองบทบาทที่เป็นทางเลือกอื่นๆ ทำให้วัยรุ่นมุ่งหน้าเข้าสู่บทบาทนั้นโดยตรง หรือ ถูกบังคับเข้าสู่บทบาทนั้นโดยอ้อม (Berger and Thompson, 1995 : 582) เช่น วัยรุ่นตอนต้นที่มุ่งมั่นจะเป็นแพทย์ ก็ปรุ่งแต่งจิตใจและทำกิจวัตรประจำวันทุกๆ ด้าน (เช่น เรียนพิเศษวิชาคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ เพื่อสอบเข้าคณะแพทย์ เป็นต้น) โดยวัยรุ่นไม่ได้พิจารณาความน่าจะเป็นไปได้ในอาชีพอื่นๆ แต่กระบวนการเหล่านี้จะเกิดอุปสรรค เมื่อวัยรุ่นไม่มีศักยภาพสอดคล้องกับเป้าหมายหรือค่านิยมที่บุคคลที่มีอำนาจกำหนดไว้

4. เอกลักษณ์ที่ประสบความสำเร็จ หมายถึง วัยรุ่นได้สร้างความรู้สึกเกี่ยวกับเอกลักษณ์อย่างติดต่อกันได้เรื่องราว และสร้างข้อผูกมัดภายหลังช่วงเวลาหนึ่งของช่วงวิกฤติ

และการทดลอง (Steinber, 1993 : 274) เกล็ดที่ประสบความสำเร็จประกอบด้วยทำให้
คำจำกัดความเกี่ยวกับตนเอง เกล็ดที่ทางเพศ จริยธรรม การเมือง และอาชีพ เป็นต้น

การวิจัยสถานภาพเกี่ยวกับเอกลักษณ์โดยทั่วไปพบว่า

- 1) ผู้ที่มีสัมฤทธิ์ผลเกี่ยวกับเอกลักษณ์ มีสุขภาพทางจิตที่ดีมากกว่าคนอื่น ๆ (เช่น แต่ละบุคคลในกลุ่มนี้จะได้คะแนนจากการวัดของมาร์เชียร์สูงในด้านการจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ผล การให้เหตุผลทางจริยธรรม ความใกล้ชิดกับกลุ่มเพื่อน และความสามารถด้านการสะท้อนกลับ)
- 2) ผู้ที่มีการหยุดการกระทำบางอย่างสูง จะมีความวิตกกังวลสูง มีความขัดแย้ง ใจกับผู้ที่มีความในประเด็นต่างๆสูง แต่มีการกดข่มตนเองและเผด็จการน้อย
- 3) ผู้ที่มีการป้องกันเอกลักษณ์ แสดงให้เห็นว่าเผด็จการมากที่สุด และต้องการ การสนับสนุนจากสังคมสูงที่สุด มีอิสรภาพต่ำที่สุด และมีความใกล้ชิดกับพ่อแม่มาก
- 4) ผู้ที่มีความสับสนเกี่ยวกับเอกลักษณ์สูง จะมีปัญหาสุขภาพจิต และปัญหา ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (เช่น ถอยหนีจากสังคมมากที่สุด และมีความใกล้ชิดกับกลุ่มเพื่อน น้อยที่สุด) (Bourne, 1978b)

อิทธิพลของครอบครัวต่อการสร้างเอกลักษณ์ จากการศึกษพบว่า วัยรุ่นที่มี พัฒนาการเกี่ยวกับเอกลักษณ์ที่สมบูรณ์แบบ มักจะมาจากครอบครัวที่มีคุณลักษณะสัมพันธ์ แบบอบอุ่นและไม่บังคับมากเกินไป (Grotevant and Cooper, 1986) เพราะวัยรุ่นเหล่านี้จะได้รับการ กระตุ้นให้มีความเชื่อมั่นในตนเอง นอกจากนี้ การขาดความอบอุ่นจากพ่อหรือแม่ ทำให้มี ปัญหาในการสร้างข้อผูกมัด และในที่สุดทำให้เกิดความสับสนเกี่ยวกับเอกลักษณ์ (Campbell, Adams, and Dobson, 1985)

การเปลี่ยนสถานภาพเกี่ยวกับเอกลักษณ์ อิริคสันมีแนวความคิดว่า ความรู้สึก เกี่ยวกับเอกลักษณ์ของวัยรุ่นเกิดขึ้นและสูญหายในระยะวัยรุ่นไม่ใช่ในหนึ่งครั้งและไม่ใช่ ทั้งหมดในเวลาหนึ่ง ช่วงวิกฤติของเอกลักษณ์เป็นพื้นผิวและพื้นผิวใหม่ที่ผ่านเข้ามาตลอด วงจรชีวิต เราจึงพยายามค้นหาว่าแต่ละบุคคลเปลี่ยนสถานภาพเกี่ยวกับเอกลักษณ์แบบหนึ่ง ไปสู่แบบอื่นๆ โดยเฉพาะในระยะวัยรุ่นและวัยผู้ใหญ่ตอนต้นได้อย่างไร นักจิตวิทยาบางท่าน ศึกษาจากกลุ่มวัยรุ่นที่เป็นนักศึกษาหลักสูตร 4 ปี พบว่าความสับสนเกี่ยวกับเอกลักษณ์ และการหยุดการกระทำบางอย่าง เป็นการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับเอกลักษณ์ที่เกิดขึ้นอย่างไม่ สม่าเสมอ แต่การศึกษาระยะยาวพบว่าประมาณ 1 ใน 3 ของกลุ่มนักศึกษาที่มีสัมฤทธิ์ผลและ การป้องกันเอกลักษณ์จะมีการเปลี่ยนแปลงสถานภาพอยู่ตลอดเวลาภายใน 4 ปี (Adams and

Fitch, 1982; Waterman Gray, and Waterman, 1974; Waterman and Goldman, 1967) นอกจากนี้ศึกษาพบว่าการแบ่งแยกสถานภาพเกี่ยวกับเอกลักษณ์เป็นประเภทต่างๆ กระทำได้ เฉพาะในระหว่างระยะวัยรุ่นถึงวัยผู้ใหญ่ตอนต้นเท่านั้น โดยสถานภาพเหล่านี้มีระยะเวลาสั้น ชั่วคราวค่อนข้างมากกว่าลักษณะที่เป็นระยะยาวนาน

3. พัฒนาการทางสังคม

สังคมของวัยรุ่นได้เปลี่ยนแปลงจากพ่อแม่หรือครู ไปเป็นเพื่อนรุ่นราวคราวเดียวกัน เพราะเพื่อนช่วยให้วัยรุ่นรอดพ้นอันตราย (ซึ่งพ่อแม่หรือครูทำไม่ได้เพราะมีช่องว่างระหว่างวัย) ในการดำรงชีวิตของวัยรุ่นจึงมีลักษณะการติดต่อกับเพื่อนที่ต่างจากเด็กและผู้ใหญ่ ซึ่งเราเรียกว่า วัฒนธรรมคนหนุ่มสาว (Youth Culture)

ความหมายของวัฒนธรรมคนหนุ่มสาว หมายถึง ระบบการติดต่อและรูปแบบของพฤติกรรม เพื่อการมีชีวิตอยู่ที่ดีที่แสดงออกอย่างเด่นชัดในระหว่างวัยรุ่น ได้แก่ การติดต่อสื่อสารโดยใช้ E-mail หรือ Facebook แทนพูดคุยทางโทรศัพท์ การทำผมทรงเก๋เก๋ การรับประทานอาหารเก๋เก๋หรือญี่ปุ่น การฟังเพลงหมอลำซึ่ง เป็นต้น

ลักษณะการคบเพื่อนของวัยรุ่น แบ่งได้เป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. **ฝูงชน (Crowds)** เป็นกลุ่มเพื่อนของวัยรุ่นที่ใหญ่ที่สุด มีสมาชิกประมาณ 15 - 30 คน เป็นเพศชายและหญิงมารวมกลุ่มกันด้วยความสนใจที่เหมือนกัน หรือโอกาสที่จำเป็น ได้แก่ เพื่อนเรียนวิชาเลือกเดียวกัน การมารวมกลุ่มปลุกดันไม้ป้อนกันภาวะโลกร้อน การเข้าชมรมต่างๆ กระทำกิจกรรมนอกหลักสูตร เป็นต้น

2. **เพื่อนสนิท** มีสมาชิก 5-6 คน วัยรุ่นคบกันเป็นเพื่อนสนิทใน 3 รูปแบบคือ

2.1) **ก๊ิก (cliques)** สมาชิกในกลุ่มจะเป็นเพศชายและหญิงและอายุเท่ากัน มารวมกันด้วยมาตรฐานของผู้ใหญ่หรือชนชั้นทางสังคม ได้แก่ วัยรุ่นที่มีฐานะร่ำรวยจะเล่นเทนนิส วัยรุ่นที่มีฐานะปานกลาง - ต่ำ จะเล่นกีฬาฟุตบอล (กีฬาประเภทอื่นๆ ที่ค่าอุปกรณ์การเล่นไม่แพงมาก) การใช้สินค้าราคาแพงและผลิตภัณฑ์จากต่างประเทศสำหรับวัยรุ่นที่มีฐานะร่ำรวย แต่วัยรุ่นฐานะปานกลางจะซื้อเสื้อผ้าราคาถูก โดยอ้างว่าเปลี่ยนบ่อยๆได้ตามแฟชั่น

2.2) **แก๊ง (Gang)** สมาชิกในกลุ่มมักจะเป็นเพศชาย มารวมกลุ่มกันด้วยคุณสมบัติ หรือความสามารถของแต่ละคน และแสดงพฤติกรรมที่สร้างความเดือดร้อนให้แก่สังคม ได้แก่ แก๊งลักขโมย แก๊งรถซิ่ง

3. **เพื่อนคู่หู (Pals)** ส่วนใหญ่มีสมาชิกคนเดียว ซึ่งวัยรุ่นไว้วางใจและเล่าทุกสิ่งทุกอย่างให้ฟังได้ (ถ้าเป็นชายหนึ่งคน และหญิงหนึ่งคน จะเรียกว่า “แฟน” ถ้าเป็นชายทั้งคู่หรือหญิงทั้งคู่ จะเรียกว่า “เพื่อนคู่หู” หรือ “ปาท่องโก๋” ในปัจจุบันมีการคบเพื่อนต่างเพศอีกหนึ่งคน เพื่อทดแทนแฟนที่ไม่สามารถไปไหนมาไหนได้ในบางครั้ง คนที่เป็นแฟนสำรองจึงถูกตั้งชื่อว่า “กิ๊ก”)

4. **พัฒนาการทางการรู้คิด** (หรือสติปัญญา หรือความคิดความเข้าใจหรือความรู้ หรือความถนัด)

บุคคลทุกคนมีการสัมผัสสิ่งเร้าภายในโลก โดยใช้อวัยวะรับสัมผัส 5 ทาง ทำให้เกิดการรับรู้ด้วยการแปลความหมายสิ่งเร้าในโลก และบูรณาการกลายเป็นความรู้หรือประสบการณ์ของบุคคลเพิ่มขึ้นตามอายุที่มากขึ้น ทำให้บุคคลมีความสามารถทางพุทธิสัยหรือปัญญาในการแก้ปัญหาหรือการปรับตัวของบุคคลแตกต่างกัน เราจึงแบ่งนักเรียนตามความสามารถในการวิเคราะห์ หรือการให้เหตุผลต่อสภาพแวดล้อมเหล่านี้ว่า “เก่ง” หรือ “โง่” โดยแสดงความสามารถเหล่านี้ตามคะแนนที่อาจารย์แต่ละกลุ่มสาระตัดสินให้แก่นักเรียนแต่ละบุคคล ส่วนบุคคลทั่วไปตัดสินจากการกระทำ และ/หรือ ผลงานของแต่ละบุคคล เพื่อทำความเข้าใจในเรื่องนี้ จึงควรเริ่มจากความหมายของการรู้คิดดังนี้

“การรู้คิด (Cognition) หมายถึง ความสามารถในการให้เหตุผล การจินตนาการ การหยั่งรู้ (Insight) การตัดสินใจ และการปรับตัวของบุคคล (ซึ่งจัดว่าเป็นพฤติกรรมภายใน โดยเป็นกระบวนการทางสมอง)”

วิธีวัดระดับการรู้คิด จะกระทำได้โดยการสังเกต (จากภาษาพูด) หรือวัดทางอ้อมจากข้อสอบของอาจารย์ในรูปแบบของคะแนน, เกรดหรือประเมินจากผลงานของนักเรียน เช่น สิ่งประดิษฐ์ รายงาน การแสดงความคิด การแสดงออก เป็นต้น นอกจากนี้ นักจิตวิทยาจะใช้แบบทดสอบทางสติปัญญาของ Alfred Binet โดยนำคะแนนที่ได้จากการนำแบบทดสอบมามาคำนวณใช้สูตรดังนี้

$$I.Q. = \frac{MA}{CA} \times 100$$

- I.Q. = Intelligence Quotient (คะแนนความสามารถทางสติปัญญา)
M.A. = Mental Age (อายุสมอง – เดือน)
C.A. = Chronological Age (อายุจริง – เดือน)

IQ = 91 – 110 เกณฑ์ปกติของคนทั่วไป

แฮร์รี สแต็ค ซัลลิแวน (Harry Stack Sullivan, 1892 – 1949) ได้อธิบายกระบวนการรู้คิดของบุคคล ว่าเกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล 3 ระดับ ดังนี้

1. **Prototaxic** (ระดับการคิดขั้นต้น) เป็นความคิดระดับทารก เป็นประสบการณ์เบื้องต้น ซึ่งยังไม่พัฒนาปรับปรุง คือ ลักษณะความคิดอยู่ในระดับประสาทสัมผัส (Sensorimotor) ทารกมองเห็นคนและสิ่งต่างๆผ่านหูผ่านตา แต่ไม่สามารถคิดแบบเชื่อมโยงได้ (Associative thinking) นั่นคือ การรับรู้สิ่งต่างๆอย่างไม่เฉพาะเจาะจง

2. **Parataxic** (ระดับการคิดคู่ขนาน) เป็นความคิดระดับทารกไปจนตลอดชีวิต มีลักษณะความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ (Associative thinking) ประสบการณ์ความนึกคิด และความฝันปนๆกันไป จริงบ้างไม่จริงบ้าง (ความคิดที่เป็นจริง เช่น เด็กเชื่อว่าแม่ เทวดา นางฟ้า ยักษ์ เป็นต้น ความคิดที่เป็นโลกทัศน์ส่วนตัว เช่น “แม่ซื่อ” มาเล่นด้วย บางครั้งประสบการณ์ฝังใจไปจนเป็นผู้ใหญ่ เช่น การกลัวผี – อยู่คนเดียว กลัวที่สูง เป็นต้น) บางคนเรียกว่าความคิดเชิงจินตนาการ

3. **Syntactic** (ระดับการคิดสังเคราะห์) เป็นความคิดขั้นที่สูงสุด พัฒนาในช่วงวัยเด็กและเพิ่มมากขึ้นเมื่อบุคคลมีอายุมากขึ้น บุคคลสามารถเรียงลำดับประสบการณ์หรือสัญลักษณ์ที่มีความหมาย และใช้เหตุผลข้อเท็จจริงมาพิสูจน์เหตุการณ์ต่างๆได้อย่างถูกต้อง เช่น ความพยายามอยู่ที่ไหน...ความสำเร็จอยู่ที่นั่น “สุขทุกข์อยู่ที่ใจ” เป็นต้น

นอกจากนี้ ซัลลิแวนได้เสนอแนะว่า เราจะเข้าใจบุคลิกภาพของบุคคลได้จากการสังเกต หรือศึกษาความสัมพันธ์ของบุคคลนั้นกับผู้อื่น เช่น วัยรุ่นที่มีความสัมพันธ์ไม่ดีกับเพื่อน จะทำให้บุคคลนั้นรู้สึกไม่ปลอดภัย หรือมีความวิตกกังวล และในที่สุดก็อาจเกิดความเครียด

เพียเจท์ (Piaget) เป็นผู้ที่ศึกษาเรื่องการรู้คิดของบุคคล และได้รับการยอมรับว่า ทฤษฎีของเขาเป็นทฤษฎีสากล ทำให้เราสามารถเข้าใจพฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออกมาว่า บุคคลนั้น เก่ง หรือ โง่ มีปัญหา หรือไม่มีปัญหาในการเรียน หรือในการปรับตัว ว่าเด็กรู้ได้อย่างไร โดยเพียเจท์ได้ตั้งทฤษฎีพัฒนาการทางการรู้คิด (Cognitive Development) ขึ้นมา ซึ่งจะอธิบายโดยเริ่มต้นจากอัตชีวประวัติของเพียเจท์ดังนี้

อัตชีวประวัติของเพียเจท์ (Piaget)

Jean Piaget เกิดวันที่ 9 สิงหาคม 1866 ที่เมือง Neuchâtel, ประเทศ Switzerland โดยมีพ่อชื่อ Arthur Piaget ซึ่งเป็นศาสตราจารย์ทางด้านวรรณคดีสมัยเก่า และสนใจประวัติศาสตร์ในท้องถิ่น ส่วนแม่ชื่อ Rebecca Jackson เป็นคนฉลาดและขยันทำงาน เพียเจท์พบว่าแม่มีอาการโรคประสาทเล็กน้อย (ซึ่งทำให้เพียเจท์เกิดความสนใจในวิชาจิตวิทยา) เพียเจท์เป็นลูกชายคนโตชอบความเป็นอิสระอย่างมากและมีความสนใจพิเศษในเรื่องหอย จึงมีการสะสมหอยประเภทต่างๆ

เมื่อเพียเจท์อายุได้ 10 ปีได้ทำเอกสารวิทยาศาสตร์ที่ศึกษาด้วยตนเองเป็นครั้งแรก ในขณะที่เพียเจท์เรียนอยู่โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ได้เผยแพร่หนังสือในหัวข้อเรื่อง สัตว์จำพวกหอยและปลาหมึก ที่เขาโปรดปราน และในเวลาว่างเพียเจท์ชอบไปทำงานกับ Mr.Godel (ผู้อำนวยการพิพิธภัณฑ์ Neuchâtel เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ทางธรรมชาติ) ซึ่ง Mr.Godel มีชื่อเสียงมากในหมู่นักเรียนชาวยุโรป ในวัยรุ่นเพียเจท์เผชิญกับวิกฤตเกี่ยวกับความมั่นใจในตนเองเพราะแม่กระตุ้นให้เพียเจท์ไปสอนศาสนา ซึ่งต้องศึกษาเกี่ยวกับวิชาปรัชญาและการประยุกต์ตรรกวิทยาไปใช้ แต่เพียเจท์กลับอุทิศตนเองใน “การอธิบายความรู้เกี่ยวกับชีววิทยา” ในที่สุดความสนใจทางด้านวิชาปรัชญาก็ล้มเหลว เพียเจท์จึงหันไปศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับวิชาจิตวิทยาแทน

เมื่อจบมัธยมศึกษาตอนปลาย เพียเจท์เข้าเรียนมหาวิทยาลัย Neuchâtel ต่อมาเพียเจท์เจ็บป่วยและถูกส่งตัวให้ไปพักฟื้นที่ภูเขาน้ำแข็ง 1 ปี เมื่อกลับมาเพียเจท์เรียนต่อในมหาวิทยาลัย เพียเจท์ได้เขียนปรัชญาชีวิตของตนเองเกี่ยวกับ อินทรีย์ จิตใจและสังคม ปี ค.ศ.1918 เพียเจท์ได้รับปริญญาเอกสาขาวิทยาศาสตร์ทางธรรมชาติจากมหาวิทยาลัย Neuchâtel

เมื่ออายุครบ 22 ปี เพียเจท์ทำงานในห้องทดลองทางจิตวิทยาที่เมือง Zurich เป็นเวลา 1 ปี และทำงานในคลินิกจิตเวชศาสตร์ที่มีชื่อเสียงของ Bleuler. ในระหว่างนี้ก็ได้รับคำแนะนำให้ไปทำงานร่วมกับ Freud , Jung และคนอื่นๆ ต่อมาปี ค.ศ.1919 เพียเจท์ได้สอนวิชาจิตวิทยาและปรัชญาที่มหาวิทยาลัย Sorbonne ในเมือง Paris และได้พบกับ Simon ซึ่งศึกษาวิจัยเกี่ยวกับแบบทดสอบทางสติปัญญา แต่เพียเจท์ไม่สนใจสไตล์ของแบบทดสอบทางสติปัญญาในเชิง “ถูก” หรือ “ผิด” ของ Simon ดังนั้นเพียเจท์จึงเริ่มต้นสัมภาษณ์ผู้ถูกทดลองหลายคนในโรงเรียนชาย (แทนการใช้เทคนิคการสัมภาษณ์แบบจิตเวชที่เพียเจท์ได้เรียนรู้มาก่อน) เพียเจท์เริ่มต้นหาคำตอบจากคำถามว่า เด็กมีเหตุผลอย่างไร

ปี ค.ศ. 1921 เพียเจท์ได้เขียนบทความเรื่องจิตวิทยาเกี่ยวกับสติปัญญา และพิมพ์ครั้งแรกในวารสารชื่อ “Journal de Psychologie” ในปีเดียวกัน เพียเจท์ได้รับตำแหน่งในสถาบัน J.J. Rousseau, Geneva และร่วมมือกับนักศึกษาทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการให้เหตุผลของเด็กในโรงเรียนประถมศึกษา การวิจัยนี้กลายเป็นข้อมูลประกอบการเขียนตำราจิตวิทยาเด็ก (Child Psychology) 5 เล่มแรก แม้ เพียเจท์จะพิจารณาว่าเป็นผลงานเบื้องต้น แต่ก็ได้รับการตอบรับในทางบวกจากสาธารณชน ในปี ค.ศ. 1923 เพียเจท์ได้แต่งงานกับนักศึกษาที่ร่วมทำงานด้วยกันชื่อ Valentine Châtenay ปี ค.ศ. 1925 ก็ได้ให้กำเนิดบุตรสาวคนแรก ค.ศ. 1927 มีบุตรสาวคนที่ 2 และ ค.ศ. 1931 ได้ให้กำเนิดบุตรชายคนเดียว บุตรทั้ง 3 คนกลายเป็นกลุ่มทดลองสำคัญ ของเพียเจท์และภรรยาที่ใช้ในการทำวิจัยโดยใช้การสังเกต และรวบรวมรายละเอียดเกี่ยวกับพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงความสามารถทางสติปัญญา

ปี ค.ศ. 1929 เพียเจท์ได้รับตำแหน่งให้เป็นผู้ช่วยการ International Bureau of Education เพียเจท์ทำงานในตำแหน่งนี้จนกระทั่ง ปี ค.ศ. 1967 เพียเจท์นับว่าเป็นคนแรกที่นำสตรี (ภรรยา) เข้าสู่วงการจิตวิทยาเชิงทดลอง ในปี ค.ศ. 1940 เพียเจท์ได้เป็นศาสตราจารย์ทางจิตวิทยาการทดลองและเป็นผู้ช่วยการห้องทดลองทางจิตวิทยา ตลอดจนดำรงตำแหน่งประธาน Swiss Society of Psychology ปี ค.ศ. 1942 เพียเจท์ได้ไปบรรยายที่ College de France ในระหว่างที่นาซีบุก การบรรยายนี้จึงกลายเป็นตำราที่มีชื่อเรียกว่า “**The Psychology of Intelligence**” เมื่อสงครามสิ้นสุดลง เพียเจท์ได้รับแต่งตั้งให้เป็นประธาน Swiss Commission of UNESCO ในระหว่างนี้เขาได้รับใบประกาศเกียรติคุณจำนวนมาก เช่น

- Sorbonne (1946)
- University of Brussels และ University of Brazil (1949)

- Introduction of Genetic Epistemology (1952) เป็นตำราที่อธิบายวิชาว่าด้วยการกำเนิดและธรรมชาติของความรู้โดยเน้นด้านพันธุศาสตร์ เพียเจต์ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นศาสตราจารย์ของ Sorbonne ปี ค.ศ. 1955 ต่อมา (ปี ค.ศ. 1956) เพียเจต์ได้ตั้ง International Center for Genetic Epistemology และดำรงตำแหน่งเป็นผู้อำนวยการ นอกจากนี้เพียเจต์ได้ตั้งสถาบันวิทยาศาสตร์ขึ้นที่ University of Geneva เมื่อเพียเจต์ยุติการทำงานปรากฏว่าผลงานของเพียเจต์มีตำราและบทความรวมกันมากกว่า 60 เรื่อง เรื่องที่มีชื่อเสียงมากที่สุดคือ **“Language and Thought of The Child (แรกเกิด – วัยรุ่น)”**

เพียเจต์เสียชีวิตเมื่อวันที่ 16 กันยายน ค.ศ. 1980 ที่เมือง Geneva เพียเจต์ได้รับการยกย่องว่าเป็นนักจิตวิทยาคนสำคัญที่สุดคนหนึ่งในศตวรรษที่ 20

สาระสำคัญของทฤษฎีพัฒนาการรู้คิดของเพียเจต์ มี 3 ประเด็นดังนี้

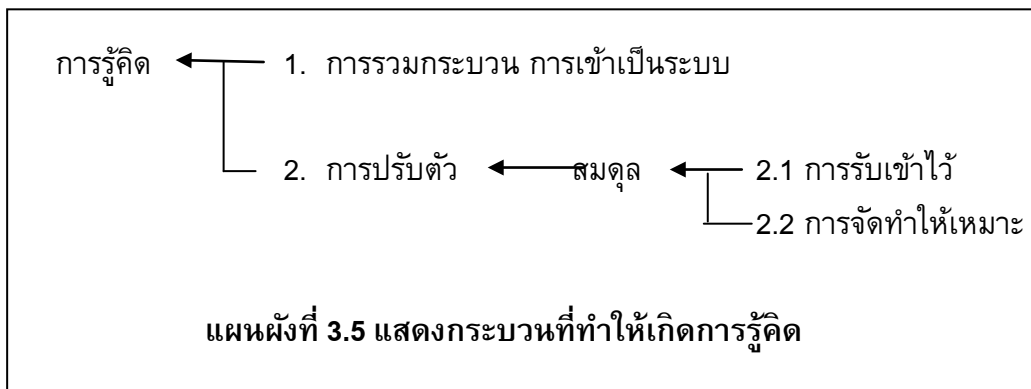
1. พัฒนาการทางการรู้คิด (หรือคำเดิมของเพียเจต์ใช้คำว่า “สติปัญญา”) เกิดจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อม เริ่มตั้งแต่แรกเกิดจนสิ้นสุดชีวิต ซึ่งเพียเจต์ศึกษาพบว่าวัยรุ่นอายุ 18 ปีจะเริ่มมีพัฒนาการรู้คิด เจริญถึงขีดสูงสุด และจะมีลักษณะคงที่ต่อจนถึงวัยผู้สูงอายุ ซึ่งผู้สูงอายุบางท่านการรู้คิดอาจจะน้อยลง โดยสังเกตพบว่ามีอาการหลงลืมมากขึ้น แต่ผู้สูงอายุบางคนอาจจะเพิ่มขึ้นเพราะทำงานด้วยการใช้สมองหรือศึกษาหาความรู้และประสบการณ์ต่างๆ ต่อเนื่อง เพื่อเข้าใจในเรื่องนี้มากขึ้นจึงเริ่มประเด็นด้วยคำถามว่าการรู้คิดเกิดขึ้นได้อย่างไร

- พัฒนาการทางการรู้คิดของแต่ละบุคคลมีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับอิทธิพลของพันธุกรรม และสิ่งแวดล้อม ดังแผนผัง 3.4

ทะเลาะวิวาทกัน วัยรุ่นใช้การทำร้ายร่างกายศัตรู (แทนที่จะใช้หลักการคิดว่าจะทำอย่างไร โดยคำนึงถึงผลเสียที่จะติดตามมา)

โดยธรรมชาติมนุษย์จะมีการพัฒนาทางสมองตั้งแต่ 3 เดือนแรกที่อยู่ในครรภ์มารดา แต่จากการวิจัยของเพียเจท์ ศึกษาพบว่าบุคคลจะมีพัฒนาการตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตายด้วยกระบวนการ 2 กระบวนการ คือ การรวมกระบวนการเข้าเป็นระบบ และการปรับตัว

1. การรวมกระบวนการเข้าเป็นระบบ (Organization) หมายถึง การจัดหรือผสมผสานภายใน โดยวิธีการรวบรวมกระบวนการต่างๆ เข้าเป็นระบบอย่างติดต่อกันเป็นเรื่องราวโดยธรรมชาติ ได้แก่

- เด็กเล็กเห็นสิ่งของก็จะใช้มือคว้า
- ทารกจะคว้า คลาน คืบ ยืน เดิน วิ่ง
- เด็กเล็กที่นอนในเปลจะแกว่งมือ – เท้า ซึ่งเป็นพฤติกรรมซ้ำๆง่ายๆ โดยไม่เจตนา

2. การปรับตัว (Adaptation) หมายถึงการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงเนื่องจากการที่บุคคลมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ซึ่งประกอบด้วย 2 กระบวนการย่อย คือกระบวนการรับเข้าไป และกระบวนการจัดทำให้เหมาะสม อย่างสมดุลจึงทำให้เกิดพัฒนาการทางการรู้คิดจากขั้นหนึ่งไปสู่อีกขั้นหนึ่ง

2.1 กระบวนการรับเข้าไป หรือการดูดซึม (Assimilation) จะเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นก่อน คือ เมื่อบุคคลมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งใด ก็จะมีการดูดซึมภาพหรือรับเหตุการณ์ต่าง ๆ เข้าไปตามประสบการณ์ของแต่ละบุคคล และบุคคลจะแสดงพฤติกรรมตอบสนองต่อสิ่งเร้าใหม่ตามประสบการณ์เดิมที่แต่ละบุคคลมีอยู่ เพราะบุคคลคิดว่า

สิ่งเร้าใหม่นี้เป็นส่วนหนึ่งของประสบการณ์ดั้งเดิม เช่น เด็ก 1 ขวบหยิบสิ่งต่างๆ เข้าปากเสมอ เพราะมีประสบการณ์จากการดูดนมจากแม่ หรือวัยรุ่นจดจำคำจำกัดความของคำศัพท์เฉพาะวิชาไว้เป็นความรู้พื้นฐานเมื่อพบคำศัพท์นั้นในเนื้อหาวิชาอื่นๆ วัยรุ่นจะสามารถแปลความหมายคำศัพท์นั้นได้ถูกต้อง แต่กระบวนการรับเข้าไว้อาจจะถูกต้องหรือผิดพลาดก็ได้ขึ้นอยู่กับความจำรายละเอียดได้มากหรือน้อย เช่น เด็กเล็กที่สามารถเรียก “แม่” ได้ในตอนต้นอาจจะใช้เรียกผู้หญิงทุกคนว่าแม่ (คือการรู้จักที่ใช้ผิดพลาด) เป็นต้น ในบางกรณีจากการดูทีวีบ่อยๆ และเด็กเห็นภาพการทำร้ายกัน เมื่อเผชิญปัญหากับบุคคลอื่น ก็จะแก้ไขปัญหาคด้วยการทำร้ายศัตรูเหมือนในทีวี หรือเด็กที่พ่อแม่ทำงานขยันขันแข็งและใช้จ่ายในสิ่งที่จำเป็นเด็กก็จะกลายเป็นคนขยันทำงานและใช้จ่ายประหยัดตามตัวแบบ (Modeling) คือพ่อ แม่ที่กระทำให้เห็นซ้ำๆ

2.2 การจัดทำให้อาเนาะ (Accommodation) คือ การเปลี่ยนความเข้าใจหรือความคิดเดิมให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมใหม่ หรือเป็นการนำความรู้ใหม่ที่ได้ไปปรุงแต่งขึ้นให้เหมาะสมกับสถานการณ์นั้น เช่น เราได้เรียนรู้เทคนิคการสร้างมนุษย์สัมพันธ์จากตำรา เราสามารถดัดแปลงเทคนิคนี้ไปใช้กับเพื่อนที่มีความแตกต่างกันได้อย่างเหมาะสม เป็นต้น แต่ในปัจจุบัน การคบหาบุคคลทั่วไป ความคิดเดิมคือคนไทยเป็นคนดี แต่จากการรับข่าวสารต่างๆ ที่บุคคลชอบหลอกลวงในสังคมมากขึ้น ทำให้เราต้องใช้เวลาานพอสมควรในการศึกษาพฤติกรรมของคนที่มาคบด้วย หรือนักประดิษฐ์ใช้ความรู้เรื่องไฟฟ้าไปประยุกต์ในการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกสบายในชีวิต เช่น เครื่องซักผ้า เครื่องปรับอากาศ หรือ อาจารย์เข้ารับการอบรมเรื่องเทคนิคการสอนให้สนุกและมีประโยชน์ ก็สามารถนำมาพัฒนาการสอนในชั้นเรียนวิชาที่อาจารย์รับผิดชอบได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ความสมดุล (Equilibrium) เป็นการผสมผสานความคิดใหม่ให้กลมกลืนเข้ากันได้กับความคิดเก่า หรือความพอดีของปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับวัตถุ ซึ่งทำให้บุคคลสามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ หรือนำไปสู่การเจริญเติบโตของสติปัญญา นั่นคือเมื่อมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งใดก็จะเริ่มใช้กระบวนการรับเข้าไว้ แต่ปรากฏว่าไม่ประสบความสำเร็จบุคคลก็จะใช้กระบวนการจัดทำให้อาเนาะ ซึ่งเมื่อมีการเปลี่ยนไปมาระหว่าง 2 กระบวนการนี้ทำให้บุคคลสามารถประสบความสำเร็จได้ก็ถือเป็นความสมดุล เช่น การทำข้อสอบปรนัย นักศึกษาบางคนใช้การเดาแต่หลายครั้งก็สอบไม่ผ่านนักศึกษาจึงเปลี่ยนวิธีการเตรียมตัวเป็นอ่านตำราและลองทำแบบฝึกหัดทำยบหรือตอบคำถามที่ตนเองสร้างขึ้นมา ปรากฏว่าในที่สุดสามารถสอบผ่านวิชานั้นได้ เป็นต้น

เพียเจท์ (1970) สรุปว่า “การปรับตัวทางการรู้คิดประกอบด้วย ความสมดุลระหว่างการรับเข้าไว้และการจัดทำให้เหมาะ โดยบุคคลจะใช้การรับเข้าไว้ก่อน แล้วจึงนำการจัดทำให้เหมาะมาใช้ร่วมด้วย”

ดังนั้นพัฒนาการทางความรู้คิดจะพัฒนาจากขั้นหนึ่งไปสู่อีกขั้นหนึ่ง ทำให้บุคคลมีประสบการณ์หรือมโนทัศน์ (Concept) หรือความรู้เพิ่มมากขึ้นตามอายุที่เพิ่มขึ้น เพียเจท์ตั้งชื่อแบบแผนความคิดนี้ว่า **สกีมา (Schema)**

Schema หมายถึง แบบแผนการรู้คิดที่อยู่ในสมอง และเป็นผลผลิตของทั้งประสบการณ์และวุฒิภาวะที่ไม่คงที่ แต่จะสะสมเพิ่มพูนขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งมีการรวบรวมและจัดระเบียบของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งอยู่ในรูปของมโนทัศน์ (Concept) ภาพในใจ (Image) ความรู้ การให้เหตุผล, ภาษา, ความเข้าใจ, ความคิด และวิธีการแก้ไขปัญหา ได้แก่ วัยรุ่นที่ศึกษาค้นคว้าจากการอ่าน หรือชอบการกระทำสิ่งต่างๆ จะมีความรู้หรือประสบการณ์มากกว่าวัยรุ่นที่เล่นเกมส์เรื่องหนึ่งซ้ำๆ เป็นต้น

ดังนั้นอาจารย์แนะแนวจึงจัดสิ่งเร้าเพื่อให้ให้นักเรียนได้มีปฏิสัมพันธ์ และทำให้การรู้คิดเพิ่มขึ้นได้นั้นคือ เพียเจท์ไม่เห็นว่าพัฒนาการนี้เป็นเรื่องของธรรมชาติทั้งหมด แต่พัฒนาการต้องขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของแต่ละบุคคลเกี่ยวข้องด้วย แต่เพียเจท์ไม่เห็นด้วยที่จะจัดประสบการณ์เพื่อเร่งให้บุคคลข้ามจากพัฒนาการหนึ่งไปสู่อีกขั้นหนึ่ง แต่ควรปล่อยให้บุคคลพัฒนาไปตามเวลา โดยเน้นความสำคัญที่ว่าควรเข้าใจตัวบุคคลมากกว่า ถ้าจะจัดประสบการณ์เร่งบุคคลให้ได้ผลก็คือช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อจากขั้นหนึ่งไปสู่อีกขั้นหนึ่ง เช่น เด็กที่มีอายุ 7 ปี สามารถจะเร่งให้เด็กรู้จักการใช้เหตุผลได้เหมือนเด็กในขั้นปฏิบัติการคิดโดยใช้รูปธรรม

ทฤษฎีพัฒนาการทางการรู้คิดของเพียเจท์ เป็นทฤษฎีที่ซับซ้อนมากที่สุดทฤษฎีหนึ่ง โดยแบ่งแนวทางพัฒนาการทางการรู้คิดเป็นขั้นต่างๆ และขั้นสุดท้ายของพัฒนาการเป็นขั้นที่มีความสัมพันธ์กับวัยรุ่น โดยตรง

ขั้นต่าง ๆ ของทฤษฎีพัฒนาการทางการรู้คิด

เพียเจท์ได้อธิบายทฤษฎีพัฒนาการทางการรู้คิดออกเป็น 4 ขั้น ซึ่งความคิดรวบยอดเกี่ยวกับขั้นต่าง ๆ ของบุคคลแสดงหลักฐานให้เห็นว่าความคิดของเด็กแตกต่างจากความคิดของวัยรุ่นและผู้ใหญ่ โดยเพียเจท์ได้ระบุความสำเร็จของแต่ละขั้นว่ามีความสัมพันธ์

กัน คือขั้นสูงจะรวมความเข้าใจและสะสมสิ่งที่ได้รับความสำเร็จในขั้นต้นไว้ด้วย ขั้นต่างๆ ของการรู้คิดมีดังนี้

1. **ขั้นประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหว (Sensori-motor Stage)** ตั้งแต่แรกเกิดถึงอายุ 2 ปี มีลักษณะดังนี้

- การเรียนรู้โดยผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 และแก้ไขปัญหาด้วยการกระทำ ได้แก่ ทารก 1 เดือน เคลื่อนไหวไม่ได้ ก็จะใช้อวัยวะรับสัมผัสค้นหาประสบการณ์ (ตัวอย่างเช่น แสดงปฏิกิริยาสะท้อนทางตา โดยมองดูวัตถุเคลื่อนไปมา แสดงพฤติกรรมซ้ำๆ โดยแกว่งเท้าไปมา และเตะโมบายมีเสียงดังเมื่อเด็กแกว่งเท้าไปโดน)

- การค้นพบความสัมพันธ์ระหว่างการสัมผัสกับพฤติกรรมเคลื่อนไหว ได้แก่ การใช้มือจับสิ่งต่างๆ เข้าปาก การคลาน/เดิน/วิ่งไปบริเวณต่างๆ บางครั้งก็ใช้นิ้วจิ้มรูปลั๊กไฟที่วางอยู่ใกล้ๆ พื้น ทำให้ทารกเรียนรู้ความแตกต่างระหว่างตนเองและสิ่งแวดล้อมในวงจำกัด หรือเรียนรู้เฉพาะวัตถุที่ปรากฏอยู่ต่อหน้าเท่านั้น นั่นคือ ในตอนแรกทารกจะแสดงการรู้คิดในรูปของปฏิกิริยาสะท้อน แต่ต่อมาปฏิกิริยาสะท้อนต่างๆ จะถูกประสานกันเข้าเป็นนิสัยพื้นฐานขึ้นอยู่กับการเรียนรู้และวุฒิภาวะ

ในระยะนี้ ความคิดรวบยอดเกี่ยวกับวัตถุของเด็กจะพัฒนาอย่างค่อยเป็นค่อยไปจากแบบแผนการรวบรวมข้อมูลในสมองโดยเริ่มจากอวัยวะรับสัมผัสแล้วเข้าสู่ความจำจากการสัมผัส ไปสู่ความจำระยะสั้นและระยะยาว ตอนแรกทารกไม่รู้จักขอบเขตต่าง ๆ แม้แต่ขอบเขตของร่างกายที่ตนเป็นเจ้าของ ทารกตอบสนองต่อวัตถุในสนามของการรับรู้โดยเป็นปฏิกิริยาสะท้อน เด็กวัยนี้แยกความจริงออกจากจินตนาการไม่ได้จึงเกิดเหตุการณ์การสูญเสียชีวิต เช่น เด็กเอานิ้วมือแหย่ที่ช่องสำหรับเสียบปลั๊กไฟฟ้า และถูกไฟฟ้าดูดตาย เป็นต้น

2. **ขั้นเกิดก่อนปฏิบัติการ (Preoperational Stage)** เด็กอายุระหว่าง 2-7 ปี เอิลคายน (Elkind, 1967) เรียกขั้นนี้ว่า **“ขั้นขณะแห่งสัญลักษณ์”** ตัวอย่างที่แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการของระบบของสัญลักษณ์ คือ ภาษา โดยคำต่างๆ ถูกนำมาใช้เป็นสัญลักษณ์เพื่อแทนความหมายหรือมโนทัศน์เกี่ยวกับวัตถุ เหตุการณ์ และความรู้สึก ซึ่งแสดงออกมาใน 3 ลักษณะ คือ

การเล่นที่ใช้สัญลักษณ์ เพื่อถ่ายทอดความคิดของเด็กที่ต้องการสื่อสารหรือติดต่อสมาคมกับบุคคลอื่น ได้แก่ เด็กใช้ผ้าขนหนูหรือหมอนข้างมาเล่นเป็นตุ๊กตา โดยพูดคุยและแสดงท่าทางต่างๆ เด็กบางคนใช้กิ่งไม้สองกิ่งแสดงเป็นเครื่องบินไอพ่น และทำเสียงคล้ายเครื่องบินด้วย เด็กวัยนี้จะช่างซักถามสิ่งต่างๆ

การเลียนแบบอย่างซ้ำ ๆ จากบุคคลภายในบ้านหรือสื่อต่างๆ ได้แก่ เด็กหญิงจะชอบแต่งหน้า ทาปากตามแบบคุณแม่ หรือเด็กชายแสดงท่าทางแบบพ่อ บางครั้งเด็กใช้คำพูดหรือการกระทำเลียนแบบบุคคลจากโทรทัศน์ หรือ “ขวัญใจของเด็ก” เช่น เด็กหญิงคนหนึ่งบอกว่า “อย่าทำเลอะเทอะนะ” เด็กๆชวนกันมาเล่น “เกมส์ตบกันเถอะ (คล้ายนางเอกและนางอิจฉาในละครไทยบางเรื่อง)” ลูกพูดคำว่ารถที่ปาดหน้าด้วยคำพูดหยาบคายตามที่พ่อเคยพูด เด็กวัยนี้จะสังเกตพฤติกรรมของคนรอบข้าง และสามารถเลียนแบบโดยใช้สัญลักษณ์หรือภาษา (คำพูดหรือท่าทาง) ได้เพิ่มขึ้น

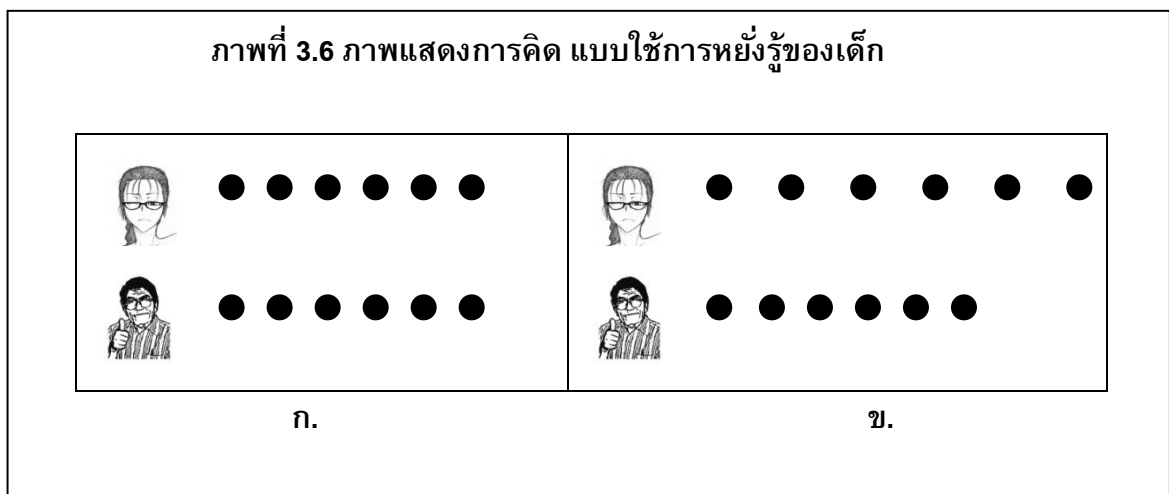
การยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง (Egocentrism) อายุประมาณ 2-5 ปี หมายถึง เด็กไม่เข้าใจความคิดของคนอื่นหรือคิดว่าบุคคลอื่นคิดเหมือนตนเอง ดังนั้นเราจะพบว่า เด็กมักใช้ภาษาเพื่อสื่อสารกับผู้อื่น/ เพื่อน โดยไม่สนใจว่าบุคคลอื่นจะฟังหรือไม่ฟังสิ่งที่เด็กพูด ได้แก่ เด็กอธิบายกติกาการเล่นกับเพื่อน โดยเด็กนึกว่าเพื่อนจะเข้าใจตามความคิดเห็นนั้น ผลที่เกิดตามมาคือเกิดการทะเลาะวิวาทกันบ่อยๆ ในวัยเด็ก เพราะเด็กเริ่มคิดอย่างมีเหตุผลตามใจตนเอง และตัดสินใจถูก – ผิดขึ้นอยู่กับความรู้สึกเร้าเพียงด้านเดียว หรือใช้การหยั่งรู้ (Insight) จึงทำให้บุคคลอื่นเข้าใจว่า เด็กคืออริ้น ดังนั้นผู้ใหญ่จะไม่ได้รับประโยชน์ในการที่จะอธิบายเหตุผลให้เด็กวัยนี้ฟัง เพราะเด็กไม่สามารถเข้าใจถึงความคิดเห็นของผู้อื่นได้

ขั้นเกิดก่อนปฏิบัติการ เพียงเท่านี้ให้ความหมายของ “ปฏิบัติการ (Operation)” หมายถึง การกระทำที่สมเหตุสมผล ดังนั้น ขั้นก่อนปฏิบัติการ จึงแสดงว่าพฤติกรรมที่เด็กแสดงออกมาไม่ใช่การใช้เหตุผลแบบผู้ใหญ่ (ศิริบุรณ์ สายโกสุม 2546 : 22) ขั้นนี้แบ่งเป็น 2 ขั้นย่อย ดังนี้

ขั้นย่อยที่ 1 ขั้นก่อนเกิดความคิดรวบยอดหรือมโนทัศน์ (อายุ 2-4 ปี) เป็นขั้นการเรียนรู้ที่ยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง พัฒนาการทางการรู้คิดจึงมีขอบเขตจำกัด ทำให้เด็กมีความผิดพลาดในการแยกแยะสัญลักษณ์ของวัตถุจากวัตถุจริงในโลกที่แท้จริง สังเกตได้จากเด็กใช้คำพูดแตกต่างจากสิ่งที่อ้างถึง เพราะเด็กอาจจะไม่ทราบว่าจะวัตถุและคำที่ใช้เป็นของสองสิ่งที่เป็นอิสระจากกัน บางครั้งเด็กใช้คำที่แปลก และละเว้นรายละเอียดที่ตรงกับเนื้อเรื่อง ได้แก่ เด็กอายุ 2 ปี พูดประโยคไม่ถูกหลักไวยากรณ์ (“ข้าวไม่กิน”) เรียกชื่อสัตว์ผิดพลาด (เรียก “สุนัข” เป็น “แมว” หรือจากประโยคที่เราพูดว่า “อาหารมีประโยชน์” เด็กจะนำไปใช้กับทุกสิ่งที่เกี่ยวข้องโดยไม่รู้ความหมาย เช่น “หมากฝรั่งมีประโยชน์”) นั่นคือ เด็กใช้แบบแผนความคิด

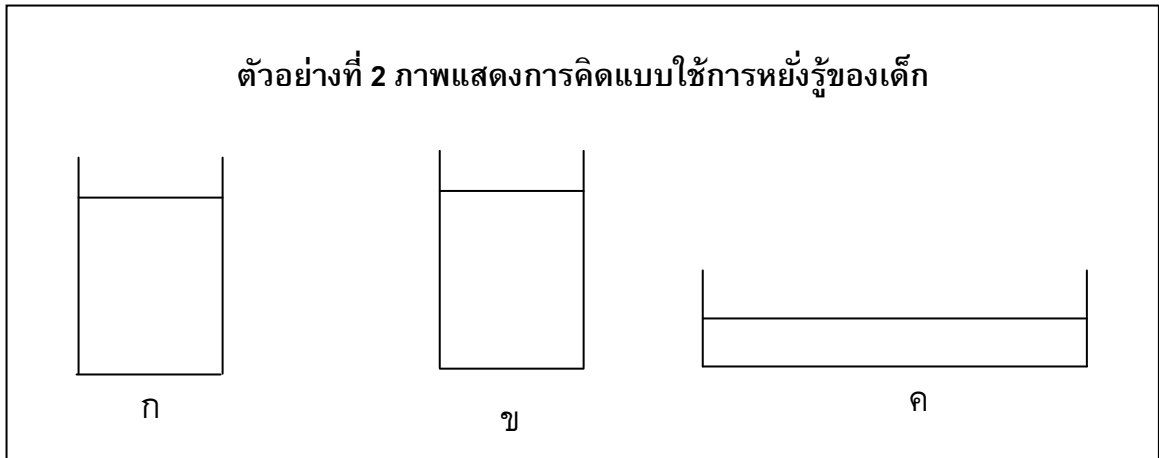
ด้วยกระบวนการรับเข้าไว้ มากกว่าการจัดทำให้เหมาะสมตามความหมายที่บุคคลอื่นใช้กันตาม ประเพณี

ชั้นย่อยที่ 2 ชั้นการคิดแบบใช้การหยั่งรู้ (Intuition Thought) อายุประมาณ 4-7 ปี ในขั้นนี้การยึดตนเองเป็นศูนย์กลางจะลดลง แต่การใช้เหตุผลจะเป็นแบบการหยั่งรู้มากกว่า การใช้เหตุผลอย่างมีระบบ เด็กในระยะนี้มีความคิดรวบยอดมากขึ้น และเข้าใจความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ แต่ยังไม่เข้าใจความคงที่ (Conservation) ของวัตถุ ตัวอย่างเช่น การให้เด็กอายุ 5 ปีจินตนาการเกี่ยวกับจำนวนลูกหิน 12 ลูกที่แสดงคู่กับตุ๊กตาแม่และตุ๊กตาพ่อ โดยนำลูกหิน 6 ลูกมาวางข้างๆตุ๊กตาแม่ และอีก 6 ลูกมาวางข้างๆตุ๊กตาพ่อในตำแหน่งที่ตรงกันทั้ง 2 แถว (ดังภาพที่ 3.6 ก.) เด็กอายุ 5 ปีเมื่อเห็นการแสดงเช่นนี้และได้รับคำถามว่า “ตุ๊กตาตัวใดมีลูกหินให้เล่นมากกว่ากัน – ตุ๊กตาแม่หรือตุ๊กตาพ่อหรือทั้ง 2 ตัวมีเท่ากัน” เด็กจะตอบว่า “**ตุ๊กตาทั้ง 2 ตัวมีลูกหินให้เล่นเท่ากัน**” ต่อมาเอาลูกหินของตุ๊กตาแม่วางห่างกันต่อหน้าเด็ก (ดังภาพ ข.) และถามคำถามเหมือนเดิม เด็กอายุ 5 ปีในขั้นการหยั่งรู้จะตอบว่า ตุ๊กตาแม่มีลูกหินให้เล่นมากกว่า

การทดลองต่อมา เพียเจท์ใช้ภาชนะ ก. และ ข. ที่มีขนาดเท่ากันใส่น้ำไว้สูงเท่ากัน ต่อมาเทน้ำจากภาชนะ ข. ลงในภาชนะ ค. (ที่กว้างมาก) ต่อหน้าเด็ก เมื่อถามเด็กว่า น้ำในภาชนะ ก. และน้ำในภาชนะ ค. เท่ากันหรือไม่ เด็กตอบยืนยันว่าน้ำในภาชนะสูง (คือภาชนะ ก. มีน้ำมากกว่าภาชนะ ค.) แม้ว่าจะทดลองทำเช่นนี้หลายครั้งต่อหน้าเด็กก็ตาม

ตัวอย่างที่ 2 ภาพแสดงการคิดแบบใช้การหยั่งรู้ของเด็ก

นอกจากนี้ เพียเจต์ได้หักแท่งทอพีพีแท่งหนึ่งต่อหน้าเด็กให้ออกเป็นหลายๆ แท่ง และถามเด็ก ปรากฏว่าเด็กยืนยันว่าส่วนต่างๆ ที่หักออกมาหลายชิ้นมีมากกว่าทอพีพีแท่งต้นกำเนิด หมายความว่าสถานการณ์ที่กำหนดให้เด็กในขั้นนี้จะรวมจุดสนใจอยู่ที่ปริมาณมากกว่าคุณภาพ หรือใช้การหยั่งรู้ตามการรับรู้ของตนเองมากกว่าความถูกต้องตามหลักเหตุผลทางวิทยาศาสตร์

สรุป เด็กในขั้นนี้จะรวมจุดสนใจในรายละเอียดที่สำคัญเพียงด้านเดียว โดยละทิ้งความสำคัญอื่นๆ ที่เห็นชัดเจนน้อยกว่า ได้แก่ รวมจุดสนใจอยู่ที่ปริมาณมากกว่าคุณภาพ หรือใช้การหยั่งรู้ตามการรับรู้ของตนเองมากกว่าความถูกต้องตามหลักเหตุผลทางวิทยาศาสตร์ ดังนั้นเด็กจึงยังไม่สามารถเข้าใจในเรื่องความคงที่ของวัตถุ เพราะคิดย้อนกลับไม่ได้

3. ขั้นปฏิบัติการคิดด้วยรูปธรรม (Concrete Operation Stage) เด็กอายุประมาณ 7-10 ปี ขั้นนี้เด็กจะเรียนรู้ความคิดที่ประสานกันอย่างมีระเบียบมากขึ้น และเริ่มใช้เหตุผลในการแก้ไขปัญหาหรือสิ่งที่มีตัวตนได้ เช่น เด็กสามารถแบ่งเน 100 บาท (ธนบัตรใบละ 20 บาท) ให้แก่เพื่อน 5 คน ได้เท่าๆ กัน มีการพัฒนาการใช้หลักเหตุผลในการแก้ปัญหาสิ่งที่เด็กเคยมีประสบการณ์โดยตรง หรือวัตถุที่มีตัวตนจริง (แต่เด็กยังไม่สามารถแก้ปัญหาที่มีความซับซ้อนทางภาษาหรือการใช้ถ้อยคำเพื่อการเปรียบเทียบได้)

ความสามารถเกี่ยวกับการชี้แจงเหตุผลของเด็กแสดงถึงคุณลักษณะที่มีการพัฒนาทักษะที่สำคัญ 3 ประเภทคือ

- 1) การเปลี่ยนรูป (ความสัมพันธ์และลำดับ)
- 2) ความคงที่ และ
- 3) การรวมทุกชั้น

เบรินนาร์ด (Brainerd, 1974) ศึกษาพบว่าทักษะทั้ง 3 ประเภทเกิดขึ้นในระหว่างวัยเด็กตอนกลาง

การเปลี่ยนรูป เป็นความสามารถของเด็กเพื่อจัดความรู้เบื้องต้นในชุดต่างๆให้เรียบร้อย ได้แก่ ถ้า $X = Y$ และ $Y = Z \therefore X = Z$ ด้วย / หรือ ถ้า $X > Y$ และ $Y > Z \therefore X > Z$ ด้วย

ความคงที่ เด็กค้นพบความหมายเกี่ยวกับความคงที่ในแนวทางของการเปลี่ยนแปลง หรือการเปลี่ยนรูปที่กำหนดให้ โดยเด็กสามารถแยกแยะและจัดสิ่งของให้เข้าเป็นหมวดหมู่ สามารถเข้าใจเรื่องส่วนย่อยและส่วนรวม และสามารถ**คิดย้อนกลับได้** ได้แก่ เด็กสามารถเข้าใจได้ว่า ในทางคณิตศาสตร์ : การลบ กลับกันกับการบวก และการหาร กลับกันกับการคูณ เด็กรู้ว่าดินน้ำมันก้อนกลมสามารถทำให้เป็นเส้นแบบไส้ห rokok และสามารถปั้นไส้ห rokok ให้กลับเป็นก้อนกลมเหมือนเดิมได้ หรือน้ำเมื่อได้รับความร้อนจะกลายเป็นไอ และสามารถควบแน่นกลับมาเป็นน้ำได้อีก

ในขั้นนี้เด็กสามารถพัฒนาด้านความคงที่ในเชิงปริมาณและคุณสมบัติเกี่ยวกับรูปร่างภายนอกของวัตถุ เช่น เด็กเรียนรู้ความคงที่เกี่ยวกับปริมาณของดอกไม้ ซึ่งครั้งแรกเอาดอกไม้ 1 ดอกปักแจกันแต่ละใบ ต่อมาเอาดอกไม้ออกจากแจกันและมารวมกองไว้ ถามเด็กว่าปริมาณดอกไม้มากหรือน้อยกว่าเดิม เด็กสามารถตอบได้ว่า ปริมาณของดอกไม้มีเท่ากันทั้ง 2 ครั้ง

สรุป ขั้นปฏิบัติการคิดโดยใช้รูปธรรม เด็กมีการพัฒนาทางสติปัญญา และความคิดที่ก้าวหน้ามากขึ้น เด็กสามารถมองเห็นความแตกต่างของสิ่งต่างๆด้วยวิธีการแบ่งแยกออกเป็นประเภท และสามารถเข้าใจความคงที่ของวัตถุสิ่งของ แม้ว่ารูปร่างจะเปลี่ยนแปลงไป ตลอดจนสามารถเข้าใจความสัมพันธ์เกี่ยวกับส่วนย่อยและส่วนรวม เด็กเข้าใจการแบ่งหมวดหมู่ ลำดับ หรือการเปรียบเทียบวัตถุสิ่งของ โดยยึดถือเกณฑ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ดังนั้นเด็กจึงสามารถปฏิบัติตามคำสั่งที่เป็นขั้นตอน สามารถสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นโดยใช้ความคิดอย่างมีเหตุผล หรือความเป็นไปได้ในการแก้ปัญหา และสามารถเขียนแผนที่แสดงเส้นทางการไป-กลับ สถานที่ต่างๆ ได้ (เช่น บ้าน โรงเรียน)

4. **ขั้นปฏิบัติการด้วยนามธรรม (Formal Operational Stage)** วัยรุ่นอายุประมาณ 11-15 ปี เป็นขั้นการคิดโดยใช้หลักการทางวิทยาศาสตร์หรือหลักการทางทฤษฎี หรือระเบียบแบบแผนทางตรรกวิทยาเพื่อแก้ไขปัญหาหรือโจทย์ที่มีลักษณะที่เป็นนามธรรมได้ ขั้นการรู้คิดนี้จึงเป็นขั้นที่สำคัญและแสดงให้เห็นว่าวัยรุ่นแตกต่างจากเด็ก

เพียเจต์ศึกษาพบว่า ระยะเวลาวัยรุ่นตอนต้น เป็นช่วงเวลาที่สำคัญของการพัฒนาการทางการรู้คิด เพราะเป็นเวลาที่มีการปฏิสัมพันธ์กันระหว่างวุฒิภาวะทางชีววิทยาของบุคคลที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วกับการเปลี่ยนแปลงของการเรียกร้องทางสิ่งแวดล้อมที่ซับซ้อนเพิ่มขึ้น ดังนั้นลักษณะการรู้คิดของวัยรุ่นจึงประกอบด้วย ความคิดในเรื่องความเป็นไปได้ (Possibilities) ความคิดที่มีหลายมิติ (Multidimension) และความคิดเกี่ยวกับมโนทัศน์ที่เป็นนามธรรม (Abstract concepts) วัยรุ่นแสดงคุณลักษณะการรู้คิดนี้เป็น 2 แบบ แบบแรก วัยรุ่นตอนต้นสาธิตความคิดที่เป็นนามธรรมหลายครั้ง ในขณะที่คนอื่นๆ คิดเพียงในรูปของรูปธรรม (ได้แก่ ชีวิตในอนาคต วัยรุ่นคนหนึ่งอาจจะเพื่อนต่าง ๆ นานา แต่วัยรุ่นบางคนอาจจะคิดว่าขอให้มึงงานทำและมีเงินใช้ในแต่ละวันก็พอแล้ว แบบที่สอง ในสถานการณ์หนึ่งวัยรุ่นอาจใช้เหตุผลอย่างมีระเบียบแบบแผน แต่ในสถานการณ์อื่นวัยรุ่นอาจไม่ใช้เหตุผลใด (ได้แก่ การลงทะเลเบียนเรียน วัยรุ่นจะทำอะไรมีการเตรียมตัวล่วงหน้าตามขั้นตอน แต่การกินอาจจะกินโดยไม่ต้องคิดถึงผลที่จะตามมา ดังนั้น ความรอบรู้เกี่ยวกับ “การรู้คิดด้วยนามธรรมที่มั่นคงขึ้น” ของวัยรุ่นจึงไม่เป็นสากล แต่สามารถสร้างขึ้นได้ด้วยสิ่งแวดล้อมที่เพียงพอ (ได้แก่ ในการเรียนการสอนกระบวนวิชาทางวิทยาศาสตร์ การใช้สถานการณ์การแก้ไขปัญหาทางวิทยาศาสตร์ สังคม หรือโดยธรรมชาติ) เพราะฉะนั้น ความถี่ของการใช้การรู้คิดด้วยนามธรรมขึ้นอยู่กับวัยรุ่นแต่ละบุคคล หรือสถานการณ์แต่ละประเภท ตัวอย่างเช่น สุรินทร์ ผลกล้วย (2524) ได้เปรียบเทียบการพัฒนาการคิดหาเหตุผลตามหลักตรรกศาสตร์ในขั้นปฏิบัติด้วยนามธรรมของนักเรียนระดับอายุ 11 - 16 ปี ในเมืองและชนบท ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาการคิดหาเหตุผลตามหลักตรรกศาสตร์ของเด็กในเมืองสูงกว่าเด็กในชนบทที่ระดับอายุ 11 - 12 ปี แต่ไม่พบความแตกต่างในระดับอื่นๆ ปราโมทย์ ศรีดี และคณะ (2528) ได้ศึกษาพัฒนาการทางสติปัญญาการเรียงนรู้ขั้นการคิดและปฏิบัติการแบบนามธรรมตามทฤษฎีของเพียเจต์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย เขตการศึกษา 7 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบทดสอบที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้น ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนในกลุ่มตัวอย่างมีพัฒนาการทางสติปัญญาการเรียงนรู้อยู่ในขั้นการคิดและปฏิบัติการแบบรูปธรรมร้อยละ 56.5 ขั้นต่อเนื่องร้อยละ 37.2 และขั้นการคิดและการปฏิบัติการแบบนามธรรมร้อยละ 6.3 และ พิชัย สุระดม และ

คณะ (2529) ได้ศึกษาพัฒนาการทางสติปัญญาขั้นการคิดด้วยนามธรรมตามทฤษฎีของเพียเจท์ โดยใช้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนช่วงอุตสาหกรรมระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่ 1 ในเขตภาคเหนือ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบทดสอบที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้น ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาในกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 67.9 มีพัฒนาการทางสติปัญญาขั้นรูปธรรม ร้อยละ 30.9 มีพัฒนาการทางสติปัญญาขั้นต่อเนื่อง และร้อยละ 1.2 มีพัฒนาการทางสติปัญญาขั้นนามธรรมซึ่งจัดว่าน้อยมาก นักศึกษาคณะวิชาช่างไฟฟ้ามีคะแนนเฉลี่ยจากการสอบแบบทดสอบสูงกว่านักศึกษาคณะวิชาช่างกลและคณะวิชาช่างโยธา แต่นักศึกษาคณะวิชาช่างกลและคณะวิชาช่างโยธามีคะแนนเฉลี่ยด้านพัฒนาการไม่แตกต่างกัน

สรุปได้ว่าวัยรุ่นจะสามารถเข้าใจและใช้ภาษาที่มีความซับซ้อน ตลอดจนสามารถคำนึงถึงความรู้สึกของคนอื่น และใช้ภาษาในการสื่อสารติดต่อกับบุคคลอื่นให้เข้าใจได้อย่างถูกต้อง ตัวอย่างเช่น ความรุนแรงที่เกิดขึ้นใน “วันสงกรานต์เลือด 10-14 เมษายน 2552” มีการรณรงค์ด้วยข้อความที่เป็นนามธรรมว่า “หยุดทำร้ายประเทศไทย หยุดใช้ความรุนแรง” หรือสุภาพ / สำนวนสอนใจต่างๆ วัยรุ่นสามารถเข้าใจและนำไปประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิต เช่น

“ทำอะไรพลาด ไม่ควรโทษผู้อื่น เพราะไม่มีใครล้มเราได้ ถ้าเราไม่ล้มตัวเอง”

สรุปขั้นต่าง ๆ เกี่ยวกับพัฒนาการทางการรู้คิดของเพียเจท์

ขั้น	อายุโดยประมาณ	คุณลักษณะที่สำคัญ
1. ขั้นประสาทสัมผัส และการเคลื่อนไหว	0 - 2 ปี	- การเรียนรู้โดยผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 แก้ไขปัญหาด้วยการกระทำ
2. ขั้นก่อนปฏิบัติการ	2 - 7 ปี	- การใช้สัญลักษณ์ต่างๆ เพื่อแสดงให้เห็นวัตถุภายในความคิดของเด็ก - ภาษาเป็นสัญลักษณ์ในการเล่นและภาษาที่ใช้มีขอบเขตจำกัด - การยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง (2 - 5 ปี)

ขั้น	อายุโดยประมาณ	คุณลักษณะที่สำคัญ
3. ขั้นปฏิบัติการคิดโดยใช้ รูปธรรม	7 - 11 ปี	<ul style="list-style-type: none"> - ความสามารถเข้าใจเรื่องความ คงที่ของวัตถุ ความสัมพันธ์ ระหว่างส่วนย่อยและส่วนรวม การจัดหมวดหมู่โดยใช้เกณฑ์ เดียว - ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับ ตรรกวิทยา และความคิด อย่างมีเหตุผลกับสิ่งที่ เป็นรูปธรรม (การกระทำที่ย้อน กลับได้)
4. ขั้นปฏิบัติการคิดโดยใช้ นามธรรม	11 ปีขึ้นไป	<ul style="list-style-type: none"> - ความสามารถแก้ไขปัญหาที่เป็น นามธรรมได้ - ความสามารถคำนึงถึงความรู้สึก ของคนอื่นได้ และใช้ภาษาติดต่อ ได้ - สร้างทฤษฎีและสร้างสมมติฐาน อย่างมีเหตุผลกับผลที่ตามมาได้

5. พัฒนาการทางจริยธรรม

สังคมในยุคปัจจุบันมักถูกตราหน้าว่ามีจริยธรรมเสื่อมลง แต่ถ้ามีการสอบถามหรือพูดคุยกับทุกคน จะได้รับคำตอบว่าอยากจะเป็นคนที่มีจริยธรรมสูง (หรือเป็น “คนดีศรีสังคม”) เพราะโดยธรรมชาติของมนุษย์ต้องการปัจจัย 4 และมีชื่อเสียงทุกคน แม้แต่วัยรุ่นการสร้างปัญหาให้แก่สังคมอาจเกิดจากธรรมชาติของมนุษย์ที่อยากรู้ อยากเห็นหรือมีเพื่อนฝูง จึงแสดงพฤติกรรมที่เพื่อน ๆ ชักชวนและตัวเองก็มีความสามารถหรือสนใจ โดยขาดการพิจารณาถึงความเดือดร้อนของผู้อื่น เช่น การซิงรถมอเตอร์ไซด์ การทะเลาะวิวาท การกระทำผิดทางเพศ ดังนั้นพัฒนาการทางจริยธรรมก็เป็นผลมาจากพันธุกรรม และ/หรือ สิ่งแวดล้อมเช่นเดียวกันกับพัฒนาการด้านอื่น ๆ

ในระยะตอนต้นความสนใจเกี่ยวกับพัฒนาการทางจริยธรรมมุ่งมั่นในเรื่องของระเบียบวินัย กฎหรือกฎหมาย เพื่อให้แน่ใจว่าบุคคลจะเรียนรู้เพื่อปรับตัวทางด้านส่วนตัวและสังคม ต่อมาจึงพัฒนาในรูปของจริยธรรมโดยตรงส่วนวัยรุ่นได้รับความสนใจในเรื่องจริยธรรม เนื่องจากวัยรุ่นได้กลายเป็นผู้ที่เชื่อฟังกฎของสังคมมากขึ้น ในทางตรงกันข้ามวัยรุ่นได้รับความสนใจมากกว่าวัยอื่นๆ ในด้านนี้ เพราะวัยรุ่นเกรงเพิ่มขึ้นหรือมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนจากมาตรฐานที่สังคมกำหนดไว้ จากผลงานของกลูเอ็ค (Glueck, 1966) ศึกษาพบว่า สิ่งที่ทำให้วัยรุ่นกลายเป็นคนเกรมาจากสาเหตุที่สำคัญ 2 ประการคือ

1. ความเกรของวัยรุ่น **ไม่ใช่ปรากฏการณ์ใหม่**ที่เกิดขึ้นเฉพาะในช่วงระยะวัยรุ่น แต่เกิดขึ้นมาอย่างค่อนข้างต่อเนื่อง ในรูปของพฤติกรรมโดยสัญชาตญาณของมนุษย์ซึ่งมีจุดเริ่มต้นตั้งแต่วัยเด็กโดยเฉพาะในช่วงอายุ 2 หรือ 3 ปีแรกของชีวิต สามารถนำมาใช้ทำนายได้ว่าบุคคลนั้นจะกลายเป็นคนเกรในเวลาต่อมาหรือไม่ (ได้แก่ เด็กที่มีรูปร่างใหญ่โตเมื่อโตเป็นวัยรุ่นก็จะใช้กำลังแก้ปัญหาเรื่องอื่นๆ ตามความเคยชินมักจะใช้พลังกำลังในการแก้ไขปัญหาการทะเลาะวิวาทกับเพื่อน เป็นต้น)

2. ความเกรของวัยรุ่นเกิดขึ้นจากความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิ่งแวดล้อมทางบ้าน ได้แก่ พ่อเป็นนักเลง ลูกก็มักเป็นนักเลงตามแบบอย่างของพ่อ เป็นต้น

ความหมายของ “จริยธรรม”

“จริยธรรม (Moral)” มาจากคำละตินว่า “mores” แปลว่า ท่าทาง ขนบธรรมเนียม และวิถีชาวบ้าน ส่วนพัฒนาการทางจริยธรรมประกอบด้วยการเรียนรู้เกี่ยวกับความคิดรวบยอดของจริยธรรม หรือหลักการของความถูกต้องและความผิด เป็นต้น พัฒนาการทางจริยธรรมเป็นพฤติกรรมภายในของบุคคลที่วัดโดยตรงไม่ได้ และเป็นพัฒนาการที่คู่ขนานกับพัฒนาการทางารรู้คิด ดังนั้นการจะส่งเสริมบุคคลให้มีพัฒนาการทางจริยธรรมสูงขึ้น จึงกระทำได้โดยการให้ความรู้ การฝึกหัด การสร้างสถานการณ์ เป็นต้น

การศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการของความคิดรวบยอดของคำว่า**จริยธรรม**ได้เปิดเผยว่าความคิดรวบยอดของจริยธรรมเป็นลักษณะเฉพาะตั้งแต่แรกเกิด และมีความสัมพันธ์กับสังคมหรือสถานการณ์เฉพาะที่บุคคลนั้นได้เรียนรู้มา ด้วยเหตุผลที่ความสามารถทางของวัยรุ่นมีเพิ่มขึ้น จึงทำให้ความคิดรวบยอดเกี่ยวกับความถูกต้องและความผิดแตกต่างกันในแต่ละสังคม

ประกอบกับความคิดรวบยอดโดยทั่ว ๆ ไปของจริยธรรมถูกเรียนรู้อย่างค่อยเป็นค่อยไป โดยวัยรุ่นจะจดจำความรู้เบื้องต้นอย่างง่ายดายจากสถานการณ์ต่าง ๆ กันในสังคม (ครอบครัวหรือโรงเรียนอบรมสั่งสอน) และวัยรุ่นมีการรวบรวมมาตรฐานของจริยธรรมตามที่สังคมยอมรับจากการกระทำด้วยตนเอง

เนื่องจากเด็กก่อนวัยเรียนไม่มีความสามารถคิดสิ่งที่เป็นนามธรรมได้ เด็กจึงให้คำจำกัดความของจริยธรรมว่าเป็นพฤติกรรมที่ดี ในรูปของการกระทำที่พิเศษ เช่น “เชื่อฟังแม่” หรือ “การช่วยเหลือผู้อื่น” เมื่อเด็กมีอายุประมาณ 8 ปีหรือ 9 ปี ความคิดรวบยอดของจริยธรรมในวัยเด็กจะกลายเป็นการสรุปความเหมือนหรือการพหุคูณโดยทั่ว ๆ ไปมากขึ้น ตัวอย่างเช่น เด็กทุกคนตระหนักว่า “การขโมยเป็นสิ่งที่ไม่ดี” เด็กจึงไม่ขโมยสิ่งของต่าง ๆ

ความคิดรวบยอดของจริยธรรมที่สรุปความเหมือน จะสะท้อนค่านิยมทางสังคมที่รู้จักกันในฐานะที่เป็น “ค่านิยมทางจริยธรรม” ค่านิยมทางจริยธรรมของวัยรุ่นจะไม่คงที่เพราะวัยรุ่นมีการเกี่ยวข้องกับบุคคลอื่น ๆ มากขึ้น และบุคคลอื่น ๆ เหล่านี้ยังเป็นเจ้าของค่านิยมทางจริยธรรมที่แตกต่างจากสิ่งที่วัยรุ่นได้เรียนรู้ค่านิยมทางจริยธรรมมาจากที่บ้านและ/หรือโรงเรียน ดังนั้น รหัสทางจริยธรรมของวัยรุ่นแม้จะถูกวางฟอร์มไว้อย่างถูกต้องดีแล้ว แม้ว่าจะแต่จากแรงกดดันทางสังคมอาจจะทำให้ทิศทางของจริยธรรมของวัยรุ่นเปลี่ยนไปสู่ระดับตามกฎเกณฑ์หรือจริยธรรมของกลุ่มสังคมของผู้ใหญ่

ในปัจจุบันความหมายของ “จริยธรรม” มีหลายความหมาย ในที่นี้จะใช้ความหมายจริยธรรมของโคลเบอร์ก (Kohlberg) ดังนี้

“จริยธรรม เป็นความรู้สึกลึกซึ้งชอบชั่วดีตามกฎเกณฑ์และมาตรฐานของความประพฤติในสังคม โดยบุคคลจะพัฒนาขึ้นกระทั่งมีพฤติกรรมเป็นของตนเอง และสังคมจะตัดสินว่าการกระทำนั้นถูกหรือผิด” ส่วนศาสตราจารย์ ดร. ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2538 : 113) ให้คำจำกัดความ **จริยธรรม** (เดิมเรียกว่า คุณธรรมหรือค่านิยม) หมายถึง **ระบบการทำความดี ละเว้นความชั่ว** โดยระบบ หมายถึง สาเหตุที่บุคคลจะกระทำหรือไม่กระทำ และผลของการกระทำหรือไม่กระทำ ตลอดจนกระบวนการเกิดและการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเหล่านี้

นอกจากนี้นักจิตวิทยาหลายท่านศึกษาพบว่า พัฒนาการทางจริยธรรมมากหรือน้อยแปรผันตามระดับการพัฒนาการรู้คิดของบุคคลนั้น นั่นคือบุคคลที่ฉลาดจะมีการตัดสินใจเลือกเหตุผลสำหรับการแสดงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมอยู่ในระดับสูงกว่าบุคคลที่มีระดับการรู้คิดต่ำ และในการตัดสินใจว่าบุคคลมีจริยธรรมสูงหรือต่ำถูกกำหนดด้วยเกณฑ์มาตรฐานของสังคมแต่ละแห่งที่บุคคลนั้นอาศัยอยู่ เช่น คนบางเผ่าในทวีปแอฟริกาใต้ยังมีพฤติกรรมกินคนเป็นอาหาร

และถูกตัดสินว่าถูกต้องในชนเผ่า นั้น ในทางกลับกันในประเทศไทย การที่บุคคลฆ่าผู้อื่นตายจะ ถูกตัดสินว่ากระทำผิดและถูกลงโทษตามกฎหมายไทย และถ้าหากมีคนอื่นมาขึ้น สังคมจะตัดสิน ว่าบุคคลนั้นมีพฤติกรรมผิดปกติทันที

เกณฑ์การตัดสินว่าบุคคลมีจริยธรรม สูง – ต่ำ

ดวงเดือน พันธุมนาวิน และ จรรยา สุวรรณทัต (2524) ได้เสนอแนะว่า พฤติกรรมที่จะ แสดงว่าบุคคลมีจริยธรรมสูงหรือต่ำ สามารถตัดสินได้จาก 2 ประการ ต่อไปนี้

1) **ลักษณะที่สังคมต้องการให้มีอยู่ในสมาชิกของสังคม** หมายถึง พฤติกรรมที่ สังคมนิยมชมชอบ ให้การสนับสนุน และผู้ที่แสดงพฤติกรรมส่วนใหญ่จะเกิดความพึงพอใจใน ตนเองว่าได้กระทำสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสม เช่น การลูกให้คนชรา เด็ก และสตรีนั่งในรถโดยสาร ประจำทาง การบริจาคเงินช่วยเหลือผู้ที่เคราะห์ร้ายจากภัยธรรมชาติหรือการสงคราม เป็นต้น

2) **ลักษณะที่สังคมไม่ต้องการให้มีอยู่ในสมาชิกของสังคม** หมายถึง พฤติกรรมที่ สังคมลงโทษหรือพยายามกำจัด และผู้ที่แสดงพฤติกรรมนั้นส่วนใหญ่รู้สึกว่าเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง และไม่สบายใจ เช่น ลูกอกตัญญูทำร้ายร่างกายพ่อแม่ การหยิบของของผู้อื่นไปโดยไม่ได้รับ อนุญาต การทุจริต เป็นต้น

ดังนั้น ผู้ที่มีจริยธรรมสูง คือ ผู้ที่มีลักษณะของพฤติกรรมประเภทแรกมาก และ ประเภทหลังน้อย

โคลเบอร์กได้นำแนวคิดของเพียเจต์มาใช้ในการสร้างทฤษฎีพัฒนาการทาง จริยธรรม โดยเชื่อว่าบุคคลจะพัฒนาทางจริยธรรมสูงหรือต่ำ ขึ้นอยู่กับการรู้คิดดังนั้นควรทำ ความเข้าใจแนวคิดของเพียเจต์ ดังนี้

เพียเจต์เชื่อว่า พัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์ ย่อมขึ้นอยู่กับความฉลาดใน การที่จะรับรู้กฎเกณฑ์ และลักษณะต่างๆ ทางสังคม ดังนั้น จากการศึกษาวิจัยของเพียเจต์ (1965) เกี่ยวกับพัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคล แบ่งเป็น 2 ชั้น คือ (1) ชั้นยึดคำสั่ง และ (2) ชั้นยึดหลักแห่งตน

1) **ชั้นยึดคำสั่ง** (หรือชั้นของลัทธิความจริงเกี่ยวกับจริยธรรม หรือชั้นจริยธรรม โดยการบังคับ) พฤติกรรมของวัยรุ่นเป็นคุณลักษณะของความเชื่อฟังต่อกฎต่างๆ โดย อัตโนมติปราศจากเหตุผลหรือการตัดสินใจ วัยรุ่นพิจารณาว่า พ่อแม่และผู้ใหญ่ที่มีอำนาจอยู่

ในฐานะผู้มีอำนาจเหนือทุกสิ่งทุกอย่าง และวัยรุ่นปฏิบัติตามกฎต่างๆที่บุคคลเหล่านี้ได้กำหนดไว้ โดยปราศจากความสงสัยเกี่ยวกับความยุติธรรมที่วัยรุ่นควรจะได้รับ ในขั้นพัฒนาการทางจริยธรรมนี้วัยรุ่นตัดสินการกระทำในฐานะ “ถูก” หรือ “ผิด” ในรูปของผลที่ตนเองจะได้รับจากการกระทำเป็นหลัก มากกว่าในรูปของการจูงใจที่อยู่เบื้องหลังเกี่ยวกับผลที่เกิดตามมาภายหลัง (โดยไม่ได้พิจารณาถึงเจตนาของการกระทำ) ตัวอย่างเช่น การกระทำที่ได้รับพิจารณาว่า “ผิด” เพราะวัยรุ่นได้รับการลงโทษ (โดยไม่ได้เปรียบเทียบว่าใครควรได้รับการลงโทษมากกว่ากัน หรือตั้งใจทำมากกว่า) ได้แก่ วัยรุ่นไม่ทำการบ้านส่งครู ครูจะตี หรือการทิ้งขยะในที่สาธารณะจะถูกปรับไม่เกิน 2,000 บาท

2) ขั้วยึดหลักแห่งตน (หรือขั้นของจริยธรรมที่มีอิสรภาพ หรือจริยธรรมโดยความร่วมมือ) วัยรุ่นตัดสินพฤติกรรมในรูปของเจตนาที่แฝงอยู่ภายใน หรือพิจารณาโดยอาศัยกฎเกณฑ์ต่างๆที่เกิดจากการตกลงกันของบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป และอาจจะเปลี่ยนแปลงไปได้ตามความจำเป็นหรือเจตนาในการตัดสินว่าการกระทำใดผิดหรือถูก โดยปกติขั้นนี้เริ่มต้นระหว่างอายุ 7 ปี หรือ 8 ปี และขยายต่อไปจนกระทั่งเด็กมีอายุ 12 ปีขึ้นไป ในระหว่างอายุ 5 ปี ถึง 7 ปี หรือ 8 ปี ความคิดรวบยอดเกี่ยวกับจริยธรรมของเด็กเริ่มต้นเปลี่ยนแปลงโดยการทดลองตัดสินใจเกี่ยวกับจริยธรรมด้วยตนเอง หมายความว่า การตัดสินความถูกหรือผิดทางจริยธรรม พิจารณาจากเจตนาของการกระทำขณะนั้น เช่น ถ้าบุคคลทำแจกันแตกด้วยเจตนาร้ายหรือความโกรธ บุคคลนั้นจะถูกตัดสินว่ากระทำผิดทางจริยธรรม แต่ถ้าบุคคลทำแจกันแตกเพราะความประมาท การกระทำนี้ถูกตัดสินว่าไม่ผิด การตัดสินใจในขั้นที่ 2 นี้ เพ็ญเจท์เชื่อว่าเป็นพื้นฐานของการรู้จักใช้เหตุผลทางจริยธรรมของบุคคล กฎต่างๆถูกมองในฐานะที่เป็นผลลัพธ์ของการตกลงกันระหว่างบุคคลต่างๆ ซึ่งอยู่ในความสัมพันธ์นี้ ไม่ใช่ในฐานะข้อบังคับทางสังคมที่ได้เรียนรู้มาจากพ่อแม่หรือผู้มีอำนาจ แต่เป็นการร่วมมือและเป็นอิสระ นั่นคือบุคคลแต่ละคนมีความเท่าเทียมกันในความสัมพันธ์เช่นนี้ ดังนั้น กฎต่างๆจึงถูกสร้างขึ้นในความสัมพันธ์ที่ได้มาจากความสนใจซึ่งกันและกัน เพราะฉะนั้น การกระทำต่างๆถูกตัดสินว่าดีหรือเลวในรูปของกฎต่างๆจาก “สัญญา (Contract)” การลงโทษเรื่องใดก็ตามจึงเป็นไปตามกฎในสัญญาที่จะตัดสินโดยบุคคลทั้งหลาย (ไม่ใช่มาจากผู้ลงโทษ) หรือเรียกว่าตามกระแสสังคมเป็นต้น

ฉะนั้น บุคคลอายุ 5 ปี และอายุ 18 ปี อาจมีพฤติกรรมต่อสถานการณ์ทางจริยธรรมที่เหมือนกัน เช่น การไม่ทุจริตในการสอบหรือไม่ขโมยของจากเพื่อน การตอบสนองที่คล้ายคลึงกันนี้ไม่ได้หมายความว่าเหตุผลพื้นฐานของการตอบสนองจะเหมือนกัน แต่เด็กที่

อายุน้อยกว่าอาจจะไม่คิดโกงหรือขโมยเพราะกลัวการลงโทษทางกาย ในขณะที่วัยรุ่นอายุ 18 ปี ให้เหตุผลว่าเป็น “การกระทำที่ไม่มีวุฒิภาวะ” หรือเกี่ยวข้องกับ การตกลงกันภายในระหว่างเพื่อนฝูง ว่าเป็นการแสดงที่ไม่เคารพในสิทธิหรือทรัพย์สินสมบัติซึ่งกันและกัน (ไม่ใช่การหลีกเลี่ยงการลงโทษทางกาย) ดังนั้น เพียเจท์จึงเชื่อว่า การให้เหตุผลทางจริยธรรมของบุคคลอายุ 5 ปีและ 18 ปีที่มีชนิดแตกต่างกัน ย่อมจะมีระดับของพัฒนาการทางจริยธรรมที่แตกต่างกัน หรือไม่คล้ายคลึงกัน (แม้ว่าการตอบสนองที่แสดงออกมาจะมีลักษณะคล้ายคลึงกัน)

แต่ในบางกรณีเด็กมีความคิดหรือความรับผิดชอบคล้ายคลึงกับความคิดของวัยรุ่นหรือผู้ใหญ่ แสดงว่าเด็กบางคนสามารถแสดงแนวความคิดของตนว่าอะไรถูกหรือผิดได้ก่อนวัยอันสมควร ทั้งนี้ เนื่องมาจากการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่หรือการอบรมเลี้ยงดูภายในครอบครัว ตัวอย่างเช่น ฮอลส์ไทน์ (1972) ศึกษาพบว่าวัยรุ่นชายและหญิงระดับมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีระดับขั้นของการเรียงพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์กสูงกว่าบุคคลในช่วงอายุเดียวกัน โดยวัยรุ่นเหล่านี้อยู่ในครอบครัวที่พ่อแม่คอยให้เหตุผลเกี่ยวกับเรื่องความขัดแย้งระหว่างสิ่งที่ไม่ชอบ 2 สิ่งทางจริยธรรมเสมอ

ส่วนการวิจัยการตัดสินเชิงจริยธรรมตามทฤษฎีของเพียเจท์เกี่ยวกับเด็กที่ด้อยพัฒนาการ ผลปรากฏว่าเด็กที่มีพัฒนาการช้ากว่าเด็กอื่นๆ ในด้านการตัดสินเชิงจริยธรรมคือ เด็กที่มารดามีระดับการศึกษาต่ำ (ต่ำกว่าชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1) มารดาไม่ได้ประกอบอาชีพ เด็กที่มีอยู่ในบริเวณชานเมือง โดยเด็กหญิงที่มารดาไม่ได้ประกอบอาชีพจะด้อยพัฒนาการทางจริยธรรมมากกว่าเด็กชายและเด็กหญิงที่มารดาประกอบอาชีพ ส่วนเด็กที่มารดาเลี้ยงดูลูกแบบรักน้อยและแบบใช้เหตุผลน้อยจะมีพัฒนาการทางการตัดสินเชิงจริยธรรมล่าช้ากว่าเด็กในกลุ่มเปรียบเทียบการเลี้ยงดูแบบอื่นๆ ซึ่งผลการศึกษาประการสุดท้ายนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมตามทฤษฎีของโคลเบอร์กในวัยรุ่นไทยด้วย (ดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจันปัจฉิม, 2519 และ 2520)

สรุป เพียเจท์เชื่อว่าบุคคลทุกคนมีการให้เหตุผลทางจริยธรรมโดยผ่านตลอดทั้ง 2 ขั้นโดยระยะแรก บุคคลเกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์และจริยธรรมที่เป็นรูปธรรม บนพื้นฐานของการบังคับซึ่งกำหนดโดยผู้ที่มีอำนาจ ส่วนระยะที่ 2 บุคคลตัดสินพฤติกรรมทางจริยธรรมโดยนึกคิดเอาใจด้วยตนเอง บนพื้นฐานความเข้าใจที่เป็นนามธรรมตามสัญญาที่ตกลงกัน ความสัมพันธ์ที่มีความร่วมมือของแต่ละบุคคล ดังนั้น การลงโทษเรื่องใดก็ตามจึงเป็นไปตามกฎในสัญญาที่จะตัดสินโดยบุคคลหลายคน เช่น การทำรายงาน หรือออกค่ายพัฒนาชนบท เป็นการประชุมตกลงร่วมกันของสมาชิกในกลุ่มว่าจะกระทำ หรือไม่กระทำการใด หรือการตั้ง

กรรมการสมานฉันท์ในกรณีที่มีความขัดแย้ง โดยการระดมสมองเพื่อแสดงเหตุผลร่วมกัน และ
สรุปวิธีการแก้ไขปัญหานี้ (ซึ่งเป็นการคำนึงถึงส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว หรือถูกต้องแต่อาจจะ
ไม่ถูกใจ)

ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม ของโคลเบอร์ก (Kohlberg's Moral Development)

อัตชีวประวัติของโคลเบอร์ก

โคลเบอร์กเกิดปี ค.ศ. 1927 ที่ Bronxville, New York, U.S.A และ
สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่ Andover Academy ในรัฐ
Massachusetts (โรงเรียนเอกชนสำหรับเด็กเก่งและร่ำรวย) แต่โคลเบอร์ก
ไม่ได้เข้าศึกษาต่อมหาวิทยาลัยในทันที เพราะโคลเบอร์กอาสาสมัครไป
เป็นช่วยเหลือนอพยพชาวอิสราเอล โดยโคลเบอร์กทำหน้าที่เป็นคนขับที่
2 ในเครื่องบินบรรทุกคนอพยพจากส่วนต่างๆ ของยุโรปไปส่งที่ประเทศอิสราเอล ปี ค.ศ.
1948 โคลเบอร์กลงทะเบียนเรียนที่ University of Chicago โดยได้คะแนนจากแบบทดสอบ
คัดเลือกเข้าศึกษาต่อในระดับที่สูงมาก ดังนั้นโคลเบอร์กจึงใช้ระยะเวลาเรียนน้อยมาก และ
สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีภายใน 1 ปี

ต่อมาโคลเบอร์กศึกษาต่อในระดับปริญญาโทสาขาจิตวิทยา ซึ่งในครั้งแรก โคลเบอร์ก
คิดว่าจะเป็นนักจิตวิทยาคลินิกเพราะโคลเบอร์กสนใจผลงานของเพียเจต์มาก โคลเบอร์ก
เริ่มทำการสัมภาษณ์เด็กและวัยรุ่นในประเด็นเกี่ยวกับจริยธรรม

ปี ค.ศ. 1955 โคลเบอร์กได้วิเคราะห์ลักษณะคำตอบของวัยรุ่นชายชาวอเมริกัน (อายุ
10-16 ปี) และวัฒนธรรมอื่นๆ (เกาะบริเตนใหญ่ แคนาดา ไต้หวัน แม็กซิโก และตุรกี) จาก
เรื่องราวที่สร้างสถานการณ์ที่เกิดความขัดแย้งระหว่างสิ่งที่ไม่ชอบ 2 สิ่ง แล้วนำคำตอบ
ทั้งหมดมาสรุปมาตั้งเป็นทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม ในปี ค.ศ. 1958 โคลเบอร์กได้รับ
ดุษฎีนิพนธ์จากการนำเสนอทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม (ใหม่)

โคลเบอร์กเป็นคนที่ไม่มีพิธีรีตองและถ่อมตัว แม้ว่าจะเป็นผู้เชี่ยวชาญที่แท้จริง โคล
เบอร์กมีความคิดก้าวไกลและลึกซึ้งในเรื่องจิตวิทยาและปรัชญา โดยรวบรวมความฉลาดของ
“นักจิตวิทยายุคเก่า” และบุคคลสำคัญ เช่น รัสโซ John Dewey เป็นต้น มาวิเคราะห์พัฒนาการทำ

ให้บุคคลต่างๆ เข้าใจพัฒนาการมนุษย์มากขึ้น และได้ไปสอนที่ University of Chicago (1962 - 1968) ในปี ค.ศ. 1968 โคลเบอร์ก็ย้ายไปสอนที่ Harvard University

วิธีการของโคลเบอร์เกี่ยวกับการประเมินการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม

ในการศึกษาการให้เหตุผลทางจริยธรรมของบุคคล โคลเบอร์ก็ได้ประดิษฐ์ลำดับของเรื่องต่างๆ ซึ่งแต่ละเรื่องแสดงสถานการณ์ที่มีความขัดแย้งระหว่างสิ่งที่ไม่ชอบ 2 สิ่ง (Avoidance-Avoidance Conflict) คือความต้องการส่วนตัวกับกฎเกณฑ์ของสังคม ในที่นี้จะแสดงให้เห็นตัวอย่างเรื่องที่ 1 เรื่องและการจัดเทคนิคสำหรับการระบุงการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม

ในสภาวะสงคราม “วันหนึ่งเมื่อเสียงสัญญาณทางอากาศเริ่มดังขึ้นจู่โจมอย่างไม่ทันรู้ตัว ชาวบ้านทุกคนแน่ใจว่าจะเปิดไฮโดรเจนกำลังมาทิ้งในเมือง มีทางเดียวที่จะมีชีวิตรอดคือต้องหลบไปอยู่ในหลุมหลบภัย ปรากฏว่ามีเพียงครอบครัวโจนส์เท่านั้นที่ได้ขุดหลุมหลบภัยขึ้น และมีคุณสมบัติคือมีอากาศให้บุคคลเพียง 2 คนหายใจได้นานเพียง 5 วัน ดังนั้น เมื่อเพื่อนบ้านวิ่งตรงมาที่หลุมหลบภัยนี้และกำลังพยายามเข้าไปในหลุมให้ได้ นายโจนส์คิดว่าถ้าให้ทุกคนเข้ามาในนั้นนั่นหมายความว่าทุกคนจะต้องตายทั้งหมดรวมทั้งตนเองและภรรยาด้วย โจนส์จึงถือปืนกลและตะโกนบอกให้เพื่อนบ้านหยุดการพึ่งประตูเข้ามา มิฉะนั้นเขาจะยิงทุกคน แต่เพื่อนบ้านก็ไม่ยอมฟังเสียงคงพยายามพึ่งประตูให้ได้ ถามว่าถ้าท่านเป็นนายโจนส์ จะตัดสินใจยิงเพื่อนบ้านหรือจะอนุญาตให้ทุกคนเข้ามาในหลุมหลบภัย”

จากเรื่องนี้อะไรคือสิ่งที่เป็นลักษณะเด่นของเรื่องในทำนองความขัดแย้งระหว่างสิ่งที่ไม่ชอบ 2 สิ่งจากจริยธรรม ประการแรก เรื่องทำนองนี้เป็นความจริง ที่ทำให้ผู้ฟังเกิดความขัดแย้งใจเนื่องจากความต้องการเพื่อเลือกทางหนึ่งจาก 2 ทางเลือกซึ่งยอมรับไม่ได้ในทางวัฒนธรรม คือ (1) การฆ่าเพื่อนบ้านเพื่อครอบครัว โจนส์จะได้มีชีวิตอยู่ต่อไป (2) อนุญาตให้คนอื่น ๆ และครอบครัวโจนส์ตายร่วมกัน นั่นคือ โคลเบอร์จะถามผู้ฟังว่า นายโจนส์ควรทำอย่างไร และทำไมนายโจนส์จึงควรทำเช่นนั้น

จากการวิเคราะห์ลักษณะคำตอบที่วัยรุ่นได้ตอบตามเนื้อเรื่องของความขัดแย้งระหว่างสิ่งที่ไม่ชอบ 2 สิ่งทางจริยธรรมหลายๆ เรื่อง ในปี 1955 โคลเบอร์ก็ได้ทำการวิจัยระยะยาวเกี่ยวกับวัยรุ่นชายชาวอเมริกันอายุ 10 - 16 ปี (วัยรุ่นตอนต้นถึงวัยรุ่นหนุ่มสาว) และในระยะต่อมาได้ศึกษาสำรวจพัฒนาการทางจริยธรรมของเด็กชายในวัฒนธรรมอื่นๆ เพิ่มขึ้นอีก 5 แห่งคือ เกาะบริเตนใหญ่ แคนาดา ไต้หวัน แม็กซิโก และตุรกีด้วยการวิจัยข้ามวัฒนธรรม ผล

ปรากฏว่าคำตอบของเด็กชายทั้งหลายแสดงวิถีทางพัฒนาการเกี่ยวกับเหตุผลเชิงจริยธรรม โดยสะท้อนให้เห็นเนื้อหาสาระของวัฒนธรรมที่แตกต่างกันในความคิดเกี่ยวกับค่านิยม ออกเป็น 6 ประการ ดังนั้น โคลเบอร์ก (1958 และ 1963) จึงนำเอาค่านิยมหรือเหตุผลเชิงจริยธรรมทั้ง 6 มาเรียงเข้าสู่โครงสร้างทางจริยธรรม หรือชั้นต่างๆ ในทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก

สาระสำคัญของทฤษฎีโคลเบอร์ก มีดังนี้

1. **การให้เหตุผลเชิงจริยธรรม** หมายถึง การที่บุคคลใช้เหตุผลในการตัดสินใจเลือกที่จะกระทำหรือเลือกที่จะไม่กระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง (การให้เหตุผลเชิงจริยธรรมเป็นดัชนีบ่งชี้พัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคล) โดยทางอ้อม
2. **การมีเหตุผลเชิงจริยธรรมของบุคคลในแต่ละชั้นของพัฒนาการจะมากหรือน้อย** ขึ้นอยู่กับระดับการรู้คิดของบุคคลนั้น
3. **พัฒนาการทางจริยธรรม** ถูกกำหนดเป็นระดับและขั้นตอนที่เป็น**สากล**

ชั้นต่าง ๆ ของการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม ตามแนวคิดของโคลเบอร์ก ได้แสดงให้เห็นว่า การให้เหตุผลทางจริยธรรมของบุคคลมี 3 ระดับ คือระดับก่อนกฎเกณฑ์ ระดับมีจริยธรรมตามกฎเกณฑ์และประเพณีนิยม และระดับมีจริยธรรมของตนเอง โดยแต่ละระดับรวมเอาแนวโน้มของค่านิยม 2 ประการเข้าไว้ด้วยกัน และเรียงเหตุผลตามประเภทที่ผู้ตอบแบบวัดจริยธรรม คือคำตอบที่ผู้ตอบแบบวัดจริยธรรม 10 ปี ใช้ตอบมากที่สุดเป็นชั้นที่ 1 ไปจนถึงชั้นที่ 6 ซึ่งผู้ตอบมีอายุ 16 ปี ใช้ตอบมากกว่าผู้ตอบที่มีอายุต่ำกว่า

สรุปชั้นต่าง ๆ ของการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของโคลเบอร์ก

<u>ระดับของจริยธรรม</u>	<u>ชั้นการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม</u>
ก. ระดับก่อนกฎเกณฑ์ (2 – 10 ปี) (ผลของการกระทำ)	ชั้น 1 ยึดหลักการหลบหลีกการลงโทษ (2 – 7 ปี) ชั้น 2 ยึดหลักการแสวงหารางวัลที่เป็นวัตถุสิ่งของ (7 – 10 ปี)
ข. ระดับตามเกณฑ์ และประเพณีนิยม (10 – 16 ปี) (สถาบัน)	ชั้น 3 ยึดหลักการทำตามที่ผู้อื่นเห็นชอบ (10 – 13 ปี) ชั้น 4 ยึดหลักการทำตามหน้าที่ทางสังคม เคารพกฎหมาย (13 – 16 ปี)
ค. ระดับมีจริยธรรมของตนเอง (16 ปี – ผู้ใหญ่) (สิ่งใดสำคัญมากกว่า)	ชั้น 5 ยึดหลักการควบคุมตนเองโดยทำตามคำมั่นสัญญา (16 – ผู้ใหญ่) ชั้น 6 ยึดหลักการอุดมคติสากล (ผู้ใหญ่)

(ดัดแปลงมาจาก : รายงานการวิจัยสถานภาพการวิจัย สาขาจิตวิทยาในประเทศไทย ระหว่าง พ.ศ. 2516 - 2535 ของจรจรา สุวรรณทัตและคณะ, 2538 : 26 - 27)

จากชั้นต่างๆ ของโคลเบอร์ก แสดงให้เห็นว่า ความคิดรวบยอดเกี่ยวกับการให้เหตุผลทางจริยธรรมว่ามี 3 ระดับ คือ ระดับก่อนกฎเกณฑ์ ระดับตามกฎเกณฑ์ และระดับมีจริยธรรมของตนเองโดยแต่ละระดับรวมเอาแนวโน้มของค่านิยม 2 ประการเข้าไว้ด้วยกันและเรียงเหตุผลประเภทที่ผู้ตอบอายุ 10 ปีใช้ตอบมากที่สุดเป็นชั้นที่ 1 ไปจนถึงชั้นที่ 6 ซึ่งผู้ตอบมีอายุ 16 ปีใช้ตอบมากกว่าผู้ตอบอายุต่ำกว่านี้มักใช้ตอบโดยกำหนดให้ชั้นนี้เป็นชั้นสูงที่สุด

โคลเบอร์กอธิบายเพิ่มเติมว่า บุคคลจะเปลี่ยนแปลงความก้าวหน้าเกี่ยวกับความคิดทางจริยธรรมโดยผ่านตลอดระดับที่ตรงกัน ซึ่งสะท้อนถึงโครงสร้างทางจริยธรรมว่าเป็นสากล และระดับของพัฒนาการนี้จะเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องเป็นลำดับ โดยไม่มีการเกิดแบบกระโดดข้ามชั้นอย่างเด็ดขาด เช่น การให้เหตุผลทางจริยธรรมในระดับก่อนกฎเกณฑ์ (ชั้น 1 และชั้น 2) จะต้องเกิดขึ้นก่อนการให้เหตุผลทางจริยธรรมในระดับมีจริยธรรมตามกฎเกณฑ์ (ชั้น 3 และชั้น 4) เสมอ หรือผู้ใหญ่ที่มีความคิดอยู่ในชั้นที่ 5 จะต้องผ่านชั้นที่ 4 ก่อนเสมอ นอกจากนี้วัยรุ่นนี้อาจจะมีการแปรผันเกี่ยวกับอัตราความก้าวหน้าของชั้นพัฒนาการทางจริยธรรมแตกต่างกัน

กันคือเร็วหรือช้า ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับสิ่งเร้าของสิ่งแวดล้อมทางสังคม และ ณ จุดใดจุดหนึ่งของชีวิต บุคคลจะมีการพัฒนาทางจริยธรรมจากขั้นหนึ่งไปยังอีกขั้นหนึ่ง และอาจจะมียุคมากกว่าหนึ่งขั้นก็ได้ในเวลาเดียวกัน แต่การเปลี่ยนแปลงจากขั้นหนึ่งไปยังอีกขั้นหนึ่งมีลักษณะค่อยเป็นค่อยไป โคลเบอร์กยังมีความเชื่ออีกว่าขั้นทางจริยธรรมสามารถแสดงให้เห็นชุดของการรู้คิดที่เพิ่มขึ้นอย่างเพียงพอเกี่ยวกับโลกทางกายภาพและสังคมที่คงที่อย่างมีความสัมพันธ์กัน ดังนั้น บุคคลในขั้นที่ 6 จึงรับทราบวาทกรรม บทบาท และข้อผูกมัด (ขั้น 3,4 และ 5) ว่ามีอะไรบางอย่างที่สังคมต้องการให้บุคคลกระทำ ยิ่งกว่านั้น ในทุกๆ เรื่องของสถานการณ์ความขัดแย้งระหว่างสิ่งที่ไม่ชอบ 2 สิ่งนี้ การให้เหตุผลที่จัดว่าอยู่ขั้นสูงสุด (ขั้นที่ 6) เป็นขั้นที่บุคคลทุกคนชอบมากกว่าขั้นอื่นๆ แต่จากการวิจัยพบว่าบุคคลส่วนใหญ่มีพัฒนาการทางจริยธรรมถึงขั้นที่ 4 เท่านั้น (ทั้งนี้อาจจะเพราะมนุษย์ยังมีกิเลสอยู่มาก) เพื่อให้เข้าใจขั้นต่างๆ ทางจริยธรรมมากขึ้น จึงแบ่งออกเป็นหัวข้อดังต่อไปนี้

ก. ระดับก่อนกฎเกณฑ์ (Preconventional level) หรือระดับเริ่มมีจริยธรรม

ระดับนี้ การตัดสินใจเลือกกระทำจะเป็นไปตามกฎเกณฑ์ที่ผู้มีอำนาจเหนือตนกำหนดไว้ และบุคคลส่วนใหญ่จะคำนึงถึงผลของการกระทำว่า จะเลือกทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ตนเอง (โดยไม่คำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นแก่ผู้อื่น)

ขั้นที่ 1 ยึดหลักการหลบหลีกการลงโทษ (อายุ 2 - 7 ปี) เด็กมีแนวโน้มว่าจะเชื่อฟังหรือเคารพกฎเกณฑ์ เพื่อหลีกเลี่ยงการลงโทษทางกายจากบุคคลที่มีอำนาจ เช่น เด็กไม่รับของจากคนแปลกหน้าเพราะหลีกเลี่ยงการถูกแม่ตี หรือยอมทำตามคำสั่งของผู้ใหญ่เพราะท่านมีอำนาจทางกายเหนือกว่าเด็ก

ขั้นที่ 2 ยึดหลักการแสวงหารางวัล (อายุ 7 - 10 ปี) เด็กเลือกกระทำในสิ่งที่จะนำความพอใจมาให้ตนเองหรือบุคคลที่ใกล้ชิด (เช่นพ่อแม่) ตัวอย่างเช่น บุคคลลุกให้หญิงมีครรภ์นั่งในรถเมล์เพราะสุขใจที่ได้ทำเช่นนั้น หรือเด็กสมัครแข่งขันเกมส์โชว์เพื่อรางวัลในบางกรณี การลักขโมยอาหารจะถือว่าเป็นสิ่งที่ "ถูก" ทางจริยธรรมสำหรับเด็กยากจน เพราะพ่อแม่กำลังหิวโหยและอาหารจะทำให้ตนเองและพ่อแม่มีความสุข (ซึ่งการลักขโมยเป็นสิ่งที่ผิดตามมาตรฐานของสังคม) มีพยานหลักฐานบางอย่างแสดงว่าเด็กเริ่มรู้จักการแลกเปลี่ยนกันแบบเด็ก ๆ เช่น เขาให้ขนมฉัน ฉันต้องให้ขนมแก่เขา เขาชวนฉันฉันก็ชวนเขา (การแลกเปลี่ยนเช่นนี้ไม่ได้เกิดจากการรักความยุติธรรม) ดังนั้น พัฒนาการในขั้นที่ 2 นี้จะเปลี่ยนไปสู่ระดับ ข.ซึ่งอยู่สูงกว่า

ข. ระดับมีจริยธรรมตามกฎเกณฑ์ และประเพณีนิยม (Conventional level)

ระดับนี้กระทำตามความคาดหวังของสถาบันต่างๆ (เช่น ครอบครัว สังคม ประเทศชาติ กฎหมาย หรือศาสนา) โดยคำนึงถึงสถาบันที่อยู่ในสังคม เพราะฉะนั้น การกระทำที่จะถูกตัดสินว่าถูก คือการกระทำตามที่สังคมต้องการให้บุคคลกระทำ หรือทำตามระเบียบของสังคม

ขั้นที่ 3 หลักการทำตามผู้อื่นเห็นชอบ (อายุ 10 - 13 ปี) การเป็นเด็กดี คือทำในสิ่งที่ผู้อื่นพอใจหรือยอมรับ และช่วยเหลือผู้อื่น เพราะบทบาทเหล่านี้สังคมเป็นผู้กำหนดว่าเป็นการกระทำที่ถูกต้องและเพื่อรักษาความสัมพันธ์ที่ดีกับคนอื่นๆ เช่น “เด็กดีคือเด็กที่มีวินัย ใฝ่ความรู้คู่คุณธรรม นำประชาธิปไตย (คำขวัญในวันเด็กปี 2543) หรือ “รอบคอบ รู้คิด มีจิตสาธารณะ” (คำขวัญในวันเด็กปี 2553) ดังนั้น การทำตามความคาดหวังในขั้นนี้จะไม่มีความหลงใหลใดๆ

ขั้นที่ 4 หลักการทำตามหน้าที่ทางสังคมเคารพกฎหมาย หมายถึงกฎและคำสั่งของผู้ปกครองหรือสังคมที่ตั้งไว้อย่างแน่นอนและเป็นสิ่งที่เด็กต้องกระทำตามอย่างเป็นพิธีกรรมมากกว่าการคำนึงถึงความพอใจส่วนตัว เช่น กฎหมายระเบียบของโรงเรียน ซึ่งมีบทกำหนดโทษ ถ้าไม่ทำตามกฎและคำสั่งเหล่านั้น ส่วนผลพลอยได้คือเป็นการช่วยรักษาสถาบันต่างๆ ให้คงมีอยู่ต่อไป เช่น การสูบบุหรี่บนรถเมล์มีโทษปรับอย่างต่ำ 500 บาท การทุจริตในการสอบของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง คือ มีโทษปรับตักทุกระบวนวิชาในภาคเรียนนั้นและห้ามลงทะเบียนเรียนอีก 2 ภาคเรียนถัดไป เป็นต้น ส่วนผลพลอยได้คือการช่วยรักษาสถาบันทางสังคมให้คงอยู่ต่อไป เมื่อบุคคลเริ่มพิจารณาเช่นนี้ ก็แสดงว่าบุคคลนั้นจะค่อยๆ พัฒนาไปสู่ขั้นมีจริยธรรมของตนเอง

ค. ระดับมีจริยธรรมของตนเอง (Postconventional level)

ระดับการตัดสินใจได้มาจากการนำเอาสถานการณ์ของความขัดแย้งมาพิจารณาตรึกตรองโดยตรง แล้วตัดสินใจไปตามความสำคัญของสิ่งใดมากกว่ากัน ถึงแม้ว่าบางครั้งอาจจะไม่ตรงกับความคิดเห็นของกลุ่มพวกพ้อง

ขั้นที่ 5 หลักการควบคุมตนเองโดยทำตามคำมั่นสัญญา (อายุ 16 ปี - ผู้ใหญ่) การตัดสินใจคำนึงถึงกฎหรือความสำคัญของคนหมู่มากไม่ทำตนให้ขัดต่อสิทธิอันพึงมีพึงได้ของผู้อื่นตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ โดยความถูกต้องเป็นเรื่องราวของ “ค่านิยม” และ “ความคิดเห็น” ของส่วนตัวหรือสามารถควบคุมตนเองได้ เช่น การแต่งกายสุภาพเรียบร้อยในที่สาธารณะ (ทั้งๆ ที่มีเสรีภาพจะแต่งกายแบบใดก็ได้)

ขั้นที่ 6 ยึดหลักการยึดอุดมคติสากล (วัยผู้ใหญ่ขึ้นไป) เป็นขั้นของการตัดสินใจกระทำตามความรู้สึกผิดชอบด้วยตนเองของแต่ละบุคคล โดยประกอบด้วยการมีความรู้สากล นอกเหนือจากกฎเกณฑ์ในสังคมของตน และมีความยืดหยุ่นทางจริยธรรมเพื่อจุดมุ่งหมายในบั้นปลายอันเป็นอุดมคติที่ยิ่งใหญ่ ซึ่งอาจจะตรงกับหลักประจำใจในพุทธศาสนาที่เรียกว่า หิริโอตตปปะ คือ ความละอายใจต่อการทำความชั่ว และความกลัวบาป เช่น คนขับรถชนคนอื่นบาดเจ็บสาหัส (แทนที่คนขับจะหนีไป) กลับนำคนเจ็บไปส่งโรงพยาบาลทันที ที่รู้ว่าตนเองอาจจะถูกจับแต่มีความรู้สึกละอายใจที่จะไม่รับผิดชอบหรือยึดหลักมนุษยธรรม มากกว่ากลัวบทลงโทษทางกฎหมาย เป็นต้น

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาการทางจริยธรรมตามทฤษฎีโคลเบอร์กในประเทศไทย ได้แก่งานวิจัยของ*วิเชียร ทองนุช (2521)* ซึ่งได้เปรียบเทียบการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนอายุ 9 - 11 ปี ในจังหวัดชลบุรีที่มีการอบรมเลี้ยงดูและภูมิหลังทางสังคมต่างกัน *เดช วิโย (2522)* ได้เปรียบเทียบพัฒนาการด้านการคิดใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในเขตการศึกษา 9 ที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูต่างกัน *ละอองทิพย์ พลาณภาพ (2532)* ได้ศึกษาให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของเด็กประถมศึกษาตอนปลาย ที่อยู่ในสภาพแวดล้อมต่างกัน และ*ทิพวรรณ ลิ้มสุขนรินทร์ (2535)* ได้ศึกษาตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3, 5 และมัธยมศึกษาปีที่ 2 งานวิจัยทั้งสี่เรื่องดังกล่าวเป็นการศึกษากับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้น โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการทำวิจัย ผลการวิจัยโดยสรุปคือ นักเรียนที่มีอายุมากมีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่านักเรียนที่มีอายุน้อย นักเรียนหญิงมีการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่านักเรียนชาย นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูและอยู่ในสภาพแวดล้อมต่างกัน มีการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมต่างกัน คือเด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยมีการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูงที่สุด นอกจากนี้มีการวิจัยของ*ทิพย์สุดา นิลสินธุพ (2523)* และ*บัญญัติ แก้วส่อง (2522)* ที่ได้ศึกษาพัฒนาการทางจริยธรรมของเด็ก โดยยึดหลักการให้เหตุผลตามทฤษฎีของโคลเบอร์ก โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กอายุ 4 - 6 ปี และเด็กวัยรุ่นอายุ 13 - 18 ปี ในสังคมเมืองและชนบท ที่มีการอบรมเลี้ยงดูต่างกัน ผลการวิจัยพบว่า เด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยมีพัฒนาการทางจริยธรรมสูงกว่าเด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบล่งโทษ และแบบปล่อยปละละเลย (จากรายงานการวิจัยสถานภาพการวิจัยสาขาจิตวิทยาในประเทศไทยระหว่าง พ.ศ. 2516 - 2535 ของจรรจา สุวรรณทัต และคณะ 2538 : 27 - 28)

วัยรุ่นปัจจุบันมีปัญหาเกี่ยวกับพัฒนาการทางจริยธรรมมากกว่าในอดีต เพราะการรู้คิดที่ไร้พรหมแดน (จากวัฒนธรรมต่างประเทศ) ประกอบกับต้นแบบที่ดีก็คลุมเครือ ย่อมเป็นหน้าที่ของอาจารย์แนะแนวต้องจัดเนื้อหาสาระโดยประยุกต์ไปใช้ในการจัดการเรียนวิชาแนะแนวได้หลายรูปแบบดังนี้

1. การสอนเรื่องจริยธรรมควรเหมาะสมกับอายุ และระดับขั้นการรู้คิดของนักเรียน
2. ครูเป็นแบบอย่างที่ดี (อดทน – เสียสละ – มีน้ำใจ – ซื่อสัตย์) ด้วยการกระทำมากกว่าคำพูดที่ใช้เหมือนชาวบ้านทั่วไป
3. การสอนจริยธรรมมีวิธีการดังนี้
  - การลองผิดลองถูกในการวางแผนแก้ไขปัญหาในขณะนั้น, กลุ่มสัมพันธ์
  - การสอนโดยการใช้สื่อโดยตรง (เช่น มารยาท การมีการไม่เห็นแก่ตัว ความซื่อสัตย์ ความกตัญญู เป็นต้น)
  - การเลียนแบบ (พ่อแม่, ครู, ดารา, ผู้นำ) และได้รับข้อเสนอแนะทางอ้อมจากการแสดงละคร หรือพฤติกรรมในสื่อต่างๆ การสัมภาษณ์
4. เปิดโอกาสให้ฝึกพัฒนาจริยธรรม เช่นการร่วมมือตั้งกฎระเบียบของสังคม (ห้องเรียน) การสาธิตความดีด้วยการชักจูงหรือแสดงพฤติกรรมให้สังคมเกิดการตระหนักรู้ในเรื่องการใช้สิทธิเลือกตั้งแบบประชาธิปไตย การอนุรักษ์ต้นไม้หรือสัตว์ในป่าสงวนแห่งชาติ เป็นต้น

บุคลิกภาพที่พิเศษของวัยรุ่น

บุคลิกภาพของวัยรุ่นมีทั้งบวกหรือลบ แต่ในที่นี้จะอธิบายลักษณะบุคลิกภาพที่ไม่เหมือนบุคคลในวัยอื่น ๆ ซึ่งเป็นการแสดงพฤติกรรมทั้งหมดของวัยรุ่น เพื่อความ”เด่น ดี ดัง ของวัยรุ่น” แต่มักจะมีผลกระทบต่อวัยรุ่นและสังคมในทางลบมากกว่า บุคลิกภาพประเภทนี้นักจิตวิทยาเรียกชื่อว่า “การยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง (Egocentrism)”

ความหมายและประเภทของการยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง

การยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง คือ การที่บุคคลไม่สามารถจะมองเห็นความแตกต่างระหว่างตนเองกับสิ่งแวดล้อม หรือวัยรุ่นคิดว่าผู้อื่นคิดหรือกระทำเหมือนตนเอง ทั้งนี้เพราะวัยรุ่นมีพัฒนาการทางการรู้คิดดีขึ้นจึงเกิดความเชื่อมั่นในตนเองสูง และรับรู้สิ่ง

ต่าง ๆ ตามอารมณ์ชั่ววูบ (คล้ายการกระทำโดยอารมณ์เหนือเหตุผล) จึงสร้างความเดือดร้อนให้แก่ตนเอง หรือผู้ที่เกี่ยวข้องโดยไม่มีเจตนา เราพบการยึดตนเองเป็นศูนย์กลางเกิดขึ้นในวัยรุ่นตอนต้นเป็นส่วนใหญ่ เมื่อวัยรุ่นมีความรู้ที่เป็นจริงมากขึ้น ลักษณะเหล่านี้จะมีแนวโน้มลดน้อยลง รูปแบบของพฤติกรรมการยึดตนเองเป็นศูนย์กลางในวัยรุ่นมี 2 ประเภท คือ

1. **ผู้ชมในมโนภาพ (Imaginary Audience)** หมายถึง **ความคิดว่าตนจะได้รับความรู้สึกชื่นชมหรือยกย่องสรรเสริญจากผู้ชมในมโนภาพ หรือบุคคลอื่นที่ตนเกี่ยวข้องด้วยในฐานะที่เป็นบุคคลพิเศษ** หรือการมีจิตสำนึกว่าตนเองสูงส่งทำอะไรถูกต้องเสมอ เช่น การพูดคำหยาบคายหรือศัพท์แสลง การแสดงท่าทางว่าดีเลิศหรือเก่งกาจทุกที่ การใส่เสื้อผ้าตามแฟชั่นหรือแหวกแนว การฉีดสีผมของวัยรุ่นชาย การสักตามตัว การเป็นผู้นำ ประท้วงเรื่องต่างๆ การมีเพศสัมพันธ์ในวัยเรียนโดยเชื่อว่าตนเป็นคนนำสมัย เป็นต้น บุคลิกภาพแบบนี้ทำให้วัยรุ่นอาจมีความเชื่อในลักษณะว่า ตนมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อบุคคลอื่น (คล้ายสำนวนที่ว่า “ขาดฉันแล้วเธอจะรู้สึก”) ทั้งในด้านบวกหรือลบ ตรงกันข้ามวัยรุ่นบางคนคิดว่าตนเองสำคัญ เพราะ “ตนต้องทุกข์ทรมานเพียงคนเดียวในโลกนี้” โดยมีความเจ็บปวดหรือประสบการณ์ที่ลำบาก เช่น การมีรูปร่างน่าเกลียด ทำงานหนักไม่มีเวลาพักผ่อนหรือได้รับอะไรเหมือนคนอื่น (คล้ายคำพูดประชดชีวิตว่า “เกิดมาเพื่อใช้กรรมเก่า”)

2. **Personal Fable** หมายถึง **ความคิดและความรู้สึกว่าตนเองเป็นอมตะและสิ่งไม่ดีจะไม่มาวันที่จะมาเกิดกับตนได้** หรือเป็นความเชื่อว่าการประสบการ์ณของวัยรุ่นเป็นลักษณะที่เฉพาะ (unique) (Steinberg 1993 : 63) เช่น การแข่งขันรถด้วยความเร็วสูงโดยไม่กลัวอุบัติเหตุ การใช้ยาเสพติด การมีเพศสัมพันธ์โดยไม่ระวังการตั้งครรภ์ การทำแท้ง การสัลยกรรมตกแต่งด้วยวิธีการที่พิศดาร เป็นต้น

วัยรุ่นส่วนใหญ่อยากเป็นคนดีและเด่นในทางที่สังคมยอมรับ แต่สังคมของเพื่อนอาจทำให้วัยรุ่นเกิดความขัดแย้งใจหรือก้าวไม่ทันสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ดังนั้นเราจึงพบวัยรุ่นบางคนพูดว่า “ไม่มีเป้าหมายในชีวิต” หรือ “คนดีไม่รู้ว่าเป็นอย่างไร” เพื่อส่งเสริมให้วัยรุ่นเป็นคนที่มีบุคลิกภาพที่ดี เราอาจใช้งานพัฒนาการ (Developmental Task) ของฮาวิกเฮอริส (Havighurst, 1953) เป็นเกณฑ์พิจารณาได้ประเภทหนึ่ง

งานพัฒนาการ

งานพัฒนาการ (Developmental/ Task) หมายถึง การเรียนรู้งานหรือสิ่งต่างๆที่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละวัย ซึ่งทำให้บุคคลมีความสุข และประสบความสำเร็จในชีวิต ดังนั้น Havighurst (1953) ได้กำหนดงานพัฒนาการของวัยรุ่นที่จะต้องฝึกให้เชี่ยวชาญ (อายุประมาณ 12 - 18 ปี) มีดังนี้

1. สร้างความสัมพันธ์ที่ดีและเหมาะสมกับเพื่อนรุ่นราวคราวเดียวกันทั้ง 2 เพศ
2. แสดงบทบาททางสังคมได้เหมาะสมกับเพศของตน
3. ยอมรับสภาพร่างกายของตนเอง และสามารถปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างดี รวมทั้งรักษาสุขภาพของตนเอง
4. รู้จักควบคุมอารมณ์ของตนเองได้โดยไม่ต้องพึ่งผู้ใหญ่
5. มีความมั่นใจในความรับผิดชอบและใช้จ่ายเงินตนเอง การเลือกและเตรียมตัวเพื่ออาชีพ การแต่งงาน และการมีครอบครัว
6. เริ่มเตรียมตัวที่จะเป็นพลเมืองที่ดี
7. มีความต้องการและรู้จักพัฒนาตนเองให้รับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ตลอดจนมีความรู้สึก ความเข้าใจและตัดสินใจเลือกค่านิยมและมาตรฐานที่ตนควรยึดถือเป็นหลักในการดำรงชีวิต

เนื่องจากวิถีชีวิตของบุคคลทุกคนย่อมมีสุขหรือทุกข์ วัยรุ่นก็ประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวในเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่ทำให้คุณภาพชีวิตของวัยรุ่นดีหรือเลว เพราะเป็นหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิต ซึ่งนักจิตวิทยามีความเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนไฝ่ดี การที่วัยรุ่นได้มีความรู้เกี่ยวกับปัญหาวัยรุ่นย่อมเป็นแนวทางหนึ่งที่วัยรุ่นซึ่งมีศักยภาพและอยู่ใกล้ชิดกับตนเองมากกว่าผู้อื่น จะได้นำไปแก้ไขและ/ หรือป้องกันปัญหา หรือลิขิตชีวิตของวัยรุ่นให้มีคุณภาพมากที่สุดและสังคมก็จะเกิดปัญหาน้อยลง เราจึงควรมาทำความเข้าใจเรื่องปัญหาวัยรุ่น

ปัญหาวัยรุ่น

“ปัญหาวัยรุ่น หมายถึง พฤติกรรมที่วัยรุ่นแสดงออกมาแล้วทำให้วัยรุ่น หรือ/ และบุคคลที่เกี่ยวข้องขาดความสุข หรือได้รับความเดือดร้อนในขณะนั้นหรือในอนาคต” เราอาจจะแบ่งปัญหาวัยรุ่นเป็น 5 ด้านตามพัฒนาการของวัยรุ่น แต่นักจิตวิทยาการให้การปรึกษา (Counselor) ได้แบ่งแยกปัญหาของนักเรียนเป็น 3 ประเภทคือ

1. ปัญหาทางการปรับตัว
2. ปัญหาทางการศึกษา

3. ปัญหาทางอาชีพ

ปัญหาทางการปรับตัว หรือส่วนตัว - สังคม เช่น การคบเพื่อน การแสดงความรู้สึกทางเพศ ปัญหาการเกิดช่องว่างระหว่างวัย การเสริมสร้างบุคลิกภาพที่ดี การเข้าร่วมเพศ (เกย์หรือเลสเบี้ยน) การรักบุคคลที่มีอายุมากกว่า การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลอื่น การแบ่งเวลาว่างให้เป็นประโยชน์ การใช้จ่ายเกินตัว เป็นต้น

ปัญหาทางการศึกษา เช่น หลักสูตรการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น โลกกว้างทางการศึกษา วิธีการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ การวางแผนการศึกษาต่อ

ปัญหาทางอาชีพ เช่น โลกกว้างทางอาชีพ การเลือกอาชีพที่สุจริต การทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ การหาแหล่งข้อมูลทางอาชีพ เทคนิคการหางาน วิธีการสมัครงาน การทำงาน การวางแผนพัฒนาการทางอาชีพ เป็นต้น

วิธีการแก้ไขและป้องกันปัญหาวัยรุ่น

นักจิตวิทยาได้เสนอแนะวิธีการแก้ไขและป้องกันปัญหาวัยรุ่นอย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยขั้นตอนตามลำดับ 3 ขั้น ดังนี้

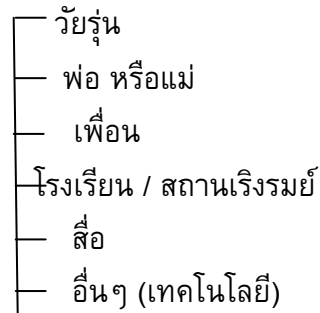
ขั้นตอนที่หนึ่ง ค้นหาต้นเหตุของปัญหาที่แท้จริง ต้นเหตุของปัญหา ได้แก่ วัยรุ่นครอบครัว (เช่น พ่อ แม่ ญาติพี่น้อง) และสิ่งแวดล้อม (เช่น เพื่อน โรงเรียน สถานเริงรมย์ บุคคลที่เกี่ยวข้องในสังคม สื่อต่างๆ เครื่องมือสื่อสาร อาวุธ เครื่องอำนวยความสะดวก) เป็นต้น

ขั้นตอนที่สอง การแก้ไขที่ต้นเหตุแห่งปัญหาโดยตรง ตัวอย่างเช่น วัยรุ่นใช้ยาเสพติด เพื่อให้เพื่อนยอมรับวัยรุ่นว่าเป็นพวกเดียวกัน วิธีการแก้ปัญหาคือเราอาจจะใช้การสัมภาษณ์ เพื่อให้วัยรุ่นพูดคุยเกี่ยวกับแนวความคิดในการคบเพื่อนว่า ใช้วิธีการอะไรบ้าง (ถ้าเราพบว่าเทคนิคการคบเพื่อนยังไม่เพียงพอ และน่าจะเพิ่มทางเลือกที่เหมาะสม) อาจารย์อาจจัดกิจกรรมการสร้างมนุษยสัมพันธ์ให้วัยรุ่นได้กระทำเพื่อเกิดการเรียนรู้พฤติกรรมที่เหมาะสม และทำให้เพื่อนยอมรับวัยรุ่นได้โดยไม่ต้องใช้ยาเสพติด เป็นต้น

ขั้นตอนที่สาม ถ้าแก้ไขต้นเหตุแห่งปัญหาโดยตรงไม่ได้ วัยรุ่นควรรหา **สิ่งอื่นชดเชยในทางสร้างสรรค์แทน** ตัวอย่างเช่น วัยรุ่นเกิดมายากจนเพราะพ่อแม่เป็นลูกจ้างใช้แรงงาน วัยรุ่นสามารถช่วยให้ตนเองหรือพ่อแม่มีชีวิตที่ดีขึ้นได้ โดยวัยรุ่นหางานที่สุจริตทำในวันเวลาที่ว่างจากการเรียน หรือวัยรุ่นขอทุนการศึกษาประเภทยากจนจากหน่วยงานต่างๆ หรือฝึกซ้อมความสามารถพิเศษเพื่อเข้าแข่งขันชิงเงินรางวัลในเกมส์โชว์ เป็นต้น

แผนผังที่ 3.6 แสดงขั้นตอนการแก้ไข และป้องกันปัญหาวัยรุ่น

ขั้นที่ 1 ค้นหาสาเหตุของปัญหา
(มีมากกว่า 1 ข้อ)

ขั้นที่ 2 แก้ไขที่สาเหตุของปัญหาโดยตรง

ขั้นที่ 3 ถ้าแก้ไขที่สาเหตุโดยตรงไม่ได้ ก็ให้หาสิ่งอื่นที่จะใช้ชดเชยในทางสร้างสรรค์

ตัวอย่างการแก้ไขปัญหาวัยรุ่น “ปัญหาการดื่มสุรา”

ต้นเหตุของปัญหาการดื่มสุราของคุณ “ล้ำสมัย”

1. คุณล้ำสมัยเข้าใจว่าการดื่มสุรา แสดงความเป็นผู้ใหญ่หรือลูกผู้ชาย
2. เพื่อนๆชักชวนให้ดื่ม คุณล้ำสมัยจึงไม่กล้าปฏิเสธ เพราะกลัวเสียหน้าใจเพื่อน
3. คุณล้ำสมัยเข้าใจว่าเป็นการสืบทอดวัฒนธรรมไทย “มีงานรื่นเริงที่ไหน พี่ไทยก็ต้องเมาที่นั่น” เป็นต้น

วิธีการแก้ไข และป้องกันปัญหาการดื่มสุราของคุณล้ำสมัย

1. ถามความหมายของคำว่า “ผู้ใหญ่” และ “ลูกผู้ชาย” ว่ามีลักษณะอย่างไร
2. (ถ้าคำตอบในข้อที่หนึ่งยังไม่น่าพึงพอใจ) ควรให้ข้อมูลเกี่ยวกับ พฤติกรรมแบบ “ผู้ใหญ่และลูกผู้ชาย” เพิ่มเติมได้ “โดยใช้สื่อรูปแบบต่างๆ แทนการให้คำแนะนำอย่างเดียว”
3. การจัดกลุ่มอภิปรายระหว่างวัยรุ่นในชั้นเรียน หัวข้อเรื่อง “วิธีการผูกใจมิตร”
4. การจัดบรรยายภาคให้วัยรุ่นแสดงความสามารถเพื่อ “เด่น ดี ดัง” และเพื่อนๆ ยอมรับ เช่น การแข่งขันกีฬา การแสดงดนตรีประจำสัปดาห์ การโต้วาที การจัดบอร์ด การ

จัดโครงการเชิญวิทยากรมาบรรยาย หรือเชิญชวนให้คนมาเที่ยว “ประเพณีรื่นเริงของสถานศึกษา”

5. การโฆษณาในสื่อต่างๆ เช่น “ให้เหล่าเท่ากับแข่ง” เป็นต้น เพื่อเปลี่ยนเจตคติ/ การรู้จักของบุคคลในสังคมให้บุคคลลดการให้สิ่งเร้าหรือเหล่าเป็นของขวัญ เป็นต้น

สรุป

วัยรุ่น เป็นวัยหัวเลี้ยวหัวต่อ จากวัยเด็กไปสู่วัยผู้ใหญ่ โดยเด็กหญิงจะย่างเข้าสู่วัยรุ่นเร็วกว่าเด็กชาย ประมาณ 1-2 ปี

วัยรุ่นแบ่งเป็น 3 ระยะ คือ วัยรุ่นตอนต้น (อายุประมาณ 11-14 ปี) วัยรุ่นตอนกลาง (อายุประมาณ 15-18 ปี) และวัยรุ่นตอนปลาย (อายุประมาณ 18-21 ปี)

พัฒนาการ คือ การเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม ความคิดความเข้าใจ และจริยธรรมที่มีต่อเนื่องกันไปอย่างมีระบบ (ขึ้นอยู่กับพันธุกรรม และสิ่งแวดล้อม)

พัฒนาการทางด้านร่างกาย มี 4 ลักษณะ คือ

- 1) การเปลี่ยนแปลงขนาดของร่างกาย
- 2) การเปลี่ยนแปลงทางด้านสัดส่วน
- 3) การเปลี่ยนแปลงลักษณะปฐมภูมิทางเพศ
- 4) การเปลี่ยนแปลงลักษณะทุติยะภูมิทางเพศ

พัฒนาการทางอารมณ์ จะมีลักษณะอารมณ์ที่มากกว่าปกติ คือ

- 1) ความรู้สึกที่รุนแรงและไวเกินไป
- 2) อารมณ์ที่ไม่คงที่ เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา
- 3) การควบคุมอารมณ์ไม่ค่อยได้
- 4) อารมณ์ค้าง

อีคิว หมายถึง ความสามารถทางอารมณ์ของแต่ละบุคคลในการตระหนักรู้ความรู้สึกของตนและผู้อื่น ซึ่งทำให้บุคคลประสบความสำเร็จทุกด้านในชีวิต

แนวทางในการพัฒนาอีคิว ได้แก่ การตระหนักรู้ในตนเอง การบริหารจัดการกับอารมณ์ของตน การรู้จักตนเอง การรู้จักสังเกตความรู้สึกผู้อื่น และการดำเนินความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น

ลักษณะการคบเพื่อนของวัยรุ่นมี 3 แบบ คือ ผุ่งชน เพื่อนสนิท (ก๊ิก และแก๊ง) และ เพื่อนคู่หู

การรู้จัก หมายถึง ความสามารถในการให้เหตุผล การจินตนาการ การหยั่งรู้ การตัดสินใจ และการปรับตัวของบุคคล

เพียเจท์ เชื่อว่า

- 1) พัฒนาการทางการรู้จัก เกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อม
- 2) ผู้ใหญ่กับเด็กมีการรู้จักที่แตกต่างกัน
- 3) พัฒนาการทางการรู้จัก มี 4 ชั้น ดังนี้
  - ชั้นประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหว
  - ชั้นเกิดการปฏิบัติการคิด
  - ชั้นปฏิบัติการคิดโดยใช้รูปธรรม
  - ชั้นปฏิบัติการคิดโดยใช้นามธรรม

พัฒนาการทางการรู้จักเกิดจาก 2 กระบวนการคือ

- 1) การรวมกระบวนการเข้าเป็นระบบ
- 2) การปรับตัว (การรับเข้าไว้ และการจัดทำให้เหมาะ)

จริยธรรม หมายถึง ความรู้สึกผิดชอบชั่วดีตามกฎเกณฑ์ และมาตรฐานของความประพฤติในสังคม

โคลเบอร์ก เชื่อว่า พัฒนาการทางจริยธรรม (เป็นทฤษฎีคู่ขนานกับพัฒนาการทางการรู้จักของเพียเจท์) มี 3 ระดับ (6 ชั้น) คือ

- 1) ระดับก่อนกฎเกณฑ์ (หลักการหลบหลีกการลงโทษ – การแสวงหารางวัล)
- 2) ระดับมีจริยธรรม ตามกฎเกณฑ์และประเพณีนิยม (หลักการทำตามที่ผู้อื่นเห็นชอบ และหลักการทำตามกฎหมาย)
- 3) ระดับมีจริยธรรมของตนเอง (หลักการควบคุมตนเอง – อุดมคติสากล)

การยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง หมายถึง การที่บุคคลไม่สามารถจะมองเห็นความแตกต่างระหว่างตนกับสิ่งแวดล้อม หรือวัยรุ่นคิดว่าผู้อื่นคิดและกระทำเหมือนที่ตนคิด (ซึ่งขัดแย้งกับความจริง)

การยึดตนเองเป็นศูนย์กลางของวัยรุ่น มี 2 ประเภท คือ

- 1) ผู้ชมในมโนภาพ
- 2) Personal Fable

ปัญหาวัยรุ่น มี 3 ประเภท คือ

- 1) ปัญหาการปรับตัว
- 2) ปัญหาทางการศึกษา
- 3) ปัญหาทางอาชีพ

ขั้นตอนในการแก้ไขปัญหาคือ

- 1) หาต้นเหตุของปัญหา
- 2) แก้ไขที่ต้นเหตุแห่งปัญหา
- 3) ถ้าทำข้อ 2 ไม่ได้ ให้หาวิธีการชดเชยในทางสร้างสรรค์

คำถามท้ายบท

1. วัยรุ่น หมายความว่าอะไร
2. จงอธิบายพัฒนาการทางร่างกายของวัยรุ่นมาให้เข้าใจ
3. พัฒนาการทางร่างกายมีอิทธิพลต่อวัยรุ่นอย่างไร
4. อารมณ์ที่มากกว่าปกติของวัยรุ่นมีลักษณะอย่างไร
5. ความฉลาดทางอารมณ์ (EQ.) คืออะไร และมีความสำคัญต่อวัยรุ่นอย่างไร
6. จงอธิบายวิธีการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ (EQ.) ของวัยรุ่นมาให้เข้าใจ
7. วัฒนธรรมคนหนุ่มสาว คืออะไร
8. เพราะเหตุใดวัฒนธรรมคนหนุ่มสาวจึงมีความสำคัญต่อวัยรุ่น
9. จงอธิบายลักษณะการคบเพื่อนของวัยรุ่นมาให้เข้าใจ
10. จงอธิบายทฤษฎีพัฒนาการทางความคิดความเข้าใจของเพียเจต์มาให้เข้าใจ
11. ท่านเชื่อหรือไม่ว่า วัยรุ่นมีพัฒนาการทางความคิดความเข้าใจเท่ากับผู้ใหญ่ เพราะเหตุใด
12. การยึดตนเองเป็นศูนย์กลางของวัยรุ่นมีลักษณะอย่างไรบ้าง
13. เอกลักษณะของวัยรุ่น หมายความว่าอะไร
14. ปัญหาการแสวงหาเอกลักษณ์ของวัยรุ่น มีลักษณะอย่างไร

15. จงอธิบาย และยกตัวอย่างสถานภาพของเอกลักษณ์วัยรุ่นมาให้เข้าใจ เพียง 2 สถานภาพ พร้อมยกตัวอย่างประกอบด้วย
16. จงเขียนสาเหตุและวิธีแก้ไข ป้องกันปัญหาการหนีเรียนมาให้เข้าใจ